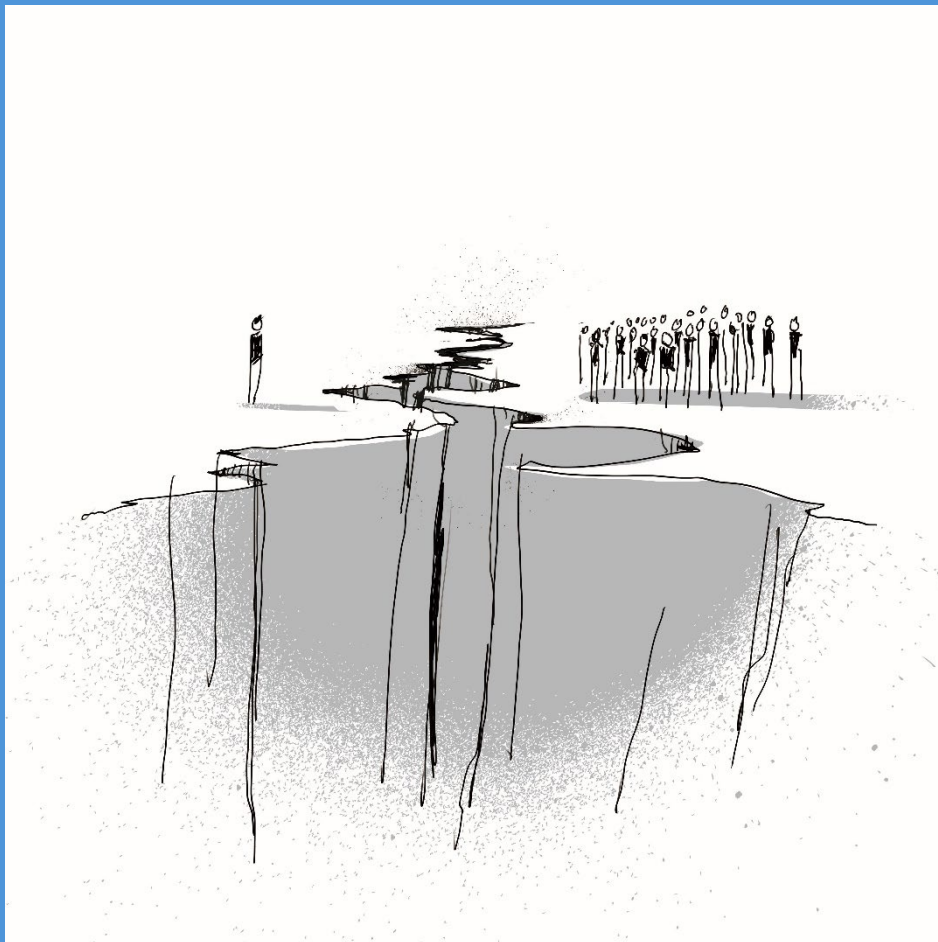

Forventningskløften i forhold til revisors arbejde med besvigelser

Med fokus på ajourføring af ISA 240

Af: Jimmi Overgaard Poulsen (20210575)

Vejleder: Hans B. Vistisen

Anslag: 151.810

Antal sider: 63

Aflevering: 3. januar 2025

Titelblad

Titel: Forventningskløften i forhold til revisors arbejde med besvigelser

Studie: Cand.merc.aud.-studiet ved Aalborg Universitet

Semester: 7. semester

Projektperiode: Efterår 2024

ECTS-point: 30

Vejleder: Hans B. Vistisen

Fagområde: Revision

Antal tegn inkl. mellemrum ekskl. bilag: 151.810

Sidetal ekskl. bilag: 63,25

Afleveringsfrist: 3. januar 2025

AALBORG UNIVERSITET

Abstract

We have all heard stories about auditor's responsibility regarding fraud. Fraud can either be accounting manipulation or misappropriation of assets. The auditor's responsibility regarding fraud is defined in ISA 240. The primary responsibility for detecting fraud lies with management, where the auditor's most important task is to express an opinion on the financial statements with a high degree of certainty. The auditor must report to the management if the fraud is discovered during the audit. In major fraud cases, there are often stakeholders who want to hold the auditors accountable for their work. Stakeholders have an expectation that the auditor always will detect fraud during the audit.

The expectation gap between the stakeholders of the Annual Report and the auditor arises because they are often unaware of the content of the ISA standards. The auditor writes in the audit report that the primary responsibility lies with management, but this part of the Annual Report is often not read by the stakeholders. There are cases where the audit does not comply with applicable laws and regulations, and in these cases the auditor can be held responsible for his work.

The IAASB has acknowledged that there is an expectations gap in relation to auditors' work with fraud. Therefore, the IAASB has worked on an update of ISA 240 with a focus on reducing the expectations gap. This thesis analyses the differences between the current ISA 240 and ISA 240 Revised with a focus on the expectations gap. The analysis includes consultation responses to the ISA 240 Revised Exposure Draft, the deadline for the responses was June 2024. The responses are generally positive in relation to the update, but there is great dissatisfaction with the future reporting requirements. There will be more written rules in the updated standard, and in KAM sections the auditor can't avoid having a section on the risk of fraud. The increased requirements should result in the auditor to discover more fraud cases during the audit. The auditor should have a more suspicious mindset in the future. In the future, the auditor can more easily make an incorrect statement in the Audit Report if a major fraud case subsequently arises. The auditor's responsibility will increase in the future because less emphasis is placed on materiality and the inherent limitations of an audit. The increased requirements will not have the same impact on all audit firms, as some have internal rules that require more than the ISA standards today.

Finally, the thesis makes an assessment of the future expectation gap based on the analysis and interviews with relevant people in the field. Fraud is one of the most difficult areas to audit, and stakeholders will always try to hold someone accountable when they have lost money. Therefore, there is no guarantee that an update to the standard will lead to a reduction in the expectation gap. In the future, for example, AI technology will pose a major risk in terms of methods by which fraud can occur.

Indholdsfortegnelse

Kapitel 1 Indledning og metode.....	1
Inspiration.....	2
Problemformulering	2
Afgrænsning.....	3
Videnskabeligt ståsted.....	5
Metode valg og undersøgelsesdesign	5
Validitet	6
Reliabilitet.....	6
Kildekritik	6
Struktur.....	7
Kapitel 2 Forventningskløften.....	8
Brenda Porter	9
Bent Warming.....	10
Kapitel 3 Besvigelser	11
Besvigelsestrekanter	13
Kapitel 4 ISA 240.....	15
Ansvar for forebyggelse og opdagelse af besvigelser	15
Professionel skepsis.....	17
Risikovurdering.....	18
Revisors vurdering af revisionsbevis.....	20
Sammenfatning	21
Kapitel 5 Introduktion til ISA 240 Revised	22
Professionel skepsis.....	27
Transparenthed i erklæringen	28
Kapitel 6 Analyse af væsentlige forskelle imellem ISA 240 og ISA 240 Revised Exposure Draft	30
Sammenfatning	49
Kapitel 7 Vurdering af forventningskløften i forhold til revisors arbejde med besvigelser	50
Revisors rolle	51
Robuste krav.....	52
Professionel skepsis.....	54
Rapporteringen.....	55
Kapitel 8 Konklusion og perspektivering	56
Konklusion	56
Perspektivering.....	59
Kapitel 9 Litteraturliste	60
Bilag	62
Bilag 1 Response Template	62

Bilag 2 Interview med Lars Engelund.....	65
Bilag 3 Interview med Kristian Kjær Jensen.....	69

Figuroversigt

Figur 1 - Oversigt over væsentlige forskelle ved ajourføring af ISA 240.....	3
Figur 2 - Afhandlingens struktur	7
Figur 3 - Forventningskløften ifølge Brenda Porter	9
Figur 4 - Typer af besvigelser	11
Figur 5 - Regnskabsmanipulation.....	12
Figur 6 - Besvigelsestrekanten	13
Figur 7 - Ledelsens og revisors ansvar	22
Figur 8 - Erfaringer med Fraud jf. PwC Global Economic Crime and Fraud Survey	25
Figur 9 - Revisors ansvar jf. standarderne	30
Figur 10 - Teamets kompetencer jf. standarderne	34
Figur 11 - Risikovurdering jf. standarderne	36
Figur 12 - Professionel skepsis jf. standarderne	38
Figur 13 - Revisionsdokumentation jf. standarderne	41
Figur 14 - Nyt punkt vedrørende revisors reaktion	43
Figur 15 - Nye krav til rapportering i påtegningen.....	45
Figur 16 - Analyse af hvorledes revisors ansvar fremgår af regnskaber	46

Kapitel 1 Indledning og metode

Vi hører i dag om flere og flere erhvervsskandaler. I 2024 har vi for eksempel set historien "den sorte svane", hvor Tv2 afdækkede en række skandaler i dansk erhvervsliv. Besvigelser er ikke en ny opfindelse. I dag har alle hørt om personer og virksomheder som Stein Bagger, Nordisk Fjer, Genan og Britta Nielsen. Medieomtalen af disse sager er årsagen til, at de fleste danskere i deres liv har hørt omkring besvigelser. I forbindelse med omtalen af skandalerne er der ofte kritik af revisors arbejde¹. Interessenter til virksomhederne vil meget gerne stille nogle til ansvar ved sådanne sager, og revisor har foretaget en revision af de finansielle tal, hvorfor besvigelsen i offentlighedens øjne burde være opdaget.

Revisor er ifølge loven offentlighedens tillidsrepræsentant², og en revision er i offentlighedens øjne en garanti for at materiale er gennemgået for fejl. Et af formålene med revisioner er at styrke tilliden til regnskabet hos regnskabsbrugere, når revisor afgiver en erklæring med høj grad af sikkerhed. Revisor bærer i sit arbejde et stort ansvar over for offentligheden. En revision er ikke en garanti for 100%, men en høj grad af sikkerhed for, at regnskabet ikke indeholder væsentlig fejl information. Der vil derfor ofte opstå en forventningskløft imellem offentligheden og revisor, når der opstår store besvigelsessager, som ikke er blevet opdaget undervejs i revisionen. Forventningskløften kan defineres som en uoverensstemmelse mellem, hvad regnskabsbrugere forventer af revisorer, og hvad revisorer faktisk er forpligtet til at levere inden for rammerne af lovgivningen og gældende standarder. Kløften opstår ofte fordi, at offentligheden ikke har kendskab til de regelsæt, som revisor er underlagt for eksempel ISA standarderne, som udgives af IAASB.

Besvigelser er en svær størrelse at arbejde med, og er ofte meget svære at opdage i revisionsarbejdet, idet en besvigelse kan opstå på mange forskellige måder, og der er ikke lettere når flere personer arbejder sammen. Besvigelser kan være alt fra at tage penge af kassen til at manipulere med regnskabet. Det vil være svært at færdiggøre en revision, hvis revisor skal tjekke alle bilag og forespørge alle relevante personer, for dermed at afdække alle områder, hvor en besvigelse kan opstå. I den digitale verden udgør muligheder for udefrakommende besvigelser også en større risiko. Der vil altid være en revisionsrisiko i revisors arbejde. Revisionsrisikoen er et udtryk for, at revisor konkludere en forkert revisionskonklusion, når regnskabet indeholder væsentlig fejlinformation, fordi alt ikke kontrolleres i forbindelse med revisionen. Idet revisionsarbejdet tager udgangspunkt i stikprøver.

Revisors arbejde i forbindelse med besvigelser er fastlagt i revisionsstandarden ISA 240 "Revisors ansvar vedrørende besvigelser ved revision af regnskaber". IAASB der fastsætter de internationale revisionsstandarder, har igangsat et projekt vedrørende ajourføring af ISA 240, hvor formålet har været at formindske forventningskløften og løfte kvaliteten i revisors arbejde med besvigelser. Der er givet høringssvar for standarden i foråret 2024, hvor eksperter, virksomheder og udvalg er kommet med deres holdninger til ajourføringen. ISA 240 Revised ligger i Exposure Draft, hvilket er den udgave afhandlingen vil tage udgangspunkt i. Det er spændende at undersøge, om opdateringen kan være med til at formindske den eksisterende

¹ <https://jyllands-posten.dk/indland/ECE11698945/revisor-skal-forsvare-sig-i-retten-om-it-factoryregnskaber/>

² Revisorloven §16

forventningskløft, og hvorledes den adskiller sig fra den gældende standard. Denne afhandling vil undersøge om den opdaterede standard kan formindske forventningskløften, således regnskabsbrugere får bedre kendskab til revisors arbejde og ansvar i forhold til besvigelser.

Inspiration

Inspiration til emnet i denne afhandling kommer fra forfatterens egen hverdag som revisor. Besvigelser er en kompleks ting at arbejde med for revisorer, fordi mange faktorer kan medføre besvigelssager. Ved større besvigelssager vil der ofte opstå kritiske bemærkninger til den gennemførte revision. I en revision vil der altid være en revisionsrisiko for, at ting forbliver uopdagede. Udfordringen er når regnskabsbruger har større forventninger end de krav, som stilles til revisionsarbejdet i form af gældende lovgivning. Det vil derfor være interessant at undersøge, om denne forventningskløft kan reduceres ved en opdatering af gældende revisionsstandard. Afhandlingen vil derfor fokusere på forskellen imellem kravene til revisors arbejde med besvigelser i dag kontra fremtiden, for at vurdere opdateringens påvirkning af revisionsarbejdet og forventningskløften.

Problemformulering

På baggrund af afhandlingens indledning og inspiration vil problemformuleringen være:

”Hvordan ser forventningskløften ud i forhold til revisors arbejde med besvigelser?”

Afhandlingen vil besvare den overordnede problemformulering ved hjælp af disse underspørgsmål.

1) Hvordan ser revisors forpligtelser ud i forhold til arbejdet med besvigelser i dag?

Her vil afhandling gennemgå ISA 240 standarden, som den ser ud i dag. Afhandling vil i forhold til dette underspørgsmål give en redegørelse af den gældende standard, for at belyse revisors nuværende forpligtelser i forhold til arbejdet med besvigelser.

2) Hvordan adskiller ISA 240 Revised sig fra den gældende ISA 240?

Her vil afhandlingen analysere forskellen fra ISA 240 til ISA 240 Revised der ligger i Exposure Draft, for at finde frem til, hvilken indflydelse den opdaterede standard har på forventningskløften. Afhandlingen skal her belyse de væsentligste forskelle ud fra en komparativ analyse.

3) Hvordan vil forventningskløften imellem revisor og offentligheden påvirkes af den opdaterede standard?

Her vil der blive foretaget en vurdering af, om den opdaterede standard kan formindske forventningskløften. Vurderingen vil blive foretaget på baggrund af høringsvarene til ISA 240 Revised samt afholdelse af interviews med fag relevante personer. Dette skal medføre en konklusion om, hvordan fremtiden ser ud i forhold til forventningskløften til revisors arbejde med besvigelser.

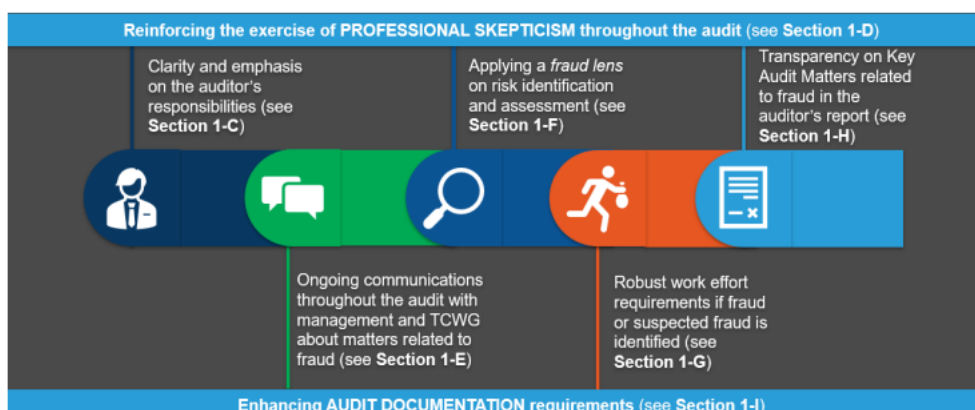
Afgrænsning

For at sikre at afhandlingen belyser den konkrete problemstilling, vil der i dette afsnit blive redegjort for nogle afgrænsninger.

Afhandlingen fokuserer på revisors arbejde og forpligtelser i forbindelser med besvigelser, hvilket er defineret af revisionsstandarden ISA 240. Der vil blive foretaget en gennemgang af den gældende standard, og høringsudkastet til ISA 240 Revised, som på tidspunktet for denne afhandling ligger i Exposure Draft. Der kan derfor med tiden blive foretaget ændringer i forhold til den endelige udgave. Når der i afhandlingen nævnes ISA 240 Revised er det med henvisning til Exposure Draft. Øvrige ISA'er vil kun kort blive inddraget, såfremt de vurderes relevante i forhold til opgavens problemformulering. Der vil ikke blive foretaget en gennemgang af de historiske udgaver af ISA 240 ud over den gældende fra 2016.

I forhold til analyse af forskellen imellem den nuværende standard og ISA 240 Revised tages der udgangspunkt i de syv områder, der er defineret som Key Changes i Exposure Draft udsendt af IAASB i februar 2024. Det vil blive for omfangsfuldt at analysere på alle forskellene, hvorfor fokuset bliver på dem, der har den største effekt på revisors arbejde. Dette vil samtidig give forståelsen for de væsentligste ændringer, da det ikke er alle ændringerne, som har den samme betydning for revisors daglige arbejde. Nedenstående figur indgår i memoet til Exposure Draft, og synliggøre de væsentligste ændringer.

Section 1-B – Overview of the Key Changes Proposed in ED-240

FIGUR 1 - OVERSICHT OVER VÆSENTLIGE FORSKELLE VED AJOURFØRING AF ISA 240

Kilde: EXPLANATORY MEMORANDUM TO THE EXPOSURE DRAFT OF PROPOSED ISA 240

IAASB har til udkastet af standarden modtaget 89 høringsvar fra forskellige organisationer, revisionsfirmaer og statsinstitutioner på verdensplan³. Det vil blive for omfangsrigt at inddrage alle svarerne i opgaven. Afhandlingen vil gå i dybden med høringsvarene fra PwC, RSM, Deloitte, ICAEW, CEA OB, SOCPA og U.S. Government Accountability Office. Ved at der inddrages synspunkter fra Asien, Europa og USA kan afhandlingen få indblik i effekten fra hele verdenen. De tre revisionsfirmaer er udvalgt fra en betragtning om, at de har revisionskontorer i alle verdensdele, hvorfor deres holdninger til standarden indeholder synspunkter fra den globale revisionsbranche og ikke en specifik kultur eller land.

³ <https://www.iaasb.org/publications/proposed-international-standard-auditing-240-revised-auditor-s-responsibilities-relating-fraud-audit>

I afhandlingen er der foretaget to interviews med lederne fra de faglige afdelinger hos PwC og Beierholm. Dermed vil afhandlingen inddrage synspunkter fra en organisation, som betjener nogle af de største virksomheder i Danmark og en som fokuserer mest på små og mellemstore virksomheder. Afhandling får på den måde synspunkter fra forskellige steder af branchen i Danmark. Interviewene vil spille en central rolle i afhandlingens vurderingsafsnit, og for at de skal være meget grundige foretages der ikke flere.

Der vil ganske kort blive inddraget teori omkring besvigelser og forventningskløften. I forhold til forventningskløften findes der mange forskellige definitioner og perspektiver, men i afhandlingen inddrages kun Bent Warming og Brenda Porter, da formålet er at teorien skal give baggrundsviden og ikke være et diskussionsemne. Øvrig teori relateret til revisors arbejde og metoder vil ikke blive gennemgået. Teori relateret til selve påtegning og revisionsmetoder vil for eksempel ikke være omfattet af gennemgangen.

Der vil ikke blive gennemgået mulighederne for at sanktionere revisor i forhold til eventuelt erstatningsansvar ved revision af besvigelser, idet dette ikke vurderes relevant for afhandlingen.

Informationsindsamlingen er afsluttet 30. november 2024, hvorfor der ikke vil blive inddraget eventuelle senere udkast af standarden efter denne periode. Ligeledes er der ikke fastlagt, hvornår den opdaterede Revised standard vil træde i kraft. Det kendes derfor ikke, om høringssvarene til standarden vil medføre ændringer til den endelige udgave af ISA 240 revised.

Videnskabeligt ståsted

Hensigten med denne afhandling er at undersøge forventningskløften mellem revisor og regnskabsbruger ift. revisors arbejde med besvigelser. Der er ifølge Guba fire forskellige teoretiske paradigmer inden videnskaben: Positivismen, Neopositivismen, Konstruktivismen og Hermeneutikken⁴. Paradigmerne er på hver sin måde med til at fortælle omkring menneskets opfattelse af verdenen, og hvad der sker omkring personer.

Ud fra afhandlingens emne og problemstilling vurderes tilgangen at være ud fra Neopositivismen. Neopositivismen går ud på, at udsagn kun er positive hvis de kan identificeres. I opgaven vil forventningskløften og gennemsigtigheden af den belyses med baggrund i, hvorledes de kan identificeres hos regnskabsbruger.

Ontologi er studien af hvad der eksisterer og hvorledes tingene forholder sig. I afhandlingen skal sandheden omkring revisors arbejde med besvigelser i dag og fremtiden i forhold til forventningskløften gerne frem. Afhandlingen skal gerne finde ud af, hvordan denne kløft vil blive påvirket af en opdateret standard.

Epistemologi er hvorledes vi opfatter verdenen, og den vil aldrig kunne opfattes ens. Mennesket vil altid have en subjektiv holdning på verdenen, hvorfor der også anvendes flere interviews og flere hørings svar i afhandlingen. Således at der bliver inddraget forskellige subjektive synspunkter, men det er også vigtigt at huske på, at betragtninger som inddrages, ikke bliver for subjektive. Konklusionerne skal gerne inddrage flere personer, organisationer og virksomheders holdninger.

Metode valg og undersøgelsesdesign

Afhandlingen vil foretage undersøgelserne på baggrund af relevant teori, og gældende samt udkast til fremtidig lovgivning. Afhandlingen vil bruge offentliggjort materiale af IAASB i de redegørende og analyserende afsnit, som skal bruges til at belyse gældende love og standarder.

Afhandlingen vil inddrage både primære og sekundære data. Sekundære data er offentliggjort af eksterne parter for eksempel lovgivende myndigheder og tidsskrifter. Primære data er fremstillet af forfatteren, og vil bestå af interviews.

De første afsnit af afhandlingen vil bestå af beskrivende afsnit ud fra sekundære data, for at give en baggrund til forståelse af de efterfølgende kapitler. Det kan ikke undgås, at disse afsnit vil være meget teoretiske, fordi de skal skabe en grundviden ud fra et historisk perspektiv.

Afhandlingens analyse afsnit vil være bygget op som en komparativ analyse ud fra gældende ISA 240, og Revised som ligger i Exposure Draft. De væsentlige forskelle vil blive analyseret ud fra både en subjektiv vurdering og inddragelse af eksterne ud fra afgivne hørings svar til standarden. Dermed vil forskellene blive belyst både ud fra forfatterens egen perspektiv og andre, for at belyse påvirkningen på revisors arbejde og forventningskløften.

I afhandlingens vurderingsafsnit vil der blive inddraget interviews. Interviewene spiller en central rolle i forhold til opnåelse af eksterne kvalificerede synspunkter på afhandlingens område. Personerne er faglige eksperter med mange år i branchen, hvorfor de også har en rolle som leder af faglig afdeling hos deres arbejdspladser. Der

⁴ Guba: The Paradigm Dialog

vil være tale om strukturerede interviews, således vi får deres synspunkter på samme emne. Ulempen ved at der ikke foretages flere interviews er risikoen for, at specialet kun får inddraget få subjektive holdninger.

Validitet

Validiteten i denne afhandling vurderes højt. Idet der tages udgangspunkt i gennemarbejdet offentligt materiale fra IAASB. Afhandlingens konklusion skal foretages på et gyldigt grundlag, hvorfor der vil blive inddraget høringssvar fra flere aktører, for at få flere synsvinkler. Ligeledes vil der blive afholdt flere interviews, for at konklusionerne kan foretages på baggrund af forskellige synsvinkler.

Reliabilitet

Reliabilitet handler omkring afhandlingens pålidelighed og troværdighed. Begreberne vurderes at være høj i denne opgave. Idet meget af materialet er udgivet af IAASB og øvrige verdens organisationer indenfor revisionsbranchen efter stor research proces.

Kilderne vurderes at være af høj informationsværdi, og besidde høj pålidelighed grundet deres respektive funktion og virke, som henholdsvis lovgivende og standardsættende instanser.

Kildekritik

Det er vigtigt at være kildekritisk ved anvendelse af litteraturen og arbejdsmetoderne i opgaven. De internationale revisionsstandards vil blive anvendt i væsentligt omfang, da afhandlingen bygger på teorien vedrørende revisors ansvar og arbejde med besvigelser. De internationale standarder og øvrig lovgivning vurderes at være både af høj validitet og reliabilitet, da de former det juridiske grundlag for revisors arbejde. Der tages udgangspunkt i de nuværende og fremtidig lovgivning, hvorfor de vurderes at være både pålidelige og gyldige. Ved anvendelsen af ældre materiale foretages der en konkret vurdering i forhold til aktualitet og den eventuelle påvirkning på afhandlingen.

I afhandlingen foretages der 2 interviews. De interviewede har en lang baggrund som revisorer og sidder som ledere i faglige afdelinger hos landsdækkende revisionshuse. De har begge stort kendskab til revisors teoretiske og praktiske arbejde, hvilket giver dem stor erfaringsgrundlag i forhold til deres udtalelser. Ulempen ved at der ikke inddrages flere interview, er at de ikke er repræsentativ for hele branchen og verdenen. De vurderes dog grundet deres arbejdsposition at have en afgørende indsigt i forhold til emnet, og deres udtalelser vil også underbygges af høringssvarene, hvorfor de anses som repræsentative i forhold til afhandlingen.

Ulempen ved at ISA 240 Revised ikke er endelig er, at der kan komme væsentlige ændringer, som vil have været essentielt for afhandlingens problemstilling. Det er derfor ekstra vigtigt at få belyst både argumenterne for og imod ændringerne via høringssvarene, da det er mindre sandsynligt at de positive svar medfører ændringer. Afhandlingens hovedfokus er forventningskløften, hvilket er til stede selvom Exposure Draft bliver ændret. Afhandlingen går derfor heller ikke konkret ned i de enkelte paragraffer i ISA 240 Revised, men vil foretage en gennemgang med fokus på temaerne belyst med iagttagelser fra høringssvarene.

Struktur

Afhandlingen består af 7 kapitler, hvor kapitel 1 er den indledende del, hvori der fremgår problemformulering og metodeafsnittene.

Indledning	Kapitel 1 – Indledning og metode
Teori	Kapitel 2 – Forventningskløften Kapitel 3 – Besvigelser Kapitel 4 – ISA 240
Analyse	Kapitel 5 – Introduktion til ISA 240 Revised Kapitel 6 – Komparativ analyse af ISA 240
Vurdering	Kapitel 7 – Vurdering af forventningskløften
Konklusion	Kapitel 8 – Konklusion og perspektivering

FIGUR 2 - AFHANDLINGENS STRUKTUR

Kilde: Egen tilvirkning

I kapitel 2 beskrives den grundlæggende teori vedrørende forventningskløften. Kapitlet vil give en kort gennemgang af begrebet med inddragelse af to definitioner af kløften.

Kapitel 3 vil beskrive begrebet besvigelser, for at give en teoretisk gennemgang af begrebet, og hvordan besvigelser opstår.

Kapitel 4 beskriver den nuværende internationale standard for revisors arbejde med besvigelser ISA 240. Kapitel vil beskrive de regler og forpligtelser, som revisor operere under i dag vedrørende besvigelser ved revision af regnskaber. Dette for at give en teoretisk baggrund til analyse og vurderingsdelen i afhandlingen.

Kapitel 5 vil give en introduktion til den foreslåede opdatering af ISA 240, for at give en forståelse af hvorfor opdatering er igangsat. Kapitlet vil tage udgangspunkt i det første udsendte Discussion Paper fra IAASB med inddragelse af deres tanker i forhold til opdateringen. Kapitlet skal gerne give en forståelse af, hvorfor der ønskes at foretages en ændring af standarden, som afhandlingens analyse og vurdering vil fokusere på.

Kapitel 6 er analysedelen af afhandlingen, hvor der skal identificeres eventuelle fordele eller ulemper ved en opdatering af ISA 240. I forbindelse med analysen vil høringsvarene blive inddraget, hvilket gør at analysen ikke tage udgangspunkt i subjektive holdninger.

Ud fra analysen vil kapitel 7 foretages en vurdering af den gældende forventningskløft, og om den vil blive forbedret på baggrund af en opdatering af ISA 240. I vurderingen vil der blive inddraget vurderinger fra faglige eksperter, for at øge afhandlingens faglige vinkel.

Afslutningsvis konkluderes og perspektiveres der på afhandlingens problemstilling.

Kapitel 2 Forventningskløften

Dette kapitel vil redegøre for begrebet forventningskløften, da denne kløft har stor betydning i forhold til forståelsen af de andre emner, som afhandlingen kommer ind på. Forventningskløften kan defineres som en uoverensstemmelse mellem, hvad regnskabsbruger forventer af revisor, og hvad revisor er forpligtet til at gøre indenfor de gældende regler og rammer for eksempel Revisorloven i Danmark og ISA standarderne, som branchen opererer under på verdensplan sammen med lokale regelsæt. Forventningskløften er ikke en ny ting, og bliver ofte diskuteret blandt professorer og revisorer ⁵.

”Forventningskløften har været en faktor i mange år i revisionsbranchen. Beskrivelsen dækker over det forhold, at offentligheden forventer noget andet end det revisorerne mener, de skal levere”

Forventningskløften inden for revision er ikke kun en dansk opfindelse på engelsk kaldes den ”Audit expectation gap”. Forventningskløften er en af årsagerne til, at store besvigelsessager ofte får meget medie omtale, fordi offentligheden forventer revisor har udført et bedre stykke arbejde, og dermed burde have opdaget besvigelsen, hvilket for eksempel var tilfældet i sagen om Nordisk Fjer, hvor investorerne ikke fik medhold i kravene mod revisor, der efter rettens ord ikke havde tilsidesat ”god revisionsskik”⁶. Revisorloven definerer revisorer som offentlighedens tillidsrepræsentant⁷. Denne titel er med til at pålægge revisor et stort ansvar i sit daglige arbejde. Konsekvensen er også at benævnelsen er med til at skabe høje forventninger hos offentligheden, hvilket kan være en faktor der gør at forventningskløften opstår. En stigende forventningskløft kan være med til at nedbryde tilliden til revisors arbejde, hvorfor det er vigtigt at den ikke bliver for stor. Forventningskløften kan også medføre at folk lægger sag an mod revisor, fordi de ifølge regnskabsbruger har udført mangelfuldt arbejde. Folk vil gerne stille nogle til ansvar, når de har tabt mange penge.

På verdensplan har der også været kritik af revisors arbejde i forbindelse med store besvigelsessager. Hvilket for eksempel har været tilfældet ved følgende⁸:

- Voltabox og Steinhoff i Tyskland
- Toshiba i Japan
- Carillion og BHS i England

Forventningskløften er en svær størrelse at opgøre, og der har igennem årene været flere større undersøgelser og artikler, som har forsøgt at definere denne kløft.

⁵ Kim Klarskov Jeppesen, Professor CBS, Medlemsmagasin Signatur November 2019

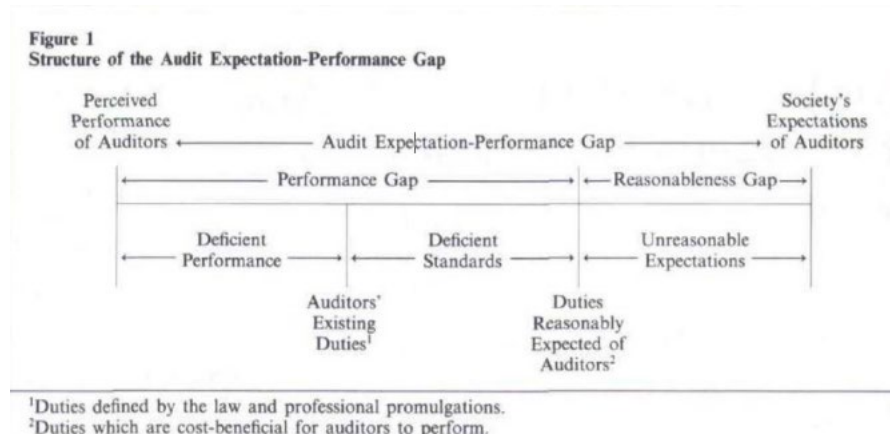
⁶ <https://politiken.dk/danmark/oekonomi/art4928893/Revisorer-frikendt-i-Nordisk-Fjer-sag>

⁷ Revisorloven § 16

⁸ The audit expectation gap: A review of the academic literature: Studie Amsterdam university 2020

Brenda Porter

Brenda Porter har udgivet mange studier omkring forventningskløften. Hun er en international anerkendt professor i revision og regnskab. Brenda Porter udgav i 1993 en større undersøgelse omhandlende forventningskløften, og hvordan denne opstår. Ifølge hende kan forventningskløften beskrives via denne figur.

FIGUR 3 - FORVENTNINGSKLØFTEN IFØLGE BRENDA PORTER

Kilde: Porter: An Empirical study of the Audit Expectation-Performance Gap

Porter mener at der er 2 typer af kløfter, som er med til at skabe forventningskløften hos regnskabsbruger⁹.

1. Præstationskløften defineret som den kløft, der er imellem hvad revisor gør og hvad revisor er forpligtet til at gøre. Her kigger der på de standarder og øvrig reguleringer revisor skal overholde. Det kan for eksempel være at revisionen ikke efterlever ISA'erne, hvilket vil resultere i mangelfuldt arbejde. Mangelfuldt arbejde kan efterfølgende have en konsekvens for revisor i forhold til ansvar, hvis der for eksempel ikke er handlet indenfor god revisionsskik, hvilket er defineret i revisorloven i Danmark¹⁰. En mangelfuld lovgivning hører også under præstationskløften. Det kan være i situationer, hvor der ikke findes et entydigt svar i for eksempel ISA standarderne. Revisor vil i denne situation blive holdt op imod nogle uklare regler. Det kan også være, at revisor faktisk har levet op til lovgivning, men reglerne kan være så svære at forstå, at regnskabsbruger ikke føler sig overbevist. Ulempen er når regnskabsbruger ikke har kendskab til revisions standardernes indhold. Hvilket der ses i mange tilfælde, fordi folk ikke sætter sig ind i revisionsarbejdet. I påtegningerne står der for eksempel afsnit omkring henholdsvis ledelsens og revisors ansvar, men dette er ikke interessant for regnskabslæser, og læses oftest ikke.
2. Rimelighedskløften er den kløft, som opstår når regnskabsbruger har for høje forventninger til revisors arbejde. Her ses der på forholdet imellem, hvad der er rimeligt af regnskabsbruger at forvente holdt op imod revisors arbejde i forhold til gældende standarder. Regnskabsbruger kan have en forventning om, at revisor undersøger alle poster ned til mindste detalje, men det er langt fra virkeligheden. Der vil altid være en revisions risiko i at fejl forbliver uopdagede, for eksempel fordi revision foretages via stikprøve test eller at forespørgsler ikke gennemføres til alle relevante interessenter. Det er oftest ikke kun nok

⁹ The audit expectation gap: A review of the academic literature: Studie Amsterdam university 2020

¹⁰ Revisorloven §16

at spørge de regnskabsansvarlige ude hos virksomhederne. Lager manden ved for eksempel ofte mere omkring varens holdbarhed og lager status.

Bent Warming

Bent Warning er en dansk professor, som har undersøgt forventningskløften i forhold til revisor erhvervet i Danmark. Han har udgivet flere artikler relateret til emnet, og for eksempel sat fokus på det i sin Ph.d. ”Tillidsforholdet og forventningskløften mellem brugeren af revisionsydelsen og den statsautoriserede revisor”. Ifølge Bent er der en evig interessekonflikt mellem udbyderen af årsregnskabet og brugeren, hvorfor der kan være tvivl om, hvor revisors primære loyalitet skal placeres¹¹. I hans Ph.d. anvender han følgende definition af kløften¹²:

”Forskellen mellem hvad brugerne af revisionsydelsen forventer af en statsautoriseret revisor og dennes ydelse, og hvad revisor selv tillægger sin profession og rent faktisk lever.”

Revisorer kan stå i en vanskelig situation, når lovgivningen for eksempel tillader forskellige metoder til indregning af en regnskabspost, her kan revisor enten tjene regnskabsudbyderens interesse eller regnskabsmodtagers interesse¹³, der kan for eksempel være forskellige ønsker om igangværende arbejder skal indregnes efter salgs- eller produktionsmetoden. Dette dilemma kan øge forventningskløften, såfremt at revisor ikke agere efter regnskabsmodtagers interesse, og dermed oplever et tillids fald hos regnskabsmodtager. Et andet eksempel er at indregning efter kostpriser ikke siger meget om den reelle værdi. Årsregnskaber er i mange tilfælde et vigtigt bilag i forhold til vigtige beslutninger, det kan fx være i en kreditgivning situation. Det er derfor vigtigt, at revisor udføre sit arbejde som offentlighedens tillidsrepræsentant korrekt, men begrebet ”tillidsrepræsentant” kan opfattes på rigtig mange måder. Her ses nogle eksempler på, hvorledes folk vurdere revisor skal optræde som¹⁴:

- Virksomhedens mand
- Statslig vagthund

Der er stor forskel på om revisor skal være statens vagthund eller virksomhedens mand. Virksomhedens mand ønsker måske et bedre resultat end statens vagthund, som går mere op i den gældende lovgivning. Revisor vil gerne give en god kunde oplevelse, men det skal ikke stå i vejen for den korrekte konklusion på det udførte arbejde. Derfor vil der også være mange forskellige forventninger til resultatet af revisor arbejde, når erhvervets optræden opfattes forskelligt. Forventningskløftens størrelse kan derfor variere rigtig meget hos forskellige interessenter til et regnskab, fordi et regnskab mange gange udgør et vigtigt beslutningsgrundlag, og i den forbindelse tjene forskellige perspektiver. I forhold til overstående skal revisor aldrig tilsidesætte sin uafhængighed i forbindelse med beslutningstagen, hvilket er defineret i revisorloven paragraf 24.

¹¹ Revisor som offentlighedens tillidsrepræsentant af Bent Warning Rasmussen

¹² Tillidsforhold til revision og revisorer af Bent Warning Rasmussen

¹³ Revisor som offentlighedens tillidsrepræsentant af Bent Warning Rasmussen

¹⁴ Revisor som offentlighedens tillidsrepræsentant af Bent Warning Rasmussen

Kapitel 3 Besvigelser

Dette kapitel vil redegøre for begrebet besvigelser. Ifølge ISA 240 defineres besvigelser således¹⁵:

”En bevidst handling udført af en eller flere personer blandt den daglige ledelse, den øverste ledelse, medarbejdere eller tredjeparter, der benytter vildledning til at opnå en uberettiget lov eller fordel”

Besvigelser er en benævnelse for en ondsindet handling, der gør at nogle opnår en gevinst eller fordel i forhold til andre. Det kan fx være uberettigede pengeoverførsler, hvilket var tilfældet i Britta Nielsen sagen¹⁶.

Besvigelser kan inddeles i to overordnede kategorier, der kan være tale om enten regnskabsmanipulation eller misbrug af aktiver. Neder stående skema viser eksempler på de to former¹⁷.

Regnskabsmanipulation	Misbrug af aktiver
- Fiktiv omsætning i årsregnskabet - Manglende oplysninger i årsregnskabet - Dokumentfalsk - Forkert anvendelse af regnskabspraksis - Forkert periodisering af regnskabsposter	- Uberettigede pengeoverførsler - Tyveri af fysiske aktiver - Manglende opdeling af privat / erhvervsmæssig anvendelse - Manglende betaling for varer i virksomheden

FIGUR 4 - TYPER AF BESVIGELSER

Kilde: Egen tilvirkning

Ligesom overstående skema viser forefindes besvigelser i rigtig mange former, hvorfor de også kan være svære at opdage. Besvigelser udvikler sig også i takt med samfundet, hvilket gør at teknologien i dag har større indflydelse på måden besvigelser foretages på. Besvigelser er ikke kun, når folk tager penge af kassen, men også fx når en virksomhedsejer ikke kan skelne mellem privat og erhvervsmæssig anvendelse af firmabiler, hvilke er forbudt ifølge lovgivningen, såfremt der ikke sker en beskatning af for eksempel fri bil. Besvigelser kan foretages af mange personer, der har sin daglige gang i en virksomhed. I tilfælde hvor flere personer samarbejder omkring en fælles besvigelse kan det være endnu svære at opdage, fordi folk er med til at dække over hinanden¹⁸. Her vil det ikke hjælpe at forespørge forskellige personer om deres kendskab.

Der kan være rigtig mange grunde til at foretage besvigelser. Under regnskabsmanipulation kan incitamentet være, at ledelsen ønsker at fremvise pænere regnskabstal overfor potentielle investorer eller sikrer en bedre lånemulighed ved banker. I forhold til misbrug af aktiver kan ledelsen ønske at opnå en besparelse i privatøkonomien, hvorfor de oftere anvender virksomhedens biler eller glemmer at betale for varer. Øvrige ansatte i en virksomhed vil i mange tilfælde have svært ved at foretage misbrug af aktiver, fordi deres handlinger oftest overvåges af en overordnet. En manglende funktionsadskillelse i en virksomhed medfører større risici

¹⁵ ISA 240 punkt 12

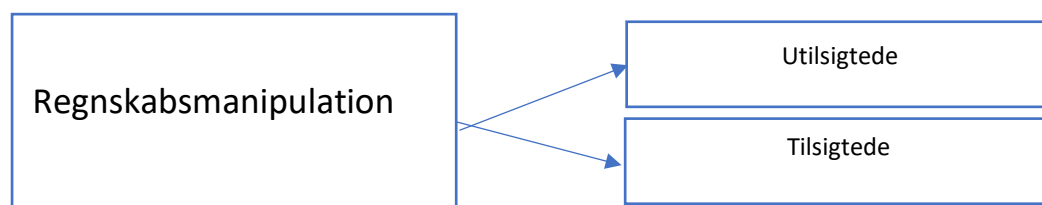
¹⁶ <https://www.dr.dk/nyheder/indland/dommen-er-endelig-britta-nielsens-svindelsag-bliver-ikke-anket>

¹⁷ Egen tilvirkning ud fra ISA 240

¹⁸ ISA 240 punkt 6

for misbrug af aktiver¹⁹, hvilket for eksempel er tilfældet når der ikke foretages dobbeltgodkendelse ved betalinger i netbanken.

I forhold til regnskabsmanipulation kan besvigelser opdeles i tilsigtede fejl og utilsigtede fejl²⁰.

FIGUR 5 - REGNSKABSMANIPULATION

Kilde: Egen tilvirkning

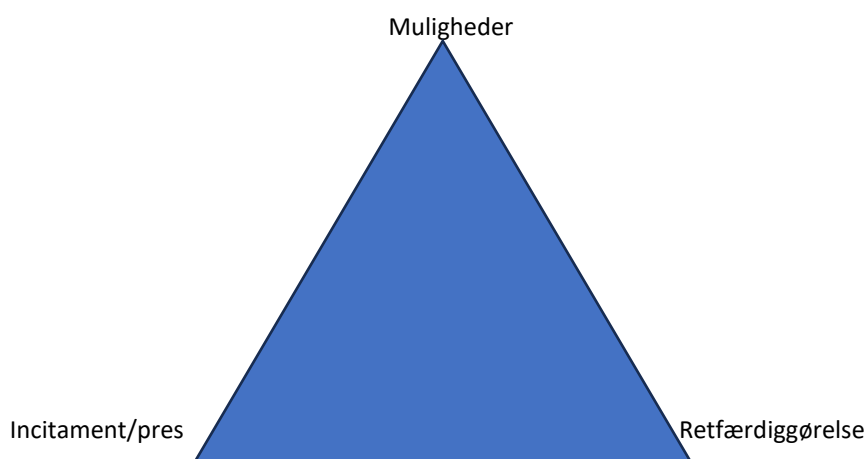
Tilsigtede er når en virksomhed bevidst ønsker at manipulere regnskabet for eksempel med fiktiv omsætning, hvilket er med til at signalere en bedre indtjening overfor regnskabsbrugere. Under tilsigtede fejl kan økonomiafdelingen føle et pres fra ledelsen, som ønsker at signalere bedre regnskabstal. Utilsigtede fejl kan opstå i den daglige bogføring ved at der rammes forkerte finanskonti eller bogføres med forkerte beløb. I en perfekt verden vil der være passende kontroller i en virksomhed, som efterfølgende vil opdage disse, men et regnskab kan ende med at være manipuleret på baggrund af utilsigtede fejl, som forbliver u opdagede. Skønsposter i et regnskab kan i denne forbindelse være svære at opgøre, hvorfor dette kan ende med at føre til fejl i regnskabet.

¹⁹ ISA 240 punkt A33

²⁰ ISA 240 punkt 2 og A43

Besvigelsestrekanten

I forhold til forståelse af besvigelsebegrebet og teorien bag besvigelser, kan man ikke komme uden om besvigelsestrekanten. Besvigelsestrekanten er med til at forklare de faktorer, der skal være til stede for at besvigelser kan opstå. De tre led skal alle være til stede for at besvigelser kan opstå. Besvigelsestrekanten blev offentliggjort af Donald R. Cressey i 1970'erne efter mange års forskning²¹. Siden er der sket en stor udvikling indenfor udførelses metoder, men teorien kan stadig anvendes i dag. ISA 240 anvender også metoden i beskrivelsen af risikofaktorer²².

FIGUR 6 - BESVIGELSESTREKANTEN

Kilde: Egen tilvirkning, efter Donald Cresseys teori

Muligheder:

Der skal først være en mulighed før en besvigelse kan opstå. Vi kan ikke foretage os noget, hvis det ikke er muligt. Ligeledes skal en person have de rette evner, for at kan have muligheden for at begå besvigelsen. Et eksempel kan være, at det kræver en form for teknisk viden, hvis besvigelsen skal foregå via digital svindel. Personer uden de rette kompetencer, vil aldrig kunne gennemføre en besvigelse, der kræver indgående digitalt kendskab. Muligheden for besvigelser vil altid være til stede, og der skal ofte ikke ret meget til. Muligheden er endnu større når folk begår besvigelser i fællesskab, hvilket medfører at der kan dækkes over hinanden. Besvigelser findes i mange forskellige størrelser og former, hvilke også gør at muligheder kan opstå på mange måder. Muligheden anses også derfor som det nemmeste led på besvigelsestrekanten²³.

Retfærdiggørelse

Personer skal kunne retfærdiggøre deres besvigelser over for sig selv, for at de kan opstå. Såfremt aktøren ikke anser deres handlinger som retfærdige, vil de aldrig udføre dem. Det kan være muligheden er der, men det skal også vurderes retfærdigt, før en person foretager sine handlinger. Et eksempel kan være jalousi overfor cheferne, og personer ikke føler de blive belønnet nok, hvilket så kan resultere i forkerte pengeoverførsler eller overdragelse af aktiver fra selskabet til privatøkonomien for eksempel stjæle fra varelageret. Personer vurderer således, at det er i orden at bryde loven gennem deres handlinger.

²¹ <https://www.embroker.com/blog/fraud-triangle>

²² ISA 240 bilag 1

²³ <https://www.embroker.com/blog/fraud-triangle/>

Retfærdighedsbegrebet kan variere fra person til person. Vi kan vurdere en handling retfærdigt, som vores kollega kan anse som en besvigelse. Dette ben af trekanten kan derfor lede til diskussioner, for er vi retfærdige over for andre eller kun os selv. Vi kan også have forskellige syn på retfærdighed i forhold til størrelsen af besvigelsen, hvor nogle måske vurderer at simpelt småtyveri er retfærdigt, fordi det muligvis aldrig vil blive opdaget. De ansatte kan også vurdere, at fordi deres arbejdsplads er så stor og tjener mange penge, så kan de godt tillade sig at tage lidt ekstra. Retfærdighed kan tænkes på mange forskellige måder.

Incitament / pres

Der skal også være et incitament eller pres til at udføre besvigelsen. Presset kan komme udefra, hvor andre kræver du foretager besvigelsen. Chefen kan have et ønske om at forbedre regnskabet, hvorefter han tvinger økonomiafdelingen til at bogføre fiktiv omsætning, hvilket resulterer i regnskabsmanipulation. Privatøkonomien kan også være et pres, for den kan være årsagen til, at en medarbejder føler sig nødsaget til at fremskaffe flere penge, hvis vedkommende har adgang til virksomhedens bankkonti. Incitamentet for at begå besvigelser kan dermed være mange. I forhold til regnskabsmanipulation kan et incitament være, at ledelsen føler sig forpligtet til at pynte på regnskabet for at undgå konkurs overfor ejerne, eller der er mulighed for salg af virksomheden. Incitamenter kan således forefindes i mange forskellige former, og variere meget fra person til person.

Kapitel 4 ISA 240

Den internationale revisionsstandard for revisors arbejde med besvigelser er ISA 240 "Revisors ansvar vedrørende besvigelser ved revision af regnskaber". ISA standarderne er de internationale revisionsstandarder, som revisorer skal følge i deres daglige arbejde. I erklæringsstandarden udgivet af Erhvervsstyrelsen i Danmark er det direkte beskrevet, at ISAerne skal følges²⁴:

"Revisorer skal udføre erklæringsopgaver med sikkerhed i overensstemmelse med god revisionsskik. Det betyder bl.a., at de internationale erklæringsstandarder om revision (ISA) og andre erklæringer med sikkerhed (ISRE og ISAE) anvendes i Danmark, medmindre de er i konflikt med den danske revisorlovgivning."

ISA standarderne udgives af International Auditing and Assurance Standards Board forkortet IAASB. IAASB står også for opdatering og ajourføring af standarderne, således de forbliver aktuelle og relevante i forhold til revisors opgaver. Især den digitale udvikling er årsag til, at revisioner i dag gennemføres anderledes end for eksempel 20 år siden. Når standarder opdateres, vil de blive sendt i høring, således revisorer og relevante organisationer i hele verdenen kan komme med input til ændringerne, for at sikre standarder af højeste kvalitet i forhold til hverdagen.

Dette kapitel vil give en introduktion til den gældende ISA 240 fra 2016, for at kunne give en bedre analyse af ændringerne i ISA 240 Revised senere i opgaven. Standarden vil ikke blive gennemgået punkt for punkt, men de mest centrale ting vil blive fremhævet, for at give en forståelse af de vigtigste regler.

Ansvar for forebyggelse og opdagelse af besvigelser

Revisor har ikke ansvaret for at opdage besvigelser, men ansvaret er at kunne afgive en erklæring med høj sikkerhed for, at et regnskab er aflagt uden væsentlig fejlinformation. ISA 240 beskriver følgende vedrørende ansvaret²⁵:

"Det primære ansvar for at forebygge og opdage besvigelser ligger hos virksomhedens øverste og daglige ledelse"

Ifølge ISA er det dermed ikke revisors ansvar, hvorfor der kan være en forventningskløft i forhold til regnskabsbruger, hvis de forventer at revisor opdager alle besvigelser. Ledelsen har det overordnede ansvar, for at skabe et miljø der opfanger eventuelle besvigelser. Revisors opgave er at få en forståelse af virksomhedens miljø, ledelsessystemer og overvågninger, for at kunne afgøre risikoen for eventuelle besvigelser, således revisionsplanen kan tilpasses herefter. Det er sværest at opdage fejlinformationer, hvis ledelsen er medvirkende til besvigelser, fordi der findes færrest kontroller i forhold til gennemgang af ledelsens daglig arbejde. ISA 240 forklarer også, at der kan en risiko i at fejlinformationer forbliver uopdagede, hvilket ikke er ideelt overfor regnskabsbrugere. Det kan for eksempel være en utilsigtet fejl bogføring, som forbliver uopdaget i det aflagte regnskab²⁶.

²⁴ Erhvervsstyrelsen erklæringsbekendtgørelse for godkendte revisors erklæringer

²⁵ ISA 240 punkt 4

²⁶ ISA 240 punkt A43

Såfremt revisor opdager en besvigelse hos en kunde, har de ifølge "Code of Ethics for Professional Accountants"²⁷ pligt til at reagere. Revisor skal i den forbindelse kommunikere til den daglige eller øverste ledelse, samt foretage øvrige foranstaltninger der eventuel skal til. Kommunikationen kan for eksempel ske igennem et revisionsprotokollat eller management letter. Revisor er ved konstaterede overtrædelse af love og regler forpligtet til at handle på det. Et eksempel hvorpå revisor skal foretage yderligere er ved hvidvask sager, hvor revisor er forpligtet til at rapportere til SØIK²⁸.

Revisorer kan ikke garantere, at der ikke er besvigelser i en virksomhed, men igennem revisionsarbejdet skal de gerne få en forståelse for, om ledelseskulturen har et godt overvågningssystem eller komme med anbefalinger til forbedringer samt tage højde for eventuelle kontrolmæssige svagheder, hvilket for eksempel kan medføre flere stikprøver eller flere uforudsigelige handlinger²⁹. Her ses et par bud på uforudsigelige handlinger revisor kan gøre brug af vedrørende arbejdet med besvigelser:

1. Foretage revisionshandling af regnskabsposter, som ud fra en væsentlighedsbetragtning aldrig testes
2. Foretage revisionshandling på forskellige tidspunkter af året
3. Efterspørge bilagsmateriale for små regnskabsbeløb
4. Kommunikation med ansatte som revisor aldrig snakker med

Den bedste revisionshandling er den som kunden ikke kan forudsige, det kan være kunden anser tingene som spild af tid, men i forhold til revisionen er uforudsete ting ekstremt vigtigt. Besvigelser er en svær ting at revidere, da der er mange faktorer som spiller ind, hvilket ikke er nemmere såfremt der er tale om sammensværgelse³⁰. Revisor skal derfor også huske at forespørge forskellige personer hvert år, for at høre forskellige synspunkter. Det er også ekstremt vigtigt at revisor anvender sin professionelle skeptisk i forbindelse med revisionen.

²⁷ ISA 240 punkt A6

²⁸ <https://www.revisorgruppen.dk/hvidvask-og-underretning>

²⁹ ISA 240 A12

³⁰ ISA 240 punkt 6

Professionel skepsis

Det er vigtigt at revisor udviser og anvender sin professionelle skepsis igennem hele revisionen og især, når der skal tages stilling til situationer, hvor besvigelser kan forekomme. Revisor skal ikke holde sig tilbage i forhold til at stille spørgsmål. Under revisionen skal revisor foretage overvejelser omkring, hvor der kan være muligheder for eventuelle besvigelser, alene fuldmagter til banken eller manglende løn godkendelser er i den forbindelse nogle af de største risikoer. Revisor skal overveje dette fra planlægningen til afslutningen af en revision og for eksempel være særlig opmærksom på³¹:

1. Revisionsbevis der modsiger andet opnået revisionsbevis. Det kan fx være et dokument, som modsiges af tredjemand. Her skal der anmodes om yderligere forklaringer og gerne fra begge sider.
2. Svagheder i de interne kontroller, hvilket medfører at handlinger forbliver uopdaget. Det kan for eksempel være alene fuldmagter til bankkonti. De ansatte kan i disse tilfælde selv overføre beløb.
3. Information, der rejser betydelig tvivl om pålideligheden af dokumenter og svar på forespørgsler, som påtænkes at anvendes som revisionsbevis. Det er altid bedst selv at række ud til tredjemand via for eksempel saldomeddelser.
4. Forhold der kan være tegn på mulige besvigelser. Det kan for eksempel være finansposter, der enten er svære at spore eller dokumentere.

Det er derfor vigtigt, at revisor stiller spørgsmålstegn til kundens materiale og foretager en kritisk vurdering i forhold til pålideligheden af revisionsbeviser, på trods af ISA'erne ikke kræver der foretages en undersøgelse af dokumenters ægthed i dag³². Revisionsbevis som modsiger hinanden skal medføre yderligere handlinger og forespørgsler. Såfremt revisionen medfører, at et dokument fremstår forfalsket, skal revisor ligeledes foretage yderligere handlinger³³. Handlingerne kan bestå i yderligere forklaring og forespørgsler hos tredjemand. Det stærkeste revisionsbevis indhentes altid direkte fra tredjemand, således kunden ikke kan manipulere med beviset. Igennem anvendelse af sin professionelle skepsis skal revisor kunne foretage de mest egnede revisionshandling, og de samme handlinger er ikke bedst egnet ved alle revisioner. Et andet stærkt revisionsbevis er anvendelse af eksperter til at vurdere beviserne. eksperter kan for eksempel være følgende personer³⁴:

1. Interne eksperter
2. Juridiske eksperter
3. Driftspersonale hos virksomheden med særlig kendskab
4. Personer der varetager en virksomheds whistleblower ordning

Det er vigtigt at personerne ikke sidder med kundens regnskabsafslutninger, således eksperterne ikke kender svaret på forhånd. Revisor skal via sin professionelle skepsis og kunde kendskab foretage interview af de rette personer.

³¹ ISA 200 punkt A20

³² ISA 240 punkt A10

³³ ISA 240 punkt 14

³⁴ ISA 240 punkt A17

Revisor skal især anvende sin professionelle skepsis ved forandringer ude hos kunden³⁵, der kan for eksempel være større ændringer i en organisation, hvilket kan medføre anderledes vurderinger i forhold til, hvor mulige fejlinformationer kan opstå. Ved langvarige kundeforhold kan revisor anvende historisk viden, men den skal løbende ajourføres, da samfundet og systemer udvikles hver dag. Besvigelser har mange forskellige kendetegn, hvorfor der kan opstå mange situationer, som tydeliggør hvor vigtigt det er, at revisor anvender sin professionelle skepsis fra planlægningen til afslutningen. Den professionelle skepsis skal ikke først anvendes dagen før regnskabet underskrives.

En mangelfuld professionel skepsis hos revisor medfører, at revisionen foretages imod god revisionsskik. Dette medfører også en forøgelse af forventningskløften hos regnskabsbruger, når revisor ikke efterlever hvad der forventes.

Risikovurdering

Revisor skal undervejs i revisionen opnå en forståelse af sin kunde og omgivelserne, for at kunne foretage de korrekte handlinger i revisionen især når det gælder risikovurderingen. Inden revisionen påbegyndes er det vigtigt at klarlægge, om der er forhold i året vedrørende eventuelle kendskab til besvigelser, der vil få effekt på revisionshandlingerne. Revisor er forpligtet til at forespørge både den daglige, øverste ledelse og øvrige medarbejder omkring deres kendskab til besvigelser³⁶. Ledelsens vil ikke udtale sig omkring besvigelser på øverste niveau i organisationen, hvorfor der også skal forespørges øvrige driftspersonel og personer med beslutningskompetencer. Personer skal ikke sidde sammen når de forespørges, da dette kan være med til at påvirke svaret. En virksomhed kan for eksempel have en indberetning igennem whistleblower ordning vedrørende ledelsen. Såfremt revisor ikke får afdækket disse risici, kan revisionen ende med at gennemføres på et forkert grundlag, hvor konsekvensen er at fejlinformationer forbliver uopdaget.

Under revisors risikovurdering er det også vigtigt at opnå den korrekt viden omkring kontrolmiljøet. I mindre organisationer er der typisk få personer i økonomifunktionen, hvilket medfører at risikoen for fejlinformationer er større, og især når der er alene fuldmagter til banken eller ingen gennemgår den løbende bogføring. Revisor er i disse situationer nødt til at foretage flere substanshandling, såfremt der ikke kan baseres på kontroller. Resultatet af en opdaget fejl i kontroller er flere substanshandling, fordi revisor hermed ikke kan basere sig på disse. Analyseværktøjer er også en vigtig ting, for at opnå en forståelse af uventede transaktioner, der kan være tegn på besvigelser³⁷, og kan for eksempel bestå af

1. Sammenholde udviklingen i omsætningen og varer forbrug
2. Sammenholde udviklingen i kontantrabatter over en årrække
3. Sammenholde udviklingen i lønninger i forhold til antal ansatte

³⁵ ISA 240 punkt A9

³⁶ ISA 240 punkt 18

³⁷ ISA 240 punkt 23

Ved at foretage en analyse i forbindelse med risikovurdering kan revisor opfange regnskabsposter, der kan være særlige interessante at revidere i forhold til identifikation af mulige fejlinformationer grundet udviklingen. En kraftig stigning i omsætning i forhold til vare forbruget kan for eksempel tyde på fiktiv omsætning.

Efter revisors har gennemført de nødvendige handlinger og forespørgsler skal risikoen for besvigelser fastlægges på både regnskabs og revisionsmål niveau inden selve udførelsen påbegyndes³⁸. Her ses et par bud på handlinger, som revisor kan udføre på baggrund af de identificerede risici i planlægningsfasen³⁹:

1. Foretage uanmeldt beholdningseftersyn såfremt der er svaghed i de interne kontroller
2. Foretage varelager optælling på balancedagen, for at undgå manipulation med beholdninger
3. Revidere poster som ikke er væsentlige for regnskabet, for at undgå regnskabsmanipulation via disse poster. Det kan være nye konti som virker mistænkelig.
4. Test af it-generede poster, for om nogle enkelte skiller sig ud i forhold til normalen. Der kan for eksempel være omsætningsposter, som ikke rammer debitor kontoen i lighed med de andre.

Risikoen for væsentlige fejlinformationer er ifølge ISA 240 altid en betydelig risiko⁴⁰. Det er for eksempel på indtægtssiden, hvor der kan være forskellige metoder og risici i forhold til revisionen af forskellige indtægtsstrømme. Besvigelserisikoen vil også ofte være større, når chefen har en bonus kontrakt baseret på vækst i omsætningen. Modsat vil der være en mindre risiko, når hele omsætningen kan afstemmes til for eksempel huslejekontrakter. Huslejeindtægter skal for eksempel ikke revideres på samme måde som varer salg i butik. Såfremt at revisor ikke foretager sine risikovurderinger før opstart, vil det øge chancen for at mulige fejlinformationer ikke opdages.

En risiko som revisor altid skal afdække i sin revision er ledelsens tilsidesættelse af kontroller⁴¹, hvorfor revisor ikke kan undgå at teste poster og forespørge regnskabsfolk til upassende aktivitet. Revisor skal på den baggrund også altid indhente en skriftlig udtalelse fra ledelsen omkring anerkendelse af deres ansvar i forhold til besvigelser, samt om de har kendskab til nogle. Dette er med til at understrege ledelsens ansvar i forhold til besvigelser. Ledelsen underskriver også en regnskabserklæring efter revisionen, hvori de bekræfter eventuelle kendskab til besvigelser.

Regnskabsmæssige skøn kræver især særlige bevågenhed fra revisor⁴², da disse poster er ledelsens vurdering, og dermed nemt kan medføre regnskabsmanipulation. Revisors forståelse før revisionen er afgørende for, at eventuelle fejlinformationer bliver opdaget. I tilfælde hvor ledelsens skøn historisk er forkerte, skal revisor gerne i planlægningsfasen fastsætte yderligere handlinger målrettet skønposter og vurdering af værdiansættelse på disse. De korrekte handlinger i planlægningsfasen medfører, at revisionshandlingerne bliver effektive i forhold til den konkrete opgaver. Opstår der øvrige risikofaktorer undervejs i revisionen⁴³, skal revisor genbesøge

³⁸ ISA 240 punkt 26

³⁹ ISA 240 bilag 2

⁴⁰ ISA 240 punkt 28

⁴¹ ISA 240 punkt 32

⁴² ISA 240 punkt 33

⁴³ ISA 240 punkt A38

risikovurdering, for at kunne foretage nødvendige tilpasninger for eksempel revision af flere regnskabsposter eller ændring af væsentlighedsniveau. Revisor må også gerne differentiere væsentlighedsbetragtningen på forskellige poster.

Revisors vurdering af revisionsbevis

Når revisionsbeviserne er indhentet, skal revisor foretage en vurdering af disse, for om der er identifikation af mulige besvigelser, og hvad konsekvensen af disse betyder for revisionen. Det er et krav at revisor skal meddele identificerede besvigelser til det relevante niveau i ledelsen⁴⁴. Revisor skal også foretage en anmeldelse til relevant myndighed, hvis at besvigelsen medfører ulovlige handlinger. Det er vigtigt at rette personer får kendskab til besvigelsen, sådan at de nødvendige handlinger kan igangsættes.

Ved afgivelse af erklæringen på regnskabet udtaler revisor sig om, at der er høj grad af sikkerhed for at regnskabet ikke indeholder væsentlige fejlinformationer. Revisor kan kun udtale sig omkring dette, hvis de risici, der blev identificeret under planlægning, er afdækket via rette revisionshandling. Den røde tråd og fastholdelse heraf er et vigtigt begreb indenfor alle revisioner. Revisor kan ikke afgive en blank påtegning på et regnskab, hvor der er identificeret væsentlige fejlinformationer. De identificerede fejlinformationer skal derfor vurderes i forhold til den samlede revision. Besvigelser findes i mange størrelser, hvorfor det er vigtigt at foretage en vurdering af sagens konsekvenser, og hvordan de påvirker revisionspåtegningen.

Den yderste konsekvens ved revisors identifikation af besvigelser er fratrædelse. Omstændighederne kan medføre, at der ikke er øvrige muligheder for revisor. Det kan for eksempel være ledelsen ikke ønsker at høre på revisors bemærkninger. Såfremt konsekvensen af det udførte arbejde er, at revisor fratræder sin opgaven, skal følgende overholdes⁴⁵:

1. Der skal fastslås et fagligt og juridisk ansvar efter omstændighederne. Herunder underrette dem som valgte revisor og i visse tilfælde myndigheder.
2. Overveje om fratrædelse er passende.
3. Drøfte årsagen til fratrædelsen både med øverste og daglige ledelse.

Virksomheden skal ikke stille spørgsmålstegn til årsagen for fratrædelse, hvorfor det skal være meget velbegrunderet og drøftet.

⁴⁴ ISA 240 punkt 41

⁴⁵ ISA 240 punkt 39

Sammenfatning

Forventningskløften er det gap, som opstår når regnskabsbruger har forventninger som ikke stemmer overens med revisors arbejde. Forventningskløften opstår blandt andet fordi regnskabsbruger ikke har kendskab til de regelsæt, som revisor er underlagt. Revisor har ikke til opgave eller et ansvar om at revidere efter besvigelser, men er forpligtet til at rapportere om dem, hvis de opdages undervejs i revisionen. Forventningskløften kan også opstå hvis, at revisor ikke lever op til de gældende standarder, og dermed ikke er dygtig nok i forhold til branchen generelt. Revisor skal i sit daglige arbejde anvende sin professionelle skepsis og leve op til god revisionsskik, som defineres ved hvad en anden revisor ville gøre. Dette er fastsat via loven, og efterfølges dette ikke kan der opstå erstatningssager.

Regnskabsbruger har generelt en forventning om, at revisor burde opdage tingene, når der er tale om større besvigelssager, men besvigelser er en af de sværeste ting for revisor at revidere. Situation er endnu svære, når folk udfører besvigelser i sammensværgelse, hvor der kan dækkes over hinanden. Revisor skal forespørge ledelsen og øvrige relevante medarbejdere omkring deres kendskab til besvigelser, men folk vil aldrig oplyse omkring deres egne ulovlige handlinger. Ledelsens medvirken til besvigelser er også derfor de sværeste at opdage.

Revisor skal under hele revision vurdere om der er større risici for besvigelser, så revisionen kan gennemføres ved anvendelse af de mest egnede metoder. Et risikofyldt område vil kræve mere opmærksom, og unormale udviklinger bør oftest kræve mere opmærksomhed, for besvigelser kan både være regnskabsmanipulation og misbrug af aktiver, hvorfor for eksempel en uventet vækst i omsætningen i forhold til vare forbrug bør undersøges nærmere. I de tilfælde hvor besvigelser opdages i revisionen, skal rapportering foretages til de rette folk, således de nødvendige handlinger kan igangsættes. Den yderste konsekvens er, at revisor skal fratræde sin opgave.

Kapitel 5 Introduktion til ISA 240 Revised

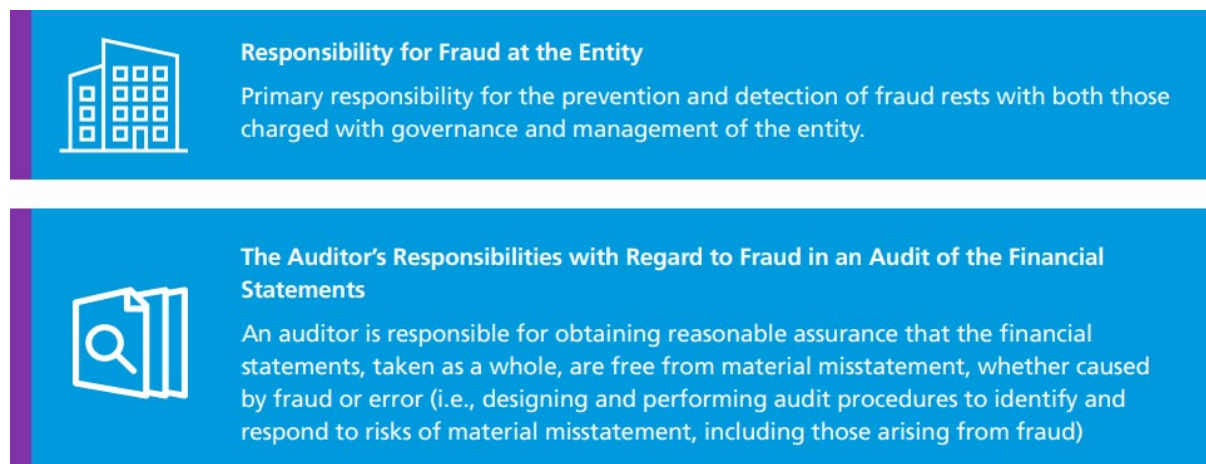
Der er i dag en stor forventning hos offentligheden i forhold til revisors identifikation af besvigelser. Revisors ansvar er ikke at opdage besvigelser, men omverdenen har en stor forventning i forhold til revisors arbejde. Offentligheden har en forventning om at begrebet offentlighedens tillidsrepræsentant er en garanti mod besvigelser. Dilemmaet er meget svært for revisor at arbejde op imod, hvilket også forklares godt af tidligere chefkonsulent i FSR Lars Kiertzner⁴⁶.

”Uanset hvad man gør, kan man ikke altid undgå at komme i søgelyset. Men som revisor skal man være stålsat og loyal over for offentligheden. Så er det bare, at man må sige til sig selv at jeg gjorde det, der var fagligt forsvarligt, jeg afvejede de hensyn, der var – jeg var offentlighedens tillidsrepræsentant.”

IAASB har i 2020 igangsat et projekt vedrørende ISA 240 fordi de gerne vil imødegå alle de udfordringer revisor står overfor vedrørende arbejdet med besvigelser⁴⁷. IAASB anerkender den udfordring vi også ser i Danmark mellem revisors ansvar sammenholdt med forventninger, hvori der ligger en stor forventningskløft. IAASB ønsker via deres arbejde med opdatering af standarden at formindske kløften. Hovedfokus med arbejde var at IAASB ønskede en undersøgelse af, om revisors ansvar skal udbygges⁴⁸.

”Our specific focus is on the auditor’s responsibilities and whether they should be expanded with regard to these topics in the context of an audit of financial statements”

Revisor har i dag ikke et specifikt ansvar vedrørende besvigelser, men ansvar for at regnskabet som helhed er aflagt uden væsentlige fejl. Ifølge discussion paper og ISA 240 ser ansvaret således ud i dag⁴⁹:

FIGUR 7 - LEDELSENS OG REVISORS ANSVAR

Kilde: IAASB Discussion Paper Fraud and Going Concern in an audit of financial statements

⁴⁶ Offentlighedens tillidsrepræsentant er altid under pres 26. juli 2022 af Lone Schrøder Jeppesen

⁴⁷ FRAUD AND GOING CONCERN IN AN AUDIT OF FINANCIAL STATEMENTS side 4

⁴⁸ FRAUD AND GOING CONCERN IN AN AUDIT OF FINANCIAL STATEMENTS side 4

⁴⁹ FRAUD AND GOING CONCERN IN AN AUDIT OF FINANCIAL STATEMENTS side 16

IAASB har for at undersøge og forsøge at formindske denne forventningskløft arbejdet med nogle hovedtemaer i deres discussion paper som vil blive gennemgået nærmere.

Lovgivningsmæssige tilgang

IAASB ønsker at der skulle undersøges om revisor skulle anvende en mere lovgivningsmæssig tilgang i forbindelse med sin revision af besvigelser. Ved at der anvendes flere eksperter med fokus på lovgivningen kan revisor muligvis få en større indsigt i, hvor der kan udføres lovbrud i en virksomhed. Det vil betyde at revisor skal fremstå som en større vagthund end tilfældet er i dag. I Discussion Paper nævnes der direkte at revisor skal foretage en "Investigation"⁵⁰. I forhold til Bent Warmings betragtning skal revisor dermed fremstå mere som vagthund end virksomhedens mand.

Besvigelser kan i dag foretages på rigtig mange måder, hvilket ikke er blevet mindre som følge af den teknologiske udvikling. Revisor kan have svært ved at efterprøve mulighederne besvigelser opstår på, hvorfor det kræver udefrakommende eksperter. I dag er ordet eksperter kun nævnt i vejledning til ISA 240, men de skal ifølge IAASB inddrages mere, hvorfor de ønsker, det fremgår direkte af standarden. Ulempen ved at anvende eksperter er, at det er en større omkostning for revisorer, men hvis det er hensigtsmæssig ønskede IAASB at undersøge, hvorvidt de kunne bruges mere end tilfældet er i dag⁵¹. I dag vil der som følge af større besvigelse sager igangsættes lovgivningsmæssigt arbejde til brug hos domstolene for opklaring af forbrydelsen. I Danmark har vi for eksempel set efterfølgende retssager under Stein Bagger, Nordisk Fjer og Britta Nielsen. Det kunne ifølge IAASB tænkes, at man kunne inddrage noget af dette arbejde i en light form under revisionen. Umiddelbart vil det betyde flere ressourcer på de enkelte revisioner, da flere folk medføre større timeforbrug på de enkelte revisionsopgaver. Ulempen er også at branchen i forvejen mangler arbejdskraft⁵², og flere tiltag vil ikke skabe en forbedring i folks arbejdstid. En "investigation" tilgang til opgaven vil muligvis identificere flere fejlinformationer, men ressourcerne skal også være til stede.

Større fokus på ikke væsentlige fejl

I dag skal revisor fokusere på væsentlige fejl med større betydning for regnskabet, men selv en lille besvigelse kan have stor betydning i forhold til for eksempel omdømme og troværdighed. Denne betragtning fremgår tydelige i den nusværende ISA 240 punkt 3:

"Skønt besvigelser er et bredt juridisk begreb, fokusere revisor efter formålene i ISA alene på besvigelser, der fører til væsentlig fejlinformation i regnskabet."

Det kan også være at en besvigelse vokser sig større over tid, hvorfor det er vigtigt at selv mindre ting opdages. Derfor ønsker IAASB at undersøge, hvilke muligheder revisor har for at efterfølge selv små fejl, sådan at selv mindre fejlinformationer kan undersøges nærmere⁵³. IAASB ønsker at revisor fokusere endnu mere på forhold, der kan medføre besvigelser end ISA'erne ligger op til i dag. I dag kan der forekomme små fejlinformationer

⁵⁰ FRAUD AND GOING CONCERN IN AN AUDIT OF FINANCIAL STATEMENTS side 17

⁵¹ FRAUD AND GOING CONCERN IN AN AUDIT OF FINANCIAL STATEMENTS side 18

⁵² <https://www.fsr.dk/mangel-paa-arbejdskraft-truer-revisorbranchen-og-samfundstilliden>

⁵³ FRAUD AND GOING CONCERN IN AN AUDIT OF FINANCIAL STATEMENTS side 19

uden betydning for revisionen og regnskabet, men ifølge IAASB skal der foretages opfølgende handlinger i form af tilpasning af revisionsplanen ved de mindre fejlinformationer. Væsentlighedsbegrebet vil få en mindre betydning i relation til revidering efter besvigelser, overskriften i discussion paper er "Additional focus on non-material fraud"⁵⁴, og det understreger at der er tale om ekstra handlinger. Væsentlighed er i dag et centralt begreb indenfor alle områder af revisionen, hvorfor det vil kræve en anden tankegang, hvis at revisor skal udvide revisionen til at afdække selv små fejlinformationer. Det kræver en dybere tilgang til revisionsarbejdet, hvilket for eksempel kan medføre følgende:

1. Gennemgang af flere regnskabsposter, sådan at revisor ikke kun revidere væsentlige regnskabslinjer
2. Større fokus på undersøgelse af forklaring på mindre fejlinformationer
3. Flere bilagstest når selv mindre beløb skal kontrolleres

Umiddelbart vil tingene medføre flere revisionshandling. Revisors arbejde vil derfor ikke være mindre som følge af ovenstående. IAASB skriver i deres discussion paper at de er åbne overfor, hvilke handlinger der eventuel kan udføres yderligere⁵⁵.

"the IAASB is interested in perspectives about whether additional audit procedures should be required when a non-material fraud is identified, and if so, what types of procedure"

Handlingerne kan bestå af rigtige mange ting, hvorfor det er nødvendigt med specifikke områder, for ellers kan arbejdet ende med at blive for tidskrævende. Væsentlighedsniveauet er i dag med til at effektivisere revisionsprocessen fx ved udvælgelse af stikprøver. Ligesom begrebet indgår i selve overskrifterne på kapitlerne i standarden, hvorfor disse ting vil medføre en radikal ændring.

Revisors ansvar ved udefrakommende handlinger

IAASB ønsker at få perspektiver på om der lægges tilstrækkelig vægt på revisors ansvar vedrørende besvigelser, som opstår udenfor virksomheden. I dag opstår der mange besvigelser udefra for eksempel via cyber angreb. Det ønskes derfor at blive præciseret at der lægges yderligere fokus på virksomhedens omverden i forhold til besvigelser⁵⁶. I 2019 kom der en ajourføring af ISA 315 *"Identifikation og vurdering af risici for væsentlig fejlinformation"*, som medførte en fornyet tilgang til revisors risikovurdering af en virksomhed og dens miljø. I forbindelse med denne standard er der for eksempel kommet mere fokus på at stille specifikke krav til revisors risikovurderingshandling vedrørende IT⁵⁷. Opdateringen af ISA 240 skal i lighed med ISA 315 Revised medføre flere krav til revisors arbejde med IT, hvor der nemt kan forekomme besvigelser begået af fremmed personer ved for eksempel cyber crime angreb. IAASB ønsker derfor også at elementer fra ISA 315 Revised vedrørende IT indbygges i ISA 240.

⁵⁴ FRAUD AND GOING CONCERN IN AN AUDIT OF FINANCIAL STATEMENTS side 18

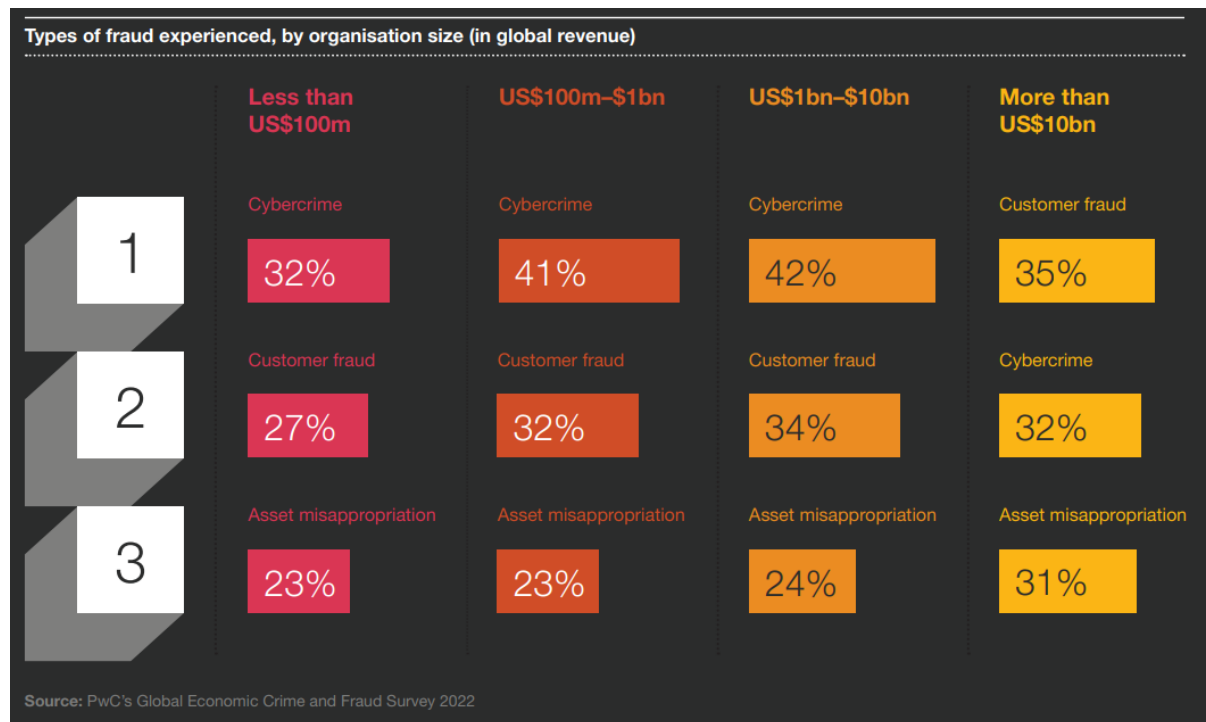
⁵⁵ FRAUD AND GOING CONCERN IN AN AUDIT OF FINANCIAL STATEMENTS side 19

⁵⁶ FRAUD AND GOING CONCERN IN AN AUDIT OF FINANCIAL STATEMENTS side 19

⁵⁷ Revision og regnskabsvæsen nr. 6 2022 side 40

IAASB nævner specifik cybercrime under dette emne i discussion paper⁵⁸, for der ligger op til at der ikke kun skal fokuseres på ting, som medfører beløbsmæssige fejlinformationer et cybercrimeangreb kan for eksempel medføre tab af værdifulde kundeoplysninger. Cybercrime er et emne rigtig mange virksomheds ejer og leder går rigtig meget op i, hvorfor tankegangen følger med samfundets udvikling.

Herunder ses svar fordelingen i PwC's Crime and Survey fra 2023, hvor respondenter som har oplevet besvigelser på verdensplan har angivet, hvorledes deres besvigelse er opstået.

FIGUR 8 - ERFARINGER MED FRAUD JF. PWC GLOBAL ECONOMIC CRIME AND FRAUD SURVEY

Kilde: PwC Global Economic Crime and Fraud Survey 2023

Det ses af overstående tabel, at cybercrime er den største risiko for virksomhederne. Det eksterne miljø udgør derfor en langt større risiko i dag, hvorfor IAASB ønsker at standarden også får et fokus på udefrakommende besvigelser. PwC's analyse beskriver at risikoen for eksterne besvigelser stiger som følge af større og større hacker angreb på verdensplan, samtidig med at hackeres metoder udvikles fra dag til dag⁵⁹. Kunderne er ifølge PwC også oftere aktørerne bag besvigelser.

ISA 240 i dag er i størstedelen fokuseret på det interne miljø af en virksomhed, hvorfor der med en større vægt på det eksterne miljø er lagt op til at revisorer skal tænke anderledes. Opdateringen skal gerne indebærer nogle af elementerne fra ISA 315 Revised. I dag fokuseres der kun på finansielle oplysninger, men IAASB ønsker at få belyst hvilke øvrige elementer revisor kan indarbejde i revisionen. Umiddelbart vil dette element også medføre flere revisionshandlinger, da det kræver en større forståelse af eksterne faktoreres risici for besvigelser, men her

⁵⁸ FRAUD AND GOING CONCERN IN AN AUDIT OF FINANCIAL STATEMENTS side 19

⁵⁹ PwC's Global Economic Crime and Fraud Survey 2022

er det vigtigt at inddrage nogle af betragtningerne fra ISA 315 Revised, for at tingene ikke udføres dobbelt på forskellige måder.

I dag ligger ISA 240 mere op til forespørgsler hos ledelse og medarbejder i virksomheden, men der skal være større fokus på undersøgelser af virksomhedens miljø, for også at afdække udefrakommende angreb. Opgaveteamet skal i dag overveje eksterne faktorer virksomheden er udsat⁶⁰, men ellers er der ikke specifikke krav eller beskrivelse af arbejdshandlinger målrettet for eksempel overvejelsen af cyber angreb. En opdatering af standarden vil medføre at der bliver en større fokus på den teknologiske anvendelse i dag.

Forbedring af kvalitetskontrol

IAASB ønsker at der ved kvalitetskontroller og især for børsnoterede virksomheder er større fokus på revisionsteams ansvar i forbindelse med besvigelser. I dag er der ikke specifikke krav til kvalitetskontrollens arbejde med besvigelser⁶¹. I Japans kvalitets kontrol for børsnoterede virksomheder er det for eksempel påkrævet at foretage en kontrolgennemgang omkring drøftelser vedrørende risici for besvigelser under forskellige faser i revisionen⁶². IAASB ønsker at der via en øget kontrol af ansvar og handlinger sættes yderligere fokus på revisors arbejde med besvigelser. Besvigelser er et område med høj risiko under revisionen, hvorfor det i forvejen mange steder vil være en del af et emne i en kvalitetskontrol, men det er godt at sætte fokus på.

⁶⁰ ISA 240 punkt A12

⁶¹ FRAUD AND GOING CONCERN IN AN AUDIT OF FINANCIAL STATEMENTS side 20

⁶² FRAUD AND GOING CONCERN IN AN AUDIT OF FINANCIAL STATEMENTS side 20

Professionel skepsis

IAASB ønsker der sættes endnu større fokus på anvendelse af revisors professionelle skepsis end tilfældet er i dag. IAASB har igennem øvrigt arbejde anerkendt, at den ønskede adfærdsændring ikke opnås blot ved at bede revisorerne om at være mere skeptiske⁶³. Revisor skal gerne stille flere spørgsmål og have en større undren end tilfældet er i dag. IAASB har derfor også i forbindelse med opdatering af øvrige standarder indført yderligere krav, som gerne skal forøge revisors anvendelse af professionelle skepsis. Dette er for eksempel tilfældet i ISA 315 Revised, hvor revisor skal have en erkendelse af, at der kan være forhold, som medfører at regnskabet indeholder væsentlige fejlinformationer⁶⁴. Det er således ikke nok at have en undren, når forskellige beviser modsiger hinanden. Revisor skal på forhånd have en tankegang om at tingene ikke er korrekte. Det er meget anderledes end i dag, hvor der skal tages højde for mulighederne for fejlinformation. Revisor skal være mere kritisk fra start af.

De ønsker at opdateringerne vedrørende professionel skepsis også indgår i opdatering af ISA 240. I den nuværende ISA 240 går den professionelle skepsis meget på at tingene er korrekte medmindre der bliver forelagt andre oplysninger. IAASB ønsker at forøge anvendelsen af den professionelle skepsis i ISA 240 ved at tilføje elementer som⁶⁵:

1. Tilføje stærkere ordvalg i ISA standarden fx "udfordring" og "genovervej".
2. Større krav til foretagelse af stand back analyser, således at tingene genovervejes flere gange. Revisor skal i dag både foretage indledende og afsluttende analyse, men sammenhængen kan nogle gange blive glemt.
3. Mere fokus på en samlet evaluering af alt modtaget revisionsbevis, for at tingene skal sammenlignes mere med hinanden end tilfældet er i dag.
4. Større fokus på ikke at udelukke modstridende besvigelser. Revisor skal gerne blive bedre til at stille uddybende spørgsmål til flere personer. Hertil kommer ønsket også vedrørende at revisor skal i højere grad foretage en "investigation".

Revisor skal gerne have en mere mistænkelig tankegang i forbindelse med revisionen, og dermed i højere grad fremstå mere som en "efterforsker". Ved at foretage spørgsmål som for eksempel:

1. Kan det nu også være rigtig?
2. Hvordan hænger dette sammen med det jeg modtog i går?
3. Hvorfor siger de to forskellige ting?

Spørgsmålene kan være mange, men det grundlæggende er at revisor skal være mere skeptisk end tilfældet er i dag, hvor det er lettere at fastholde sin neutralitet i forhold til revisionsdokumentationen⁶⁶. Ulempen ved mere dybdegående undersøgelser kan være kunderelationer, da flere spørgsmål vil kræve flere og større diskussioner med kunden, som revisor gerne vil have et godt forhold til. Revisor ønsker ikke, at kunde føler sig

⁶³ FRAUD AND GOING CONCERN IN AN AUDIT OF FINANCIAL STATEMENTS side 27

⁶⁴ Revision & Regnskabsvæsen nr. 6 · 2022

⁶⁵ FRAUD AND GOING CONCERN IN AN AUDIT OF FINANCIAL STATEMENTS side 27

⁶⁶ FRAUD AND GOING CONCERN IN AN AUDIT OF FINANCIAL STATEMENTS side 27

mistænkeliggjort, hvilket denne ændring kan risikere at medføre. Tilgangen til revisionen vil ændres markant, hvis revisor skal have en mere mistænkelig tilgang til revisionen end tilfældet er i dag. I dag skal revisor også tør at stille spørgsmål, men fremover fremstår det i højere grad som et SKAL krav.

Ændringen vil ikke være ens for alle, for i dag skal revisor også gerne turde stille spørgsmål, og den gode revisor skal ikke acceptere alt uden spørgsmål. Der vil blive et større fokus på at genbesøge og sammenligne dokumentation, hvilket også skal gøres i dag når ting er modstridende, men fremadrettet vil det ikke være en forudsætning for at gøre det. Den gode revision vil i dag også gøre dette, for at sikre fastholdelse af den røde tråd igennem revisionen.

I dag skal revisor forespørge omkring kendskab til besvigelser samt undersøge poster med større fokus på fejlinformationer. Fremadrettet ønskes der en mere fokuseret tilgang, hvor der skal være større fokus på mulighederne samt kontrol og gennemgang af disse, hvorfor forespørgsler ikke vil være fyldestgørende alene. IAASB ønsker grundlæggende at få belyst, hvilke faktorer der eventuelt kan være med til at øge den professionelle skeptisk, hvis der er behov for den øges, og stiller dette spørgsmål i deres Discussion Paper⁶⁷.

“The IAASB is interested in perspectives about whether more is needed related to professional skepticism when undertaking procedures with regard to fraud and going concern and what additional procedures, if any, may be appropriate”

Det kan også være den er defineret korrekt, men blot skal redefineres. Alle revisorer har ikke den samme tilgang til professionel skepsis, og det kan være meget svært at foretage en præcis retningslinje. Da det i dag er meget op til den enkelte revisor, hvordan de definerer og anvender professionel skepsis i det daglige arbejde. En manglende grad af skepsis er med til at skabe mangelfuldt arbejde, hvilket gør definitionen af den til et vigtigt element i forhold til forventningskløften.

Transparenthed i erklæringen

I dag fortæller revisor erklæringen ikke noget specifikt omkring revisors handlinger i forhold til risici for væsentlige fejlinformationer som følge af besvigelser ud over, der står at revisionen ikke er en garanti for at regnskabet er uden fejl, men ikke noget konkret i forhold til den enkelte virksomhed⁶⁸. Revisor skal for større virksomheder af offentlig interesse beskrive centrale revisionsforhold, men det er ikke krævet, at dette er vedrørende risici for besvigelser. PwC er for eksempel kommet med en udtalelse om, at nogle har den holdning at ledelsen burde blive pålagt en udtalelse i regnskabet vedrørende de interne kontroller⁶⁹.

“Some participants suggested that companies should be required to report on the strength of their internal controls with respect to fraud, with auditors in turn providing assurance over those controls. They said this would

⁶⁷ FRAUD AND GOING CONCERN IN AN AUDIT OF FINANCIAL STATEMENTS side 27

⁶⁸ FRAUD AND GOING CONCERN IN AN AUDIT OF FINANCIAL STATEMENTS side 28

⁶⁹ FRAUD AND GOING CONCERN IN AN AUDIT OF FINANCIAL STATEMENTS side 28

provide investors and other stakeholders with more information about the potential risks of fraud within the business.”

Det kan være med til at fjerne noget af fokus fra revisor i forhold til efterfølgende omtale af ansvar, men det kræver stadig at regnskabsbruger læser selve påtegningerne fra både ledelse og revisor, hvilket ofte ikke er tilfældet. I dag fremgår der ikke noget specifikt i forhold til besvigelser i ledelsespåtegninger i årsrapporter.

Revisor fastlægger hvad der har været mest relevant under revisionen, og dette indgår som Key Audit Matters i revisionspåtegningen for nogle virksomheder. Risikoen for væsentlige fejlinformationer bliver i ISA standarden beskrevet som en betydelig risiko, hvorfor den ofte vil være relevant for en KAM påtegning.

Den manglende kommunikation til regnskabsbruger kan være med til at forøge forventningskløften, fordi der ikke er direkte kommunikation, relaterede til revisors handlinger eller kontrollen i den enkelte virksomhed. IAASB ønsker at få undersøgt, hvilket ting der eventuel kan inddrages i erklæringen for at skabe en større transparenthed. Det kan være svært hvordan formuleringen skal være, hvorfor dette er et meget åbent spørgsmål i discussion paper⁷⁰.

”In addition, the IAASB is interested in perspectives about whether more transparency is needed with regard to communications with those charged with governance.”

I dag skal revisor kun kommunikere med den øverste og daglige ledelse for eksempel igennem et revisionsprotokollat, men der ønskes også at inddrages ekstern kommunikation.

⁷⁰ FRAUD AND GOING CONCERN IN AN AUDIT OF FINANCIAL STATEMENTS side 29

Kapitel 6 Analyse af væsentlige forskelle imellem ISA 240 og ISA 240 Revised Exposure Draft

I dette afsnit vil væsentlige forskelle imellem den nuværende og den opdaterede standard blive gennemgået, for at analysere effekten af den opdaterede standard i Exposure Draft, som flere aktører har afgivet høringssvar til. Afsnittet vil ikke gennemgå alle ændringerne, men tage udgangspunkt i de væsentligste. Punkterne er taget direkte fra standarderne. Under analysen vil der blive inddraget forskellige høringssvar, som gerne skal belyse effekterne af ændringerne. Der vil blive taget udgangspunkt i væsentlige ændringer jf "Exposure Draft", som er blevet udsendt af IAASB i juni 2024. I forhold til høringssvarene er de afgivet ud fra den skabelon, som ses i bilag 1.

Revisors ansvar

Nuværende ISA 240 punkt 5	ISA 240 Revised punkt 2
- En revisor, der udfører en revision i overensstemmelse med ISA, har ansvaret for at opnå høj grad af sikkerhed for, at regnskabet som helhed er uden væsentlig fejlinformation, hvad enten denne skyldes besvigelser eller fejl. Som følge af de iboende begrænsninger i en revision er der en uundgåelig risiko for, at visse væsentlige fejlinformationer i regnskaber ikke opdages, selv om revisionen er omhyggeligt planlagt og udført efter ISA	- Revisors ansvar i forbindelse med besvigelser ved udførelse af en revision i overensstemmelse med denne ISA og andre relevante ISA'er er at: (Jf. afsnit A1) (a) Planlægge og udføre revisionen for at opnå rimelig sikkerhed for, om årsregnskabet som helhed er fri for væsentlig fejlinformation som følge af svig. Disse ansvarsområder omfatter identifikation og vurdering af risici for væsentlig fejlinformation i årsregnskabet som følge af svig og udformning og implementering af reaktioner til at imødegå disse vurderede risici. (b) Kommunikere og rapportere om forhold relateret til svig

FIGUR 9 - REVISORS ANSVAR JF. STANDARDERNE

Kilde: ISA 240 & ISA 240 Revised

I forhold til Revised er der følgende centrale ting, som vedrøre revisors ansvar i forbindelse med besvigelser og som ligger til baggrund for ajourføringen⁷¹:

1. De indledende afsnit i den gældende ISA 240 vedrørende de iboende begrænsninger i forhold til revision af besvigelser kan være vildledende og resultere i en misforståelse af revisors ansvar
2. Der er behov for mere klarhed omkring revisors ansvar i forbindelse med besvigelser

⁷¹ IAASB Proposed International Standard on Auditing 240 (Revised) Side 7

3. Der er også behov for klarhed omkring revisors ansvar i forbindelse med ikke væsentlige besvigelser eller mistanke omkring besvigelser undervejs i revisionen.

Det ses at de iboende begrænsninger ikke indgår i det nye punkt vedrørende revisors ansvar, det er fordi der fremadrettet indgår 3 særskilte afsnit vedrørende dem. Her fremgår det blandt andet at⁷²:

- De iboende begrænsninger af en revision er imidlertid ikke en begrundelse for, at revisor er tilfreds med mindre end overbevisende revisionsbevis
- Rimelig sikkerhed er et højt, men ikke absolut sikkerhedsniveau
- Risikoen for, at revisor ikke opdager en væsentlig fejlinformation som følge af ledelsessvig, er større end for medarbejdersvig, fordi ledelsen ofte er i stand til direkte eller indirekte at manipulere regnskaber.

Det vil sige at der fremover ikke skal ske en sammenblanding af de iboende begrænsninger og revisors ansvar, som nogle mener kan være tilfældet i dag. Den iboende risiko defineres som en risiko for at den væsentlige fejl ikke bliver opdaget, som kan opstå ved at der foretages nogle forkerte beslutninger for eksempel vedrørende skøn. Interne kontroller kan være ineffektive, og dette medføre en høj iboende risiko. Revisor får dermed især et højere ansvar i forhold til opdagelsen af besvigelser, da de iboende risiko faktorer altid er tilstede.

Afsnittet vedrørende revisors ansvar i den opdaterede standard kommer før det nye afsnit omkring de iboende begrænsninger, og det er fordi de ikke skal være en undskyldning for tilsidesættelse af revisors ansvar. Der ligges et større ansvar på revisors skuldre ved opdateringen. De iboende risici er naturlige risici som følge af for eksempel virksomheders forretningsmodeller og kunder. De iboende begrænsninger vil altid være der under revisionen, hvilket også er defineret i ISA 200 punkt 5.

”Imidlertid er høj grad af sikkerhed ikke absolut sikkerhed som følge af en revisions iboende begrænsninger”

Revisor kan aldrig sætte den iboende risiko til 0, der vil altid være faktorer som ikke blive tjekket og kan medvirke til fejl opstår. IAASB ønsker at undergrave den iboende risiko i forhold til besvigelser, men det vil kræve at revisor kontrollere og gennemse alt, hvilket ikke er muligt, fordi revisionen ikke er en 100% test af regnskabsmaterialet.

Såfremt det bliver centralt i standarden at de iboende begrænsninger tilsidesættes, vil revisor muligvis opdage flere fejlinformationer fordi der er større krav ved fejl eller mangler i de interne kontroller, men i praksis er det ikke muligt for eksempel at vende alle bilag.

ISA 240 Revised går imod en af grund principperne indenfor revisionens verden, fordi den iboende risiko er i dag en betydelig faktor, hvorfor den også er svær at sætte til 0. Ændringen kan også være med til at øge forventningskløften, fordi der stilles større ansvar, hvilket medfører at regnskabsbruger får endnu større forventninger end i dag, såfremt de sætter sig ind i ISA'erne. Standarden kommer også til at definere rimelig

⁷² ISA 240 Revised punkt 9 til 11

sikkerhed ikke er nok, hvilket sammen med de andre punkter også er med til at øge revisors ansvar og dermed forventningskløften.

Det primære ansvar for opdagelse af besvigelser ligger fortsat hos ledelsen, men IAASB rykker afsnittet med revisors ansvar længere frem i standarden, grundet vigtigheden i at have fokus på denne. Der ligger dermed endnu mere vægt på revisors forpligtelser end ledelsen på trods af, at de bærer hovedansvaret i forhold til besvigelser. I påtegningen beskrives ledelsens ansvar for regnskabet i dag også før revisor, da de har et meget større ansvar.

I vejledningen til den opdaterede standard er der kommet et afsnit omkring at fejlinformationer måske ikke er kvantitativt væsentlig, men den kan stadig være kvalitativt væsentlig⁷³. Det vil sige at en ikke væsentlig fejl kan betyde meget fx regnskabsmanipulation i forhold til långivers kreditgivning eller i forbindelse med en virksomheds handel. Det hænger sammen med den øgede fokus på virksomhedens miljø og omgivelser. I forhold til revision er det også med til at understrege, at der sættes mindre fokus på væsentlighed i forhold til besvigelser, hvilket var en af hovedtemaerne i første Discussion paper. Det kan være med til at flere ting opfanges og dermed identificere revisor flere ting, som også stemmer overens med regnskabsbrugers forventning, men det vil kræve en øget arbejdsindsats. I forhold til afskaffelse af væsentligheds betragtning vil det i lighed med princippet om den iboende risiko gå imod en anden standard, fordi vigtigheden af væsentlighed fremgår i ISA 320 punkt 4:

”Revisor anvender væsentlighed både ved planlægningen og udførelsen af revisionen, ved vurdering af indvirkningen på revisionen af konstaterede fejlinformationer under revisionen samt ved vurdering af indvirkningen af eventuelle ikke-korrigerede fejlinformationer på regnskabet og udformningen af konklusionen i revisors erklæring”

Væsentlighed er en af revisionens grundprincipper, hvorfor begrebet også har sin helt egen standard.

I forbindelse med høringssvarene skulle respondenterne svare på dette spørgsmål vedrørende revisors ansvar⁷⁴:

”Does ED-240 clearly set the auditors responsibilities relating to fraud in an audit of financial statements, including those relating to non-material fraud and third-party fraud”

Non-material og third-party fraud var nogle af de tanker, som der ifølge første discussion paper ønskes at sættes større fokus på, hvorfor dette er meget relevant i forhold til høringssvarene. PwC anerkender fordelene for offentligheden ved mere gennemsigtighed om revisors arbejde⁷⁵ og forøgelse af klarheden omkring revisors ansvar, men modsat vurderer de at opdagelsesrisikoen ikke kun forøges med revisors ansvar, for der mangler øget fokus på ledelsens etablering og overvågning af kontroller⁷⁶. CEAOB pointerer også at det er vigtigt, at der ikke sker en ændring af revisors primære rolle, som er at afgive en erklæring med høj grad af sikkerhed⁷⁷. Revisor

⁷³ ISA 240 Revised punkt A11

⁷⁴ Response template for the Exposure Draft of proposed ISA 240 (revised)

⁷⁵ PWC Response template for the Exposure Draft of proposed ISA 240 (revised) side 3

⁷⁶ PWC Response template for the Exposure Draft of proposed ISA 240 (revised) side 3

⁷⁷ CEAOB Response template for the Exposure Draft of proposed ISA 240 (revised) side 3

skal opnå en overbevisning som reducerer revisionsrisikoen til et niveau, så der kan afgives en konklusion med høj grad af og ikke 100% sikkerhed. Standarden vil øge revisors ansvar, som kan styrke gennemsigtigheden, men beskrivelsen af ledelsens ansvar forbliver uændret.

Der mangler mere beskrivelse i regnskaberne omkring klarheden vedrørende ledelsens ansvar. Den nye standard vil øge gennemsigtigheden af revisors ansvar, men der skal stadig fokuseres på at det primære ansvar ligger hos ledelsen. Derfor foreslår PwC også at det ikke kun skal være revisors ansvar at vurdere om en fejl er væsentlig for regnskabet, som punkt 8 i Revised ligger op til.

I Revised fremgår Cyber-crime som det eneste emne under Third-party Fraud jf A16, men den er ifølge PWC meget overfladisk og bør tage højde for ting som for eksempel leverandører og risici med leverancer. Det er korrekt at A16 indtil videre er meget tynd. Det er godt der sættes fokus på flere ting i forhold til forventningskløften, men der bør også spille andet ind for at kløften skal formindskes, da der i forvejen er sat fokus på en virksomheds IT miljø som følge af ISA 315 revised. ICAEW ønsker også at der kommer flere eksempler på handlinger under Third-party Fraud, da det ikke nødvendigvis altid påvirker regnskabsmaterialet, men risikoen for omdømme og rettigheder er også stigende⁷⁸. Ulempen i den globale verden er, at besvigelser udvikler sig fra dag til dag, hvilket ikke formindsker antallet af revisionshandling, som der skal udføres relateret til identifikation af Third-party Fraud. I dag er kunstig intelligens et meget varmt emne, men dette nævnes ikke i opdatering, hvilket kan være fordi det er meget svært at forholde sig til. Verden ændrer sig hver dag, og det kan være meget svært at følge med til alle ændringerne.

Det er godt i forhold til opdagelsesrisikoen at der sættes mere fokus på eksterne påvirkning, men det kræver en præcision, for at revisionen ikke bliver en for tung opgave.

Deloitte er meget bange for, at der kommer et for stort fokus på revisors ansvar i forhold til ledelsen⁷⁹. De vil derfor gerne at rækkefølgen ændres således at ledelsens ansvar kommer før revisors ligesom den gældende standard og rækkefølgen i revisor påtegningen. Deloitte foreslår også at der tilføjes små ord for at formindskes revisors ansvar fx at der indføres "i sjældne tilfælde" i punkt 6⁸⁰, så det ikke lyder som om revisor altid opfanger besvigelser. Revised går meget på at revisor altid opfange besvigelser, men det er som tidligere beskrevet en af de sværeste ting at revidere. Ordvalgene i den nye standard har flere steder stor betydning, og de løfter for sig selv ansvaret fx fremgår ordene "professionel dømmekraft" i punkt 8, 12, 13 28, 51, 68 og 70 i Revised, hvor der ikke indgår i den nuværende. Revisors professionelle dømmekraft er stærkt ord, og meningen er ikke at revisor skal tage beslutninger, men gennemgå om regnskabet er aflagt korrekt uden væsentlige fejl. Ønsket var fra IAASB at revisor fremstår som en større vagthund, men rollen kan også blive for stor. Det er negativt for forventningskløften, såfremt revisor ikke efterlever det øgede ansvar i standarden.

Ordvalget i standarden er også noget SOCPA sætter fokus på⁸¹: *"sproget synes retorisk at udvide revisors ansvar for opdagelse af besvigelser"*. RSM har som de eneste sagt at de er enige uden yderligere kommentarer.

⁷⁸ ICAEW Response template for the Exposure Draft of proposed ISA 240 (revised) side 2

⁷⁹ Deloitte Response template for the Exposure Draft of proposed ISA 240 (revised) side 2

⁸⁰ Deloitte Response template for the Exposure Draft of proposed ISA 240 (revised) side 4

⁸¹ SOCPA Response template for the Exposure Draft of proposed ISA 240 (revised) side 2

Konklusionen er at IAASB får sat større fokus på ansvaret og gennemsigtigheden, men det vil kræve en styrket arbejdsindsats under revisionen. IAASB er også nødt til at komme med eksempler, hvorledes og hvor meget revisor skal afdække i forhold til besvigelser risiko fra eksterne faktorer.

Større krav til vurdering af opgave teamets kompetencer

Nuværende ISA 240 A35	ISA 240 Revised punkt 23
- Revisor kan reagere på identificerede risici for væsentlig fejlinformation som følge af besvigelser ved eksempelvis at udpege yderligere personer med specialiseret kompetence og viden, såsom eksperter inden for besvigelser og it, eller ved at udpege mere erfarne personer til opgaven.	- I overensstemmelse med ISA 220 skal den ansvarlige opgavepartner fastslå, at medlemmer af opgaveteamet har de rette kompetencer herunder tilstrækkelig tid og passende specialiserede færdigheder eller viden til at udføre risikovurderingsprocedure og handlinger.

FIGUR 10 - TEAMETS KOMPETENCER JF. STANDARDERNE

Kilde: ISA 240 & ISA 240 Revised

Der sættes større fokus på, at opgaveteamet har de rette kompetencer under revisionen. IAASB ønskede til en start også en større inddragelse af eksperter. Standarden ligger op til at der i større grad skal anvendes specialister end tilfældet er i dag. Selvom template til høringssvar ikke lagde direkte op til, at der skulle svares på dette område, er det alligevel centralt at få omtalt, hvorfor det også er inddraget under andre emner i svarene. I den nuværende standard anvendes definitionen eksperter, hvor der fremover i højere grad anvendes ordet specialister. PwC og RSM påpeger begge i deres svar, at der er nødt til at komme flere retningslinjer for anvendelsen af specialister⁸².

” Vi mener også, at der bør være mere vejledning til at bestemme, hvornår arten og omstændighederne ved revisionsopgaven kan berettige brugen af en specialist, eller hvornår brugen af en specialist måske ikke er nødvendigt”

Der er i Revised for eksempel punkt A35 gengivet i hvilke situationer specialisterne skal anvendes, men det går meget på at de ”skal” og ikke ”kan” anvendes. Deloitte anbefaler også en ændring af standard, så alle ikke forventer at der bruges specialister under alle revisioner⁸³.

” Vi anbefaler også ændringer af afsnit A36 for at sikre, at der ikke er nogen implicit forventning i standarden om, at der kræves en it-, data- eller anden specialist ved enhver revisionsopgave”

Ved at der er øgede krav til anvendelse af specialister, hvor anvendelsen af eksperter i dag kun omtales som foreslag til relevante arbejdshandlinger. Vil der fra offentlighedens side være en større forventning i forhold til opdagelsen af besvigelser, hvis der er kendskab til regelsættet. Folk med kendskab til ISA’erne vil derfor have en større forventning til revisors arbejde. CEOB understreger at større anvendelse af specialister ikke reducere

⁸² RSM Response template for the Exposure Draft of proposed ISA 240 (revised) side 11

⁸³ Deloitte Response template for the Exposure Draft of proposed ISA 240 (revised) side 17

revisors ansvar for revisionen⁸⁴. Ændringerne på dette punkt vil derfor skabe en større forventning til revisors arbejde. Spørgsmålet er også hvornår folk anses som eksperter, for der er rigtig mange fagområder i branchen, og alle kan ikke være eksperter på alt, på den anden side er det rigtig godt at inddrage flere synspunkter. Tankegangen er dermed rigtig god, men det kræver tydelig retningslinjer for at undgå for meget arbejdet.

Revisor vil i dag også anvende eksperter ved behov, hvis det vurderes at nogle områder falder udenfor normal praksis og viden, og det er også defineret i ISA 620 anvendelse af revisorudpeget ekspert:

”revisorudpeget ekspert –en person eller organisation, der har ekspertise inden for andre områder end regnskab eller revision, og hvis arbejde inden for det pågældende område benyttes af revisor til at hjælpe med at opnå tilstrækkeligt og egnet revisionsbevis.”

Revisor kan derfor ikke helt undgå at anvende eksperter i dag, men der bliver større fokus på det vedrørende besvigelser. Idet ISA 620 er en meget gammel standard, kan det også være et område, hvor arbejdet ikke er helt opdateret og forfulgt. Dette kommer der til at være i fremtiden. I forhold til opdagelsen af besvigelser vil det muligvis identificere flere og dermed minimere opdagelsesrisikoen, men det koster flere ressourcer i en presset branche. Det kan for eksempel være anvendelsen af IT-eksperter, der nemmere vil opdage ting, som den ”almindelige” revisor har overset. Forventningskløften kan måske reduceres, fordi eksperter har ofte kendskab til de mest egnede metoder, men ressourcerne skal også være til stede.

⁸⁴ CEA OB Response template for the Exposure Draft of proposed ISA 240 (revised) side 8

Risikovurderingshandlinger

Nuværende ISA 240 punkt 17	ISA 240 Revised punkt 23
- Ved udførelsen af de risikovurderingshandlinger og tilknyttede aktiviteter, der kræves i ISA 315 (ajourført) for at opnå en forståelse for virksomheden og dens omgivelser, herunder dens interne kontrol, skal revisor gennemføre vurderingerne i afsnit 18-25 for at indhente oplysninger til brug ved identifikation af risici for væsentlig fejlinformation som følge af besvigelser	- Ved anvendelse af ISA 315 (revideret 2019) skal revisor udføre handlingerne i afsnit 27-39 for at opnå revisionsbevis, der giver et passende grundlag for: (Jf. afsnit A44). A: Identifikation og vurdering af væsentlige risici fejlinformation som følge af besvigelser på årsregnskabs- og påstandsniveauer under hensyntagen til risikofaktorer for bedrageri; og B: Udformning af yderligere revisionshandlinger i overensstemmelse med ISA 315.

FIGUR 11 - RISIKOVURDERING JF. STANDARDERNE

Kilde: ISA 240 & ISA 240 Revised

IAASB ønsker at den opdaterede ISA 315 fra 2019 skal have en større sammenhæng til ISA 240⁸⁵. ISA 315 Revised medførte større krav til revisors forståelse af en virksomheds kontrol miljø og heraf revisors risikovurderinger. Den nuværende ISA 240 følger ikke alle de krav som fremgår af 315 Revised. Ligeledes ønsker IAASB, at revisor skal styrke anvendelsen af analyse arbejde, for at forstå sammenhængen mellem forskellige områder af en virksomhed.

I den nuværende standard går kravene i forbindelse med risikovurderingen ud på at foretage forespørgsler og forstå den interne kontrol med fokus på usædvanlige eller uventede relationer samt henvisning til den gamle ISA 315⁸⁶. Revisors risikovurderinger vil som følge af opdateringen også medføre disse handlinger:

- Større fokus på indledende kommunikation i temaet i forhold til forståelsen af virksomhedens kultur og risiko jf. punkt 29
- Historisk gennemgang af resultaterne relateret til virksomhedens skøn jf. punkt 28
- Større fokus på uoverensstemmelser i forespørgsler jf. punkt 30
- Forståelse af kontrolmiljøet og virksomheden i forhold til ISA 315 jf. punkt 33 og 34. Generelt er der fremover rigtig mange henvisninger til ISA 315 Revised.

Risikovurderinger er en af de vigtigste områder i en revision, for er denne ikke foretaget korrekt, så kan revisionen ende med at udføres på et forkert grundlag. Den gode risikovurdering skal gerne medføre præcise handlinger relateret til de poster med størst risiko. ISA 315 Revised medførte øgede krav i hele branchen,

⁸⁵ IAASB Proposed International Standard on Auditing 240 (Revised) Side 12

⁸⁶ ISA 240 punkt 17 til 25

hvorfor 240 Revised naturligvis vil ligge sig op af denne. Derfor er den største forskel vedrørende dette punkt også forskellen på ISA 315 og ISA 315 Revised.

Høringssvarene gik også på at respondenterne skulle forholde sig til om risikovurderingskravene byggede på fundamentet af ISA 315.

"Does ED-240 appropriately build on the foundational requirements in ISA 315 (Revised 2019) and other ISAs to support a more robust risk identification and assessment as it relates to fraud in an audit of financial statements?"

De fleste aktører er enige i, at 240 Revised bygget på fundamentet af ISA 315 Revised bortset fra ICAEW. ICAEW mener der sker for meget gentagelse af ISA 315 uden forandring. Risikoanalysen er et vigtigt fundament og en grundsten til den gode revision, hvorfor det er vigtigt med nogle grundprincipper. Det er meget op til de enkelte revisorer, at få forespørgslerne relateret til besvigelser under risikovurdering. Deloitte påpeger også i deres svar, at standarden skal bygge på grundprincipperne i 315 ikke kopiere standarden. Forståelsen af virksomheden er vigtig, men der mangler konkret fokus på besvigelser, for eksempel er paragraf 38 i ISA 240 Revised en kopi af paragraf 26a i 315⁸⁷. RSM savner også at standarden i forhold til dette fokuserer mere på besvigelser.

PwC kommer med et forslag om der kan tilføjes følgende, når der henvises til ISA 315⁸⁸.

"I den forbindelse skal revisor overveje, om der er en eller flere risikofaktorer for besvigelser til stede."

Dette vil gøre, at der kommer specifikke handlinger målrettet besvigelser. I den perfekte risikovurdering vil revisor i forvejen inddrage alle mulige forhold. Det burde derfor ikke være nødvendigt at specificere kravene yderligere, som høringssvarene foreslår. I forhold til forventningskløften er det essentielt, at revisor spørger meget i forbindelse med udarbejdelse af risikovurderingen. Det har altid været og vil altid være en vigtig faktor for hele revisionen. Herudover er det vigtigt at revisionen inddrager elementer fra alle standarderne, de kan ikke antages hver for sig. I høringssvarene skulle aktørerne også forholde sig til standardens sammenhæng med øvrige ISA'er, ingen af aktørerne savner sammenhængen til øvrige standarder, bortset fra at der for nogle punkter ønskes større fokus på besvigelser. Det kan godt være svært i praksis at komme med konkrete eksempler, for handlingerne udføres på mange måder. Alle sager har noget specielt, hvorfor det igen er vigtig at foretage tilpasning af revisionsplanen ud fra en gennemarbejdet risikovurdering. Forventningskløften vil altid få den bedste påvirkning ud fra en gennemarbejdet og konkret risikovurdering.

⁸⁷ Deloitte Response template for the Exposure Draft of proposed ISA 240 (revised) side 8

⁸⁸ PwC Response template for the Exposure Draft of proposed ISA 240 (revised) side 7

Professionel skepsis

Nuværende ISA 240 punkt 15	ISA 240 Revised punkt 21
- Når svar på forespørgsler til den daglige ledelse og til den øverste ledelse er inkonsistente, skal revisor undersøge uoverensstemmelserne	- Revisoren skal under hele revisionen være opmærksom på oplysninger, der tyder på svig eller mistanke om svig.

FIGUR 12 - PROFESSIONEL SKEPSIS JF. STANDARDERNE

Kilde: ISA 240 & ISA 240 Revised

IAASB ønsker med ændringen at der sættes mere fokus på, at revisor skal have en mere mistænkelig tankegang undervejs i revisionen. I dag ligger standarden op til, at man skal undersøge uoverensstemmelser, når disse opdages, men fremadrettet ønskes der et større fokus på, at revisor skal fastholde den professionelle skeptisk under større dele af revisionen ifølge standarden. Revisor skal dermed være bedre til at genoverveje sine handlinger og foretage mere sammenligning af forskellige revisionsdokumenter med hinanden end tilfældet er i dag. Revisor bliver dermed en større "vagthund" end standarden ligger op til i dag. IAASB har for eksempel fjernet henvisning til revisor hidtidige erfaringer i standarden. Revisor skal i dag udøve professionel skeptisk uanset hidtidige erfaringer med ledelsen, men IAASB mener sætningen kan medføre at revisor ender med at anvende historiske erfaringer⁸⁹. Den professionelle skepsis skal gerne have samme niveau efter revision af den samme kunde i 5 år som ved førstegangs revision. Således at revisionen fortsat foretages efter god revisionsetik efter mange års samarbejde.

Ligeledes har IAASB fjernet sætningen i punkt 14 "Medmindre revisor har grund til at antage det modsatte"⁹⁰. Dette skal gerne medføre, at revisor ikke kun ved uoverensstemmelser overvejer pålideligheden af revisionsbeviser. IAASB går meget op i, at pålidelighed overvejes flere gange end i dag.

I forbindelse med høringssvarene skulle respondenterne svare på dette spørgsmål vedrørende opdatering af professionel skepsis⁹¹:

"Does ED-240 reinforce the exercise of professional skepticism about matter relating to fraud in an audit of financial statement?"

Generelt er revisionsfirmaer og organisationer glade ved en styrkelse af den professionelle skeptisk i standarden. Dette ses for eksempel her i svaret fra Deloitte:

"Vi støtter styrkelsen af professionel skepsis over for forhold vedrørende besvigelser ved revision af regnskaber og anerkender IAASB's insats."

⁸⁹ IAASB Proposed International Standard on Auditing 240 (Revised) Side 9

⁹⁰ IAASB Proposed International Standard on Auditing 240 (Revised) Side 10

⁹¹ Response template for the Exposure Draft of proposed ISA 240 (revised)

Fordelen ved opdateringen er, at den får revisor til at genoverveje anvendelsen af professionelle skeptisk fra planlægningen til afslutningen af revisionen. Det skulle også gøres før, men nu fremgår det tydeligt af standarden. Ulempen ved opdatering er, at den uden yderligere forklaring vil medføre flere revisionshandlinger, som for eksempel udtrykkes i svaret fra ICAEW⁹²

”Det har potentiale til at skabe forvirring omkring den indsats, en revisor skal bruge for at validere legitimiteten af optegnelser og dokumenter.”

Revised ligger op til at revisor skal fokusere mere på validitet og pålideligheden af alle revisionsdokumenter. Revisor skal være mere ”mistænkelig” i sin tilgang under hele revisionen, men spørgsmålet er om det vil medføre at flere fejlinformationer opdages, såfremt at revisor starter med at være mere kritisk i sin indgang til revisionen end i dag. Derfor mener de også i Saudi Arabien, at der skal komme mere afklaring i forhold til revisors tankegang, for at revisionen kan blive udført korrekt⁹³.

”Dilemmaet om at der skal opretholdes en formoden eller neutral tvivl, mens der udføres revisionshandlinger vedrørende risikoen for besvigelser bør afklares mere konsekvent i udformningen af den opdaterede standard”

RSM påpeger i deres svar, at den historiske erfaring ikke helt kan undermineres, og der vil ofte være nogle særlige ting, som er gode at huske fra år til år, hvilket de påpeger i deres svar. Det kan for eksempel være historiske fejl i fastsættelse af skøn. Da alle virksomheder har et eller andet specielt, som er godt at kende fra år til år. Revisor har derfor også altid flere spørgsmål under en førstegangs revision⁹⁴:

”Vi anser tidligere erfaringer for at være en iboende faktor, som revisorer bør være bevidste om for på passende vis at udøve professionel skepsis.”

IAASB ønsker en større anvendelse af den professionelle skeptisk, det vil uden meget tydelige retningslinjer medføre flere revisionshandlinger, da det kræver flere ressourcer hvis der skal være større fokus på for eksempel følgende ting:

- Leverandør fakturaer hvor logo og adresser afviger revisors forventninger
- Forskellige layout i dokumenter fra samme leverandør
- Analyse af om dokumenter er redigeret efter dokumentets datering

Revisorerne skal gerne have fastlagt klare retningslinjer for, hvor meget mere der skal undersøges, når den skeptiske tankegang får større indflydelse på hele revisionen. ISA 240 Revised kan ende med at medføre flere uklarheder i forhold til revisors ansvar, for der står ikke meget om, hvor meget der skal undersøges men blot at mistanken hele tiden skal være til stede, hvorfor der er øgede krav uden præcisering. U.S. Government Accountability office lægger også meget fast på i deres høringsvar, at IAASB bør tydeliggøre hvorledes deres øgede krav ønskes opfyldt⁹⁵.

⁹² ICAEW REPRESENTATION 52/24 Proposed international standard on Auditing 240 (Revised)

⁹³ The Saudi Organization for Chartered and Professional Accountants (SOCPA) review ISA 240 Revised

⁹⁴ RSM review ISA 240 Revised side 5

⁹⁵ U.S. Government Accountability Office review ISA 240 Revised

”Vi mener ikke, at revisor klart vil kunne identificere, hvad der forventes af afsnit 43. Vi anbefaler at denne tekst flyttes til afsnit 19 tillagt yderligere eksempler på, hvordan en revisor opretholder professionel skepsis i revisionen.”

Afsnit 43 går meget på, at revisor skal udføre mere uforudsigelige handlinger der kan underbygge ledelsens påstande. Revisioner skal også i dag indeholde en grad af uforudsigelighed, men her kan området godt ende med at blive for snævert. Det er svært at forholde sig til, hvilke uforudsigelige handlinger der præcis er målrettet ledelsens handlinger.

PwC er enige i at der bør angives eksempler, for ellers kan det ende med at skabe forvirring omkring revisors ansvar. ICAEW er også enig i dette og påpeger at handlingen med gennemgang af dokumenters legitimitet kan skabe forvirring uden klare retningslinjer⁹⁶, for det vil medføre at alle dokumenter skal anses som potentielle fejlinformationer og ikke kun når der opstår uoverensstemmelser, hvilket er tilfældet i dag. I Danmark arbejdes der med begrebet god revisionsskik jf. lovgivningen, men begrebet kan være svært at definere, hvis professionel skeptisk begrebet bliver for bredt. Det vil være svært at definere, hvad en typisk revisor vil udføre af handlinger.

Generelt er det altid godt, når der stille større krav til arbejdet, dette ses også af høringssvarene. Professionel skeptisk skal have indflydelse på hele revision, og ikke først blive et emne på signing dagen. Opstår der noget mistænkelig i udførelsen, så skal revisor genoverveje tingene fra planlægning, hvilket der også bliver større fokus på. Der er for eksempel i ISA 240 Revised beskrevet, hvor vigtig det er at fastholde den professionelle skepsis selv under tidspress i løbet af hele revisionen. Det kræver derfor at revisor foretager flere stand back analyser i forhold til holdninger og undersøgelser fra planlægningen. I dag skal revisor selvfølgelig huske at genoverveje tingene, og planlægningen er ikke altid låst ved opstart. Der kan opstå nye ting, hvorfor planlægning skal ændres for at fastholde den røde tråd.

IAASB skal passe på, at den professionelle skeptisk stadig forbliver en holdning og ikke bliver lovbestemt i standarden, der står for eksempel følgende omkring dette i ISA 200 punkt 13, som PwC ønsker der foretages en henvisning til, således standarderne ikke modsiger hinanden.

”professionel skepsis – en holdning, som omfatter en kritisk indstilling, at være opmærksom på forhold, der kan indikere mulig fejlinformation, uanset om fejlinformationen skyldes besvigelser eller fejl, og en kritisk vurdering af revisionsbevis”

Professionel skeptisk vil ofte være en personlig holdning og den kan variere fra verdensdel til verdensdel, men ved at der kommer gode eksempler, så kan den generelle adfærd i branchen styrkes, og dette kan medføre at præstationskløften formindskes. I dag ligger begrebet meget op til en individuel vurdering, som kan være forskellig fra revisor til revisor, og med en opdateret guidance kan begrebet styrkes for hele branchen. De store revisionshuse har også ofte en større krav til fagligheden end de mindre, da de hver især har egen faglige håndbog. I PwC er der for eksempel den globale ”PwC Audit Guide” som stiller større krav end ISA standarderne.

⁹⁶ ICAEW REPRESENTATION 52/24 Proposed international standard on Auditing 240 (Revised)

Ændringen vil derfor ikke medføre samme ekstra handlinger for alle revisionsfirmaer i verden, men den kan være til at mindske begrebet ”mangelfuld lovgivning” under præstationskløften, for de firmaer som ikke gør nok i dag. Standarden vil kræve flere overvejelser i form af eksempelvis analysen mellem sammenhæng i revisions planlægning og udførsel samt kontrol af sammenspil mellem dokumenter end tilfældet er i dag. Revisor skal i dag fastholde den røde tråd, således andre kan forstå arbejdet og komme frem til samme resultat, hvorfor nogle ikke vil opleve så store ændringer som andre.

Tankegangen med at legitimation af alle beviser skal undersøges er meget svært at efter leve i praksis, og vil kræve ekstra ressourcer, det kan tænkes på mange måder. IAASB er derfor påkrævet at give klare eksempler og ikke fastlåste handlinger, for at deres mission omkring forøgelsen af den professionelle skepsis gennemføres med succes, og dermed får en positiv påvirkning på forventningskløften.

Revisionsdokumentation

Nuværende ISA 240 punkt 45	ISA 240 Revised punkt 70 (tilføjelser)
- Revisor skal i revisionsdokumentationen inkludere følgende for revisors forståelse af virksomheden og dens omgivelser samt vurderingen af risici for væsentlig fejlinformation som krævet i ISA 315 (ajourført): - a. de betydelige beslutninger nået gennem drøftelser i opgaveteamet om, hvor udsat virksomhedens regnskab er over for væsentlig fejlinformation som følge af besvigelser, og - b. de identificerede og vurderede risici for væsentlig fejlinformation som følge af besvigelser på regnskabs- og revisionsmålsniveau	- I overstemmelse med ISA 230 skal revisor inddrage følgende i sin dokumentation: - Centrale elementer opnået i revisors forståelse i overensstemmelse med forståelse af virksomheden og omverdenen, kilderne til oplysningerne hvorfra oplysningerne kommer og udførte risiko vurderingshandling - Resultaterne af revisionshandling udført for at imødegå risikoen for ledelsens tilsidesættelse af kontroller, de væsentlige professionelle vurderinger, der er foretaget, og de konklusioner, der er nået - De forhold, der er relateret til svig eller mistanke om svig, der er kommunikeret til ledelsen eller relevante myndigheder og konklusion på disse rapporteringer

FIGUR 13 - REVISIONSDOKUMENTATION JF. STANDARDERNE
Kilde: ISA 240 & ISA 240 Revised

Den opdaterede standard stiller flere krav til revisors dokumentation. ISA 240 stiller i dag krav om at revisors vurdering, resultat af revisionshandling til at imødegå ledelsens tilsidesættelse af kontroller og kommunikation af risici skal indgå i dokumentationen, men fremover skal der også indgå elementer som kommunikation til myndigheder og større beskrivelse af revisors professionelle vurdering samt kilder. Revisor skal fremadrettet have en mere professionel tilgang i forbindelse med dokumentationen jf. standarden.

En af tankegangene i forbindelse med opdateringen af standarden, var at revisor skulle have en mere lovgivningsmæssig vinkel på identifikationen af besvigelser. Dette gør, at der fremadrettet er større brug for eksperter end i dag, hvorfor der også lægges meget vægt på inddragelse af professionelle vurderinger. Ordet "professionel" fremgår i den nuværende standard kun under professionel skepsis. Ordvalget i forbindelse med revisionsdokumentation er med til at sætte større krav til revisor beslutninger i forbindelse med vurdering af handlinger. Revisor skal blive bedre til at overveje forskellige sider, og ikke kun acceptere det første bevis.

Ligeledes ønsker IAASB et større fokus på, at der løbende skal kommunikeres direkte til myndigheder. I den nuværende standard er der krav om rapportering til myndighederne, men der er øget fokus på at overvejelse omkring disse også bliver dokumenteret korrekt. Rapportering til myndighederne fremgår også særskilt af den nuværende standard punkt 44, men det skal gerne inddrages mere i selve dokumentation og beskrivelser undervejs. Kort fortalt skal det blive endnu nemmere for en fremmed at følge den røde tråd. Dette er også elementer, der oftest kigges på i en efterfølgende kvalitetskontrol. Derfor bør forholdene også indgå som elementer i dag.

I dag skal revisor dokumentere identificerede fejl informationer, men fremadrettet skal overvejelser vedrørende ikke relevante risici synliggøres mere i revisionen end i dag. Der er for eksempel et krav om at udelukkelsen af risikoen som følge af besvigelser relateret til indtægter skal begrundes endnu mere. Standarden lægger meget vægt på, at revisor får taget de korrekte valg og genovervejet tingene. Det betyder ikke at revisor ikke skal gøre dette i dag, men det bliver tydeligere formuleret.

Den gode revision indeholder i forvejen alle revisors løbende overvejelser, således en kvalitetskontrollant og andre relevante partnere nemt kan følge revisors tanker. Derfor vil det for nogle revisionsfirmaer ikke betyde den store forskel på udførelsen af arbejdet, men det vigtige er at alle tanker dokumenteres undervejs. Revisor kan under arbejdet have flere tanker, der ikke altid bliver dokumenteret på skrift, disse overvejelser skal fremadrettet gerne fremgå mere af revisionsdokumentationen ifølge standarden. Derfor bør dette punkt ikke tilføje meget nyt i det daglige arbejde.

I forhold til inddragelsen af høringssvarene er der meget sammenhæng imellem de andre analysepunkter. I forhold til det med dokumentation går svarene meget op i det med, at revisor ikke fra start af skal have en opfattelse af, at et dokument er forfalsket, hvorfor Deloitte for eksempel ønsker at have følgende tilføjet til punkt 20:

" Medmindre revisor har grund til at tro det modsatte, kan revisor acceptere optegnelser og dokumenter som ægte"

ICAEW påpeger også at den øgede mistænkelige tilgang til revisionsbeviser kan være med til at skabe en større forventning i forhold til revisors arbejde:

" Der kan utilsigtet skabes en forventning om, at revisionsteams behandler enhver registrering eller dokument som potentielt svigagtig."

Revisor vil alt andet få flere handlinger tilføjet i forhold til gennemgang af dokumentation, og det store spørgsmål er om det medfører flere opdagelser i revisionen, for den store udfordring vil altid være antallet af måder, hvorpå en besvigelser kan opstå.

Tilføjelse af separat punkt med handlinger relateret til, når revisor har identificeret besvigelser

ISA 240 Revised punkt 55
Når revisor har identificeret besvigelser eller tegn på besvigelser skal følgende handlinger foretages - Forespørge om sagen med et ledelsesniveau, der er mindst ét niveau over de involverede, og, når det er relevant efter omstændighederne, foretage forespørgsler med relevante myndigheder - Hvis de relevante har en process for undersøgelse og behandling af sagen, skal det vurderes om den er passende efter givende omstændigheder.

FIGUR 14 - NYT PUNKT VEDRØRENDE REVISORS REAKTION

Kilde: ISA 240 Revised

IAASB ønsker at der skal skabes mere afklaring vedrørende revisors handlinger, når der er identificeret besvigelser eller stor mistanke om besvigelser. Der er derfor indført et separat afsnit i standarden afsnit 55 til 59, der beskriver hvad revisor skal gøre i de pågældende situationer. Afsnittet skal gerne være med til at præcisere revisors forpligtelser ved identifikation, og dermed øge konsekvenserne ved besvigelssager.

I den nuværende standard fremgår revisors reaktion under flere forskellige punkter, men IAASB ønsker at lave et central afsnit vedrørende dette, for at øge gennemsigtigheden af revisors arbejde. Punktet ligger også op til, at revisor skal få en forståelse af, hvorledes besvigelsen er opstået herunder den interne process af virksomhedens sagsbehandlingen. Punktet følger dermed meget de øgede krav i ISA 315 Revised vedrørende forståelse af en virksomheds kontrolmiljø.

I forbindelse med høringssvarene skulle respondenterne svare på dette spørgsmål vedrørende kravene til revisors handlinger, når der enten er identificeret eller opstået mistanke om besvigelser i revisors arbejde⁹⁷:

"Does ED-240 establish robust work effort requirements and application material to address circumstances when instances of fraud or suspected fraud are identified in the audit?"

Det er meget forskelligt om responderne er enige i dette. RSM er for eksempel enige uden yderligere kommentarer, hvor ICAEW er uenige og CEAOB påstår standarden er for tynd i forhold til definitionerne⁹⁸.

"Efter vores mening er definitionen af besvigelser i ED 240 for snæver. IAASB bør overveje at tilføje korruption, bestikkelse og bekæmpelse af hvidvaskning af penge. Derudover bør sprogbrugen i afsnit A19 ændres for at gøre det klart, at korruption, bestikkelse og hvidvaskning af penge er svigagtige handlinger."

⁹⁷ Response template for the Exposure Draft of proposed ISA 240 (revised)

⁹⁸ ICAEW REPRESENTATION 52/24 Proposed international standard on Auditing 240 (Revised)

Standarden mangler lidt fokus på de forskellige former for besvigelser, da for eksempel hvidvaskning og regnskabsmanipulation langt fra skal behandles ens, men standarden beskriver alt under et. Der var meget fokus på eksterne besvigelser i forbindelse med det første discussion paper, hvorfor IAASB også er nødsaget til at komme med handlinger til flere typer. I dag er der heller ikke den store adskillelse ud over definitionerne misbrug af aktiver og regnskabsmanipulation.

US Government office mener ligefrem, at kravene ved mistanken overstiger hvad der er passende i forhold til revisionsarbejdet⁹⁹. US slår meget fast på, at afsnit 55 tilsidesætter begrebet væsentlighed, hvorfor der nemt kan forekomme meget unødvendig arbejde ved små forseelser, men dette var også en af ønskerne fra IAASB til at starte med. Dette skal også ses i sammenhæng med punktet i Revised vedrørende tilsidesættelse af de iboende begrænsninger. Revisionsarbejdet vil i fremtiden ved opdateringerne blive svære at basere på stikprøver, som udvælges ved hjælp af en model baseret på væsentlighedsniveauet.

PwC stiller spørgsmålstegn ved om det med interne proces for identifikation skal fremgå af standarden, for der udføres ikke kontrol revisioner i alle erklæringsopgaver, og det kan derfor være svært at foretage en beslutning vedrørende dette. Revisor bliver forpligtet til at argere ved ting, som i dag kan betragtes uvæsentlig for revisionen for eksempel mindre beløbsmæssige afvigelser, som fremadrettet i højere grad vil betragtes som regnskabsmanipulation. Ved mistanke om besvigelser ligger punkt 56 i Revised op til, at der fremover skal foretages tilpasning af revisionsplanen ved enhver form for mistanke om besvigelser. Revisor vil derfor i højere grad blive pålagt at udføre ekstra handlinger end situationen er i dag.

Standarden har meget fokus på at der skal rapporteres til et højere ledelseslag, men der er oftest ikke flere ledelseslag i små og mellemstore virksomheder, hvilket er noget ICAEW påpeger i deres høringssvar¹⁰⁰. I den nuværende standard anvendes begreberne den daglige eller øverste ledelse. Dette relatere sig bedre til små og mellemstore virksomheder, hvor der oftest ikke er flere ledelseslag.

PwC fastslår at kravene til revisors arbejde bliver mere fastlagte¹⁰¹. Der stilles større krav til inddragelse af opgavepartnerens beslutninger, hvilket PwC også roser. Opdateringen vedrørende partner involvering hænger også godt sammen med ISA 220 Revised, som stiller større krav til involvering af opgave partner undervejs i revisionen. Deloitte sætter spørgsmålstegn ved om partneren skal foretage beslutningen¹⁰². De foreslår han istedet skal tage ansvar for beslutningen, da det kan være svært i situation, hvor der anvendes komponent revisorer.

Opdateringen medfører at mistanke om besvigelser skal behandles på samme måde som identificere besvigelser, da afsnittet ikke er opdelt. ICAEW påpeger at standarden i det mindste bør komme med en sontring på forskellene¹⁰³, da overskriften i Revised til punkt 6 og 7 hedder "Fraud or Suspected Fraud". Der fremgår for eksempel også af punkt A10 i Revised at revisor skal udføre revisionshandling i overensstemmelse med afsnit

⁹⁹ U.S. Government Accountability Office review ISA 240 Revised side 5

¹⁰⁰ ICAEW review ISA 240 Revised side 8

¹⁰¹ PwC Response template for the Exposure Draft of proposed ISA 240 side 9

¹⁰² Deloitte Response template for the Exposure Draft of proposed ISA 240 side 13

¹⁰³ ICAEW Response template for the Exposure Draft of proposed ISA 240 side 8

55-59 for at imødegå den formodne besvigelser, som enten kommer fra en inter eller ekstern part. Ligeledes vil det i punkt 17 i Revised fremgå, at revisor skal rapportere om mistanken i overensstemmelse med denne ISA, og ikke kun når de identificeres. I dag skal revisor drøfte mistanken med relevante personer via forespørgsler, men fremadrettet skal der kommunikeres endnu mere om mistanken fra revisors side, for at kan komme helt i mål med revisionen.

I lighed med ISA 220 Revised får opgave partner et større ansvar, men en koncern revisor har ofte ikke kendskab til, at kan udføre dette for alle enheder i en koncern, som opererer i hele verdenen.

Ændringen vil medføre at mistanke og identifikation af besvigelser skal behandles på samme måde. Det kan derfor medføre meget arbejdet også ved meget små iagttagelser og fejlinformationer. I den nuværende standard ligger der meget vægt på inddragelse af væsentlighed, men der skal mindre fokus herpå. Revisor får et større ansvar, for der vil skulle rapporteres og udføre flere handlinger, når der skal handles på mindre fejlinformationer. Det betyder ikke at revisor i dag ikke handler på alle mistanke, når revisor identificerer noget usædvanligt, så er der pligt til at handle herpå jf. den påkrævede vurdering af usædvanlige eller uventede relationer i punkt 23. Dokumentationskravet af disse overvejelser vil stige, hvorfor der ikke kan undgås at foretages flere forespørgsler. I forhold til forventningskløften er det svært at vurdere om det vil ændre noget, for rapporteringerne vil kun ske internt, og ofte ikke nævnes overfor regnskabsbrugere. Forventningskløften relatere til regnskabsbrugere, og der kommer ikke flere oplysninger ud over dette som omtales i næste afsnit.

Tilføjelse af separat punkt med konsekvenser for revisonspåtegningen

I den nuværende standard er forhold vedrørende påtegningen kun nævnt i vejledningen

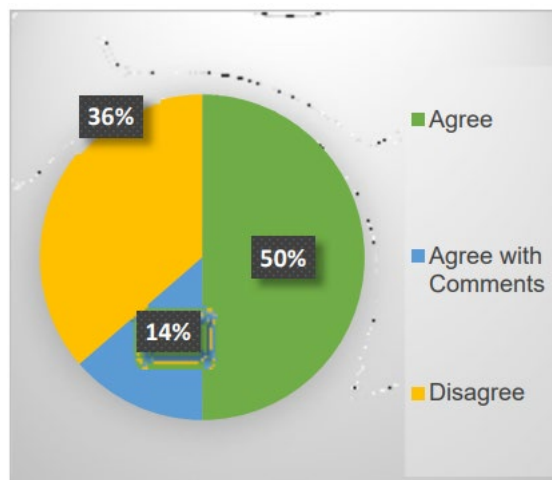
ISA 240 Revised punkt 61
Ved anvendelse af ISA 701 skal revisor ud fra de forhold, som er relateret til besvigelser drøftet med ledelsen, afgøre de forhold som kræver særlig revisionsmæssig opmærksomhed. Revisor skal i den forbindelse tage følgende i betragtning: - Identificerede og vurderede risici for væsentlig fejlinformation som følge af besvigelser - Identifikation af besvigelser eller mistanke om besvigelser - identifikation af væsentlige mangler i intern kontrol, der er relevante for forebyggelse og opdagelse af besvigelser

FIGUR 15 - NYE KRAV TIL RAPPORTERING I PÅTEGNINGEN

Kilde: ISA 240 Revised

Et af de fokusområderne i forbindelse med opdateringen af standarden var, at der i dag ikke er gennemsigtighed nok i forhold til revisors arbejde og ansvar vedrørende besvigelser. Det kan også være en af grundene til, at der i dag er en stor forventningskløft på området. I den nuværende standard er ordet "Erklæring" først nævnt omme i vejledningsmaterialet.

IAASB har i forbindelse med opdateringen af standarden adspurgt 66 forskellige regnskabsbrugere om de mente, at der skulle fremgå tydeligere omkring revisors arbejde vedrørende besvigelser i regnskaberne¹⁰⁴.

FIGUR 16 - ANALYSE AF HVORLEDES REVISORS ANSVAR FREMGÅR AF REGNSKABER

Kilde: Fraud in an Audit of Financial Statements – Issues Paper agenda Item 6 IAASB

Det ses at over halvdelen af svarene er enige i, at revisors arbejde og ansvar ikke fremgår tydeligt nok af regnskaberne. Derfor er det oplagt at der bliver indført mere i forhold til dette i den opdaterede standard. Således at regnskabsbrugere føler sig bedre informeret.

IAASB arbejdede først med at der skulle fremgå særskilte afsnit omkring eventuelle mangler i en virksomheds interne kontroller i påtegningen i lighed med Key Audit Matters¹⁰⁵. Undervejs i arbejdet konkluderede de, at det ville give for mange udfordringer for eksempel, at der kunne refereres nogle svagheder, som ikke ønskes at blive ført frem i offentligheden¹⁰⁶. Virksomheder kan som følge af den øgede risiko for eksterne besvigelser trusler blive ramt, når kriminelle for eksempel får oplysninger om sikkerhedsbrister i en virksomheds systemer. Dermed ville sådan et krav gå imod ønsket i discussion paper omkring større fokus på udefrakommende handlinger.

Derfor skulle der kigges på et andet krav for at øge gennemsigtigheden, og det kommer til at ske via Key Audit Matters. Ved at der fremover skal fremgå i overskriften, når en KAM er vedrørende besvigelser¹⁰⁷. Dette er ikke tilfældet i dag. Key Audit Matters nævnes ikke i den nuværende standard, men i Revised kommer der til at være flere henvisninger for eksempel er der særskilt afsnit fra punkt 61 til 64 med emnet¹⁰⁸. Revisor kan ifølge den opdaterede standard ikke undgå at oplyse KAM vedrørende besvigelser, det skal faktisk også være tilfældet, når det ikke er nogle. Ændringen er meget banebrydende, da revisor under andre omstændigheder ikke vil udtale sig om forhold, som ikke findes relevante for revisionen, men jf. punkt 64 skal det fremgå:

¹⁰⁴ Fraud in an Audit of Financial Statements – Issues Paper agenda Item 6 IAASB

¹⁰⁵ IAASB Proposed International Standard on Auditing 240 (Revised) Side 18

¹⁰⁶ IAASB Proposed International Standard on Auditing 240 (Revised) Side 19

¹⁰⁷ IAASB Proposed International Standard on Auditing 240 (Revised) Side 20

¹⁰⁸ ISA 240 Revised punkt 61 til 64

”Ved anvendelse af ISA 701, skal revisor såfremt, at det afgøres at der ikke er nogle væsentlige revisionsforhold relateret til besvigelser at kommunikere, nævne dette under centrale revisionsforhold i påtegningen”

Ifølge ISA 701 punkt 9 skal revisor i dag kommunikere om betydelige opmærksomhedspunkter fra revisors side ved udførsel af revisionen. Betydelige forhold er kendetegnet ved ting, som er vigtig for regnskabsbruger at kende i forbindelse med gennemgang af et regnskab. Såfremt revised forbliver uændret vedrørende dette punkt vil den derfor gå imod den nuværende regelsæt i ISA 701.

I Danmark er Key Audit Matters kun et krav i revisionspåtegningen for PIE virksomheder. Det vil derfor ikke medføre den største opdatering for alle revisioner, selvom ændring kommer til at medføre større gennemsigtighed.

I forbindelse med høringssvarene skulle respondenterne svare på dette spørgsmål vedrørende oplysningen i revisionspåtegningen¹⁰⁹:

” Does ED-240 appropriately enhance transparency about matters related to fraud in the auditor’s report?”

PWC og den europæiske revisions komite er de eneste parter i høringssvarene, som er enig i spørgsmålet med kommentarer. De mener at regnskabslæser som følge af ændringen vil få en meget detaljeret beskrivelse på højt niveau, og det giver ifølge PWC meget mere mening, at det er med som KAM i stedet for et særskilt afsnit i erklæringen¹¹⁰. PWC præcisere at det bør fremgå af standarden, at rapporteringen kun skal ske når særlige forhold skal beskrives.

”En erklæring om at ingen KAM kan relateres til besvigelser, kan ende med at læses som en garanti og går imod de iboende begrænsninger i afsnit 10 i standarden.”

Det er korrekt at opdatering vedrørende KAM vil modsige det indledende punkt omkring iboende risiko i standarden¹¹¹. Der vil altid være en revisionsrisiko, og ved ændringerne relateret til KAM vil revisor sige i erklæringen, at denne ikke er til stede. Ændringen vil på baggrund af forholdet PWC påpeger give regnskabslæser en garanti, som ikke eksisterer. ICAEW påpeger også i deres høringssvar, at beskrivelser vedrørende KAM modsiger beskrivelserne omkring den Iboende risiko i paragraf 9-11. Det kan derfor konkluderes, at der her er nogle uoverensstemmelser.

De andre høringssvar er neutrale eller uenige på baggrund af de forhold PWC også påpeger. Deloitte mener at punkt 64 i den opdaterede standard ligefrem får skadelige konsekvenser¹¹².

” Vi mener, at en udtalelse som denne kan have skadelige konsekvenser.”

I forhold til forventningskløften er det altid godt, når der oplyses omkring flere ting. Ved at der indføres afsnit vedrørende ingen besvigelser kan kløften vokse, såfremt der efterfølgende opstår en sag, hvor revisor har oplyst

¹⁰⁹ Response template for the Exposure Draft of proposed ISA 240 (revised)

¹¹⁰ PWC Response template for the Exposure Draft of proposed ISA 240 (revised) side 11

¹¹¹ ISA 240 Punkt 5

¹¹² Deloitte Response template for the Exposure Draft of proposed ISA 240 (revised) side 15

positivt omkring besvigelser. US Government Accountability nævner i deres svar at, regnskabsbruger ligefrem kan misfortolke informationer i påtegningen¹¹³.

”Revisor nævner at risikoen ikke er til stede, men den vil altid være der, fordi hovedtilgangen i forbindelse med en revisionsopgave er stikprøvekontroller.”

Ændringen i standarden vil modsige mange andre ting indenfor revisionsverdenen, da revisor ikke vender alle bilag og derfor ikke kan udtale sig om forhold, der ikke eksisterer. Revisor kan udtale sig om, at de ikke har fundet noget i revisionen, men det er vigtigt at understrege at risikoen altid vil være til stede. Derfor nævnes der også i revisionspåtegningen at revisor mål er at opnå høj grad af sikkerhed og ikke 100% sikkerhed for at regnskabet som helhed er uden væsentlige fejlinformationer.

Besvigelsesrisikoen vedrørende indregning af omsætning og ledelsens tilsidesættelse af kontroller er i dag risici, som i de fleste scenarier revisor ikke kan undgå at forholde sig til¹¹⁴. Der vil ofte være en høj risiko i forhold til indregning af indtægter, og det skal derfor i de fleste tilfælde revideres og centralt forhold. Risikoen vil kun kunne anses som lav, når der for eksempel er husleje som kan afstemmes til kontrakter eller koncern omsætning kan afstemmes på tværs. Derfor vil området i mange tilfælde være et relevant punkt i KAM påtegningen i forvejen. Men forventningskløften vil påvirkes negativt, hvis revisor kommer med nogle forkerte udtalelser.

¹¹³ U.S. Government Accountability Office review ISA 240 Revised side 5

¹¹⁴ ISA 240 punkt 27

Sammenfatning

I de foregående afsnit er ISA 240 Revised behandlet og sammenlignet med standarden i dag. Tankegangen med opdatering af standarden var blandt andet, at der skulle ske en forstærkelse af anvendelsen af den professionelle skepsis og være en større transparenthed i forhold til revisors arbejde med besvigelser. Herudover skulle der gerne være et større på fokus på eksterne faktorer i forhold til vurderingen af besvigelserisikoen.

Opdateringen af standarden vil medføre nogle ændringer i det daglige arbejde og revisors tankegang. Ændringerne vil ikke have samme påvirkning på alle revisorer, fordi der er stor forskel på kvaliteten i revisionsarbejdet, men alle i branchen vil mærke en form for øget arbejdspress. De store revisionshuse har ofte deres egne revisionsmanualer, som stiller større krav end ISA standarderne for eksempel har Deloitte deres "Accounting Research Tools"¹¹⁵, som stiller større krav end ISA standarderne. Ændringerne vil derfor mange steder have størst betydning for de mindre revisionshuse, der kun lægger sig op ad ISA standarderne.

Der ligges meget op til, at der skal foretages flere handlinger end i dag, fordi revisor skal fremstå som en større vagthund. Revisor skal have en større mistænkelig tankegang i forhold til alle revisionsdokumenter, hvor der er større krav til analyse og vurdering af gyldigheden ligesom, at der er mindre fokus på iboende begrænsninger og væsentlighed. Revisor bliver også forpligtet til at være mere åbent i forhold til tankerne og vurdering af, at der for eksempel ikke er nogle særlige risiko for besvigelser.

I forhold til gennemsigtigheden overfor regnskabsbruger vil der også komme øgede krav, hvilket især gælder ved påtegninger med KAM afsnit. Under KAM kan revisor ikke undgå at omtale besvigelserisikoen selvom, at den ikke vurderes at være til stede. Risikoen ligger især i, at de iboende begrænsninger medfører, at der altid vil være en besvigelserisiko ude hos virksomhederne. Revisor kan som følge heraf nemmere udtrykke sig forkert i KAM afsnittet. Dette kan have en negativ påvirkning af forventningskløften, hvis der efterfølgende opstår besvigelser på trods af revisors udtalelser. Der er større krav til revisors udtalelser, men ledelsens udtalelser og ansvar forbliver uændret i forhold til revisionen. Revisor får på den måde et større ansvar, hvilket der er meget fokus på, som følge af de store krav til revisors rapportering og tankegang undervejs i revisionen.

Opdateringen af standarden medfører mere arbejde og gennemsigtighed for især de mindre revisionshuse, hvorfor det store spørgsmål er om, det vil påvirke forventningskløften overfor regnskabsbruger.

¹¹⁵ <https://dart.deloitte.com/USDART/home/auditing/aicpa/audit-accounting-guides-audit-risk-alerts>

Kapitel 7 Vurdering af forventningskløften i forhold til revisors arbejde med besvigelser

Der vil altid være en forventningskløft i forhold til revisors arbejde med besvigelser. Kløften opstår fordi at folk gerne vil stille nogle til ansvar, når der er tabt mange penge ved for eksempel en konkurs. Revisors ansvar er ikke at revidere efter besvigelser, men det store problem er, når det er forventningen hos regnskabsbruger.

Det store spørgsmål vedrørende opdateringen af standarden er om den kan være med til at nedbringe forventningskløften imellem revisor og regnskabsbruger. En af tankegangen hos IAASB i forhold til opdateringen er, at der gerne skal være mere gennemsigtighed i forhold til revisors arbejde med besvigelser.

IAASB ønsker at opdateringen af standarden skal medføre følgende forbedringer til revisors arbejde med besvigelser ¹¹⁶.

1. Tydeliggørelse af revisors rolle og ansvar for besvigelser i forbindelse med revision af regnskaber
2. Skabe en konsekvent adfærd med effektive reaktioner på identificerede risici for væsentlige fejlinformationer som følge af besvigelser. Ved at styrke ISA 240 med etablering af mere robuste og forbedret krav, hvor det er nødvendigt
3. Forbedre vigtigheden i anvendelse af den professionelle skepsis i forhold til revision af besvigelser gennem hele revisionsprocessen
4. Forbedring af kommunikationen omkring revisors arbejde med besvigelser, hvor det er relevant, herunder styrkelse af kommunikationen med dem, der er ansvarlige for ledelse (TCWG) og rapporteringskravene i ISA 240 og andre relevante ISA'er

I forhold til vurdering af om Revised har den ønskede effekt vil dette afsnit foretage en samlet vurdering på baggrund af afhandlingens analyse med inddragelse af synspunkter fra to eksperter indenfor revision. Eksperterne har hver en stor rolle i den faglige afdeling hos henholdsvis PwC og Beierholm. Lars Engelund sidder som leder af faglig afdeling hos PwC og Kristian Kjær Jensen sidder som ansvarlig for revisionsfaglig afdeling hos Beierholm. Vurderingen vil være inddelt i de 4 punkter, som IAASB ønsker opdateringen skulle forbedre. Interviewene er transskriberet i bilag 2 og 3.

¹¹⁶ FRAUD AND GOING CONCERN IN AN AUDIT OF FINANCIAL STATEMENTS side 5

Revisors rolle

Ønsket fra IAASB er, at revisors rolle blive mere tydelig overfor regnskabsbruger, hvorfor beskrivelsen af revisors ansvar blandt andet er rykket frem i standarden. Forventningskløften opstår fordi, at regnskabsbruger ofte ikke har kendskab til indholdet af revisionsstandarder og øvrigt lovgivning. Forventningskløften har ifølge Lars altid eksisteret.

"Altså man kan sige, der har jo altid været besvigelser og der har også altid været skandaler, som er kommet ud af det. Der har nok også altid været sådan, at man har kigget på revisor og sagt, hvor var revisor henne. Så på den måde er det ikke nødvendigvis nyt"

Når folk taber penge, og det er ikke kun ved en besvigelser sag, så vil de altid forsøge at kræve en form erstatning. Folk har ofte den holdning, at når revisor har gennemgået tingene, så er alt tjekket. Dette er bare ikke tilfældet, fordi en revision er baseret på stikprøvekontroller.

Det primære ansvar for at opdage besvigelser vil altid ligge hos ledelsen, og det skal alle fortsat huske selvom revisors ansvar bliver mere synliggjort i standarden frem for ledelsens. Revisor kan ikke opdage alt, fordi revision ikke er en 100% garanti, og dette ændrer flere krav ikke på. Det er også noget som Kristian påpeger.

"Med flere SKAL handlinger, så kan der være flere steder, hvor du kan sige revisor ikke har udført tilstrækkeligt arbejde. Det er bare stadig ledelsens ansvar at sikre og opdage besvigelser"

I forhold til ændringen vil det sætte øget fokus på revisors arbejde, men risikoen ved flere krav er et øget pres, og flere regler giver flere områder, hvor folk kan anklage revisor for mangelfuldt arbejde. Der vil altid være en revisionsrisiko, og den kan IAASB ikke fastsætte til 0 procent. Revisors rolle blive tydeliggjort mere, men det kan have en negativ effekt.

Det kræver også igen, at folk sætter sig ind i ISA standarden, og får forståelsen af at revisor ikke opdage alle ting, for ansvaret ligger stadig først og fremmest ved ledelsen. Kristian er også af den opfattelse, at folk stadig vil have den samme tankegang på trods af opdateringen. Derfor er det også vigtigt, at man får afstemt forventninger især med kunden.

"Der vil stadigvæk helt sikkert sidde nogle små virksomhedsejere, som tror at det er revisors arbejde. Selvom vi har forklaret dem forskelle i aftalebreve og tiltrædelsesprotokoller"

Ajourføringen ligger op til, at revisor skal have et større ansvar, og det ses for eksempel i forbindelse med, at der i mindre skal tages hensyn til væsentlighedsniveau og de iboende begrænsninger i en revision. Kristian påpeger også, at på børsnoterede virksomheder anvendes så høje væsentlighedsniveauer, hvorfor mindre former for regnskabsmanipulation sagtens kan køre igennem. Selvom Revised fokuserer mere på mindre fejlinformationer, så kan den ikke umiddelbart underminere, at fejl vil forblive uopdagede. En afvigelse på 50.000 kr. vil stadigvæk betragtes, som en post der vil koste alt for meget at undersøge nærmere i en stor børsnoteret virksomhed med millioner af finansposter.

I udgangspunktet vil revisors ansvar generelt forblive uændret, fordi ansvaret stadigvæk er at opnå en høj grad af sikkerhed, men ved at der kommer flere krav, så vil der ved en eventuel undersøgelse være flere steder, hvor

revisor kan fanges for mangelfuldt arbejde relateret til Porters definition. I dag ses det også, at ikke alle revisor efterlever den gældende ISA 240, Lars påpeger en sag fra Tyskland, hvor E&Y blev sanktioneret for mangelfuldt arbejde. De større revisionshuse har ofte udvidede krav til gennemførslen af revisionen. Opdateringen vil derfor ikke medføre samme forøgede krav til alle revisorer, men det er klart, at ansvaret kommer til at føles højere, hver gang nogle krav skærpes og flere indføres, dette medfører at alle revisionshuse skal tilpasse deres arbejdspapirer og egne standarder. Et øget ansvar vil nødvendigvis ikke ændre ved forventningskløften, fordi regnskabsbruger er fortsat ikke indforstået med alle kravene i ISA'erne, og dette bliver ikke nemmere som følge af flere SKAL krav. Det er derfor endnu vigtigere ifølge Kristian, at revisor bliver ved med at italesætte ansvar fordelingen i for eksempel aftalebreve, regnskaber og revisionsprotokoller. Således forventningerne er afstemt på forhånd. Dette er også tilfældet i dag, men folk glemmer ofte det.

Et af ønskerne fra IAASB i forbindelse med det første Discussion Paper var at tydeliggøre revisors rolle og ansvar. Revisors rolle fremstår tydeligere af standarden, men der mangler fortsat fokus på ledelsens rolle, for kender folk stadigvæk ikke forskellen herpå, så vil der ikke ske en ændring af offentlighedens syn på revisors ansvar.

Robuste krav

Den opdaterede standard definerer flere krav, som revisor skal overholde under revisionen. Revisor skal for eksempel forholde sig endnu mere til Third-Party Fraud og være bedre til at sammenligne revisionsdokumenter samt forholde sig endnu mere til ægtheden af dokumenterne, selvom der stadigvæk mangler noget vejledning herpå i standarden. Det store spørgsmål er om flere og klare krav vil have en effekt på forventningskløften. Lars Engelund stiller også spørgsmålstegnet om, hvad der ville ske såfremt alle fulgte kravene i den gældende standard.

”Der er et godt spørgsmål, hvad ville der ske hvis alle revisorer i alle tilfælde efterlevede den nuværende ISA 240. Hvor mange færre sager vil der være, og hvad vil der yderligere værre af færre sager såfremt at alle fulgte de nye krav.”

Der vil altid være nogle, som ikke følger alle love og regelsæt, hvorfor der også kører sager i forhold til eventuelt erstatningsansvar. Alle revisorer arbejder forskelligt og revisionshusene har hver deres definition af regelsættene. Nogle huses regelsæt går endnu længere end ISA standarderne, hvilket kan være udfordring i forhold til fastsættelse af god revisionsskik, for hvornår er ens arbejde godt nok.

Man kan sige at flere regler gerne skal medføre flere arbejdshandlinger for alle, fordi alle vil udvide deres intern regelsæt, når de generelle handlinger udvides. Det kan medføre at endnu flere ting opdages, men arbejdet koster også meget tid i en presset branche, som mangler arbejdskraft. Nogle af de ønskede krav vil også medføre et enormt arbejdspress, for det vil være umuligt at gennemgå gyldigheden for eksempel af alle revisionsdokumenter, som nogle godt kan tolke af ajourføringen ud fra høringssvarene. Kristian er uenige i den opfattelse, hvorfor der kan være behov for tydeligere definition.

Revisor skal udføre sine arbejdshandlinger, således de er anvendelige i forhold til den konkrete opgave. Huslejeindtægt revideres for eksempelvis ikke på samme måde som salg af varer og tjenesteydelser. Kristian

påpeger at selvstændigheden er en vigtig forudsætning i branchen, således revisor kan definere sine handlinger. Opdateringen af standarden kan ende med at minimere graden af selvstændigheden, hvilket ikke er optimal for revisors arbejde. Tydeligere reglerne medfører selvfølgelig klare definitioner, men i praksis kan revisor selv bedst fastlægge revisionsplanen for sit arbejde, der vil variere fra sag til sag.

Flere krav medfører på den anden side, at det er nemmere at stille folk til ansvar i forhold til mangelfuldt arbejde, hvilket vil presse de dele af branchen, som i forvejen kæmper med at leve op til god revisionsskik. Dette kan medføre en forøgelse af den gennemsnitlige kvalitetssikring i branchen, men forventningskløften vil altid være der, især når folk har tabt penge, hvilket også nævnes af Lars Engelund.

”Det er måske sådan lidt, at hvis jeg har tabt pengene må der være nogle ansvarlige”

Revisor kan oplyses om mange ting og udføre flere arbejdshandlinger, men især besvigelser i sammensværgelse eller begået af ledelsen, vil altid være meget svært at opdage i praksis. Selvom revisor udfører flere revisionshandlinger relateret til besvigelser. I dag lever vi i en dynamisk verden, og den teknologiske udvikling medfører, at alt ikke kan opdages på trods af flere indsatser. Kunstig intelligens kan være en stor trussel fordi tingene er nemmere at kopiere og omskrive, hvilket er meget svært at opdage.

Et af ønskerne fra IAASB i forbindelse med det første Discussion Paper var at skabe en konsekvens adfærd over for besvigelser ved fastsættelse af flere robuste krav. Ajourføringen ligger op til flere krav, men revisor skal stadig have lov til at sætte det personlige præg på revisionsplanen i forhold til den konkrete opgave, for dermed, at kan udføre det stykke arbejde, som passer bedst til folks forventninger i forhold til opdagelses risiko. Det er positivt for forventningskløften, hvis kvaliteten kan styrkes for hele branchen med større krav, hvilket kan medføre en positiv udvikling i arbejdsmetoder og værktøjer. På den anden side udvikler samfundet sig fra dag til dag, hvilket gør det vanskelig at fastsætte konkrete arbejdsmetoder, der muligvis ikke er egnet i morgen. Forventningskløften vil altid være til stede lige meget, hvor mange krav der indføres i standarden, det er svært at fastsætte regler i takt med den teknologiske udvikling. Herudover er branchen presset på ressourcerne, så kravene skal også gerne være mulige at udføre.

Professionel skepsis

I forhold til forventningskløften er det vigtigt, at revisor anvender sin professionelle skepsis på den mest eksistentielle måde. Revised vil gerne, at revisor stiller endnu flere spørgsmål end tilfældet er i dag, det skal ikke kun være, når der opdages modsigende revisionsbevis. Revisor skal i dag også stille spørgsmål ved materialet, men formuleringen i standarden er lidt blødere. Der kommer fremgår stærkere ord og mere fokus på de løbende overvejelser.

IAASB ønsker at revisor fremstå som en større vagthund. Lars påpeger også, at det er vigtig revisor tør stille spørgsmål i dag:

” Mange gange viser det sig så også at tingene er løgn, det med at forstå virksomheden helt nede i dybden og spørge mere ind til ting der lyder mærkeligt, indtil man forstår det.”

I vores del af verdenen lever vi i et tillidssamfund, det kan derfor virke som en radikal ændring, at vi skal stille endnu flere spørgsmål, men det er vigtigt for at opfange tingene, som Kristian påpeger:

” Vi skal se faresignalerne, og om kunden har incitament og mulighed til at begå besvigelser.”

Såfremt revisor kun agere på virksomhedens vegne, og ikke får stillet spørgsmål, så vil faresignalerne ikke blive belyst. Dette har en negativ indflydelse på forventningskløften.

I forhold til den fremtidige forventningskløft, så er spørgsmålet om Revised vil medføre de store ændringer i revisors arbejde. Kristian er af den overbevisning, at det burde påvirke vores arbejde, da vi i vores del af verdenen for eksempel er mere tillidsfulde end i USA, men modsat påpeger han at risikoanalysen fortsat er et vigtigt element i forhold til revisionsarbejdet. Derfor bør revisor allerede nu, såfremt at deres arbejde er udført korrekt efterleve de øgede krav.

I dag skal revisor stille spørgsmål såfremt ting virker mistænkelige og ikke kun ved modsigende beviser, hvorfor denne ændring ikke burde medføre betydelige ændringer i arbejdsgangen. Uafhængighed er et vigtigt element i revisionsbranchen. Revisor skal være uafhængige af sine kunder, hvilket også fremgår af revisorloven §24. Revisor skal derfor også i dag ikke acceptere alt fra starten af, men udfordre kunden især på poster med skøn. De øgede krav bør derfor ikke fundamental ændre arbejdstilgangen. Dermed bør forventningskløften heller ikke blive fundamental ændret, den vil stadig være der.

Et af ønskerne fra IAASB i forbindelse med det første Discussion Paper var at forbedre anvendelsen af den professionelle skepsis. På papiret er anvendelsen af den øget, men i praksis bør det ikke få den store betydning, fordi revisor skal agere uafhængig og stille de korrekte spørgsmål til revisionsbeviset. Kristian ser heller ikke ændringen, som at revisor hver gang de får et bilag stukket i hånden, skal tænke ”det passer ikke”. Dette var tilfældet for nogle af responder i høringssvarene, hvorfor man kan håbe der kommer lidt flere klare retningslinjer.

Rapporteringen

I forhold til forventningskløften er det altid godt, når regnskabsbrugerne oplyses om flere ting, men det kræver også at folk læser påtegningen, og de er i forvejen meget lange. Kristian har den holdning, at der kan være en risiko i dette.

” Her er min holdning bare, og det tror jeg du kan finde empiri for, at jo længere vores påtegninger bliver, jo mindre bliver de læst. Vi kan godt putte ting ind i påtegning, men ofte læses de kun af professionelle investorer eller banker.”

Det er altid godt at skrive flere ting, men hvis det ikke læses, så vil teksten ikke have nogle indflydelser på forventningskløften. Herudover vil denne opdatering ikke ramme alle virksomheder, for i Danmark er det for eksempel kun PIE virksomheder der har KAM påtegninger. I forvejen står der i påtegningerne, at fejl kan risikere at forblive u opdagede, men på trods heraf eksistere forventningskløften stadig.

IAASB tankegang med, at der oplyses flere ting kan også ende med at have en negativ konsekvens i forholdet til forventningskløften. Kravet med oplysning omkring, at der er minimal risiko kan virke meget forkert, hvis der alligevel kort tid efter underskriftdatoen opstår historier relateret til besvigelser.

” Jeg er faktisk lidt ked af, at vi skal til at omtale det her. Man kan selvfølgelig sige, at hvis du skal skrive noget specifikt om, hvad du har lavet, så tænker du også mere over hvad du har lavet. Det værste er at skrive om noget, som du ikke har lavet”

Det er som Lars Engelund nævner meget svært at forholde os til ting som vi ikke har lavet. Besvigelserisikoen vil for hovedparten altid være en forhøjet risiko, men der kan være situationer fx concern samhandel, der er forholdsvis nemt at lave en total afstemning af. Det er vigtigt at revisor begrundes sin konklusion, og der kan opstå flere overvejelser, når forholdet ikke kan undlades at blive omtalt.

Det er de forøgede krav til rapporteringen, som både Kristian og Lars er mest imod. Revisor vil i dag aldrig skrive om områder, som de ikke har lavet. Konklusionen er derfor, at denne ændring vil have en negativ indflydelse på forventningskløften i de få situationer, hvor besvigelserisikoen ikke betragte som høj.

Et af ønskerne fra IAASB i forbindelse med det første Discussion Paper var at skabe større transparenthed i erklæringen, det vil der komme. Regnskabsbrugerne vil forstå revisors vurdering af besvigelserisikoen, såfremt de læser påtegning, men det har en negativ konsekvens for forventningskløften, såfremt revisor kommer med forkerte udtalelser. Ligeledes opfanger regnskabsbruger ofte ikke det, som revisor faktisk skriver i dag omkring ansvarsfordelingen.

Kapitel 8 Konklusion og perspektivering

Konklusion

Formålet med denne afhandling har været at undersøge forventningskløften i forhold til revisors arbejde med besvigelser, og hvordan den vil blive påvirket af opdateringen af ISA 240. I mediebilledet har der i mange år været historier omkring kritik af revisors arbejde i forbindelse med besvigelser, hvilket skyldes at der ikke er sammenhæng imellem revisors arbejde og regnskabsbrugernes forventninger. ISA 240 definerer revisors ansvar vedrørende besvigelser og revisionshandlinger målrettet disse. Revisors primære ansvar er at opnå høj grad af sikkerhed, for at regnskabet er uden væsentlige fejlinformationer, imens det primære ansvar for at opdage besvigelser ligger hos ledelsen. Revisor er ikke forpligtet til at identificere alle besvigelser, men forpligtet til at handle og rapportere herom såfremt de opdages undervejs i revisionen. Besvigelser er en svær ting for revisor at opdage, og det er ikke nemmer, når ledelsen er involveret eller flere begår handlingen sammen, således folk kan dække over hinanden. Besvigelser kan være enten regnskabsmanipulation eller misbrug af aktiver, og findes derfor i mange forskellige former og metoderne udvikler sig hver dag, hvilket også er en faktor i forhold til sværhedsgraden i revisors arbejde. I fremtiden vil kunstig intelligens for eksempel udgøre en stor risiko i forhold til besvigelser.

Revisor skal udføre sit arbejde efter god revisionsskik, og korrekt anvendelse af den professionelle skepsis har stor betydning i forhold til revision af besvigelser. Revisor skal gerne stille de korrekte spørgsmål, således de rigtige ting bliver undersøgt og revisionen efterlever gældende standarder. Den indledende risikovurdering har stor betydning for hele revisionen, da den gerne skal fastlægge, hvad der er mest relevant at undersøge. Et godt stykke arbejde er essentielt i forhold til forventningskløften, ellers vil der opstå et gap i forhold til mangelfuldt arbejde under præstationskløften. God revisionsskik skal gerne efterleves af alle revisorer, men den kan mange gange være svær at definere, fordi folk har forskellige opfattelser af de gældende standarder. Dette medfører også, at folk har forskellige forventninger til resultaterne af revisors arbejde, hvorfor der nemt kan opstå en forventningskløft.

Forventningskløften er uoverensstemmelsen imellem, hvad regnskabsbruger forventer af revisor, og hvad revisor rent faktisk er forpligtet til efter gældende love og standarder. Forventningskløften opstår ofte fordi regnskabsbruger ikke har kendskab til de gældende regelsæt eller, at revisor ikke efterlever de gældende regler og standarder. Samtidig har folk forskellige opfattelser af revisor, der enten kan fremstå som statens vagthund eller virksomhedens mand. Revisor skal i sit daglige arbejde være uafhængig, hvorfor det er vigtigt at udfordre ledelsen for eksempel ved vurdering af skønsposter. Kløften kan opstå af mange ting, hvor for eksempel uklare regler gør det svært at vurdere om revisor har handlet korrekt. Revisionshuse har forskellige vinkler på kvaliteten af deres revisionsarbejde, hvilket gør at nogle har et udvidede regelsæt ud over ISA standarderne. Forskellige interne krav i branchen medfører, at der er forskellige holdninger til arbejdsmetoder, hvilket også er med til at skabe kløften, fordi kvaliteten er svær at sammenligne på tværs. Når folk taber penge for eksempel ved en konkurs vil de gerne stille nogle til ansvar, og konsekvensen af forventningskløften kan være, at der opstår en sag imod revisor.

På verdensplan har der været historier relateret til revisors arbejde, som følge af store besvigelssager. Det er dermed ikke kun et dansk fænomen. Medieomtaler af revisors ansvar ved større besvigelser også en negativ effekt på branchens image. Udfordringen er når nogle bevidst forsøge at køre en sag i håb om at vinde noget af det tabte.

IAASB har igangsat et projekt vedrørende opdatering af ISA 240, fordi de ønsker at øge kvaliteten af revisionerne og især anvendelsen af den professionelle skepsis i forhold til besvigelser. IAASB har forud for opdateringen indset, at der er stor forskel på samfundets opfattelse af revisors ansvar kontra ansvaret jf. ISA 240. De ønsker at øge kvaliteten og få tydeliggjort revisors ansvar mere end tilfældet af i dag, for dermed at formindske forventningskløften.

I de seneste par år har vi set ajourføring af flere ISA standarder for eksempel 315 og 600. Ajourføringerne sker for at revisors arbejde skal passe til samfundsudvikling. Vi lever i en dynamisk verden, som udvikler sig fra dag til dag. ISA 315 har for eksempel sat meget fokus på virksomheders kontrol miljø og IT. I den dynamiske verden udvikles besvigelssmetoderne også, hvorfor IAASB ønsker at have mere fokus på eksterne påvirkninger og anvendelsen af eksperter. Da besvigelserne og herunder opdagelsen af disse bliver mere og mere avancerede. Ligeledes kan mindre besvigelser udvikle sig til væsentlige over tiden. Dette er forhold, som den nuværende standard overser ifølge IAASB.

I ISA 240 revised er der meget fokus på, at revisor skal have en mere mistænkelig tankegang og i større grad tilsidesætte de iboende begrænsninger i en revision samt mere fokus på mindre fejlinformationer. Revisor skal gerne stille flere spørgsmål, og blive bedre til at sammenligne dokumentationen end tilfældet er i dag jf. ISA standarden. Den nuværende standard tillader for eksempel revisor at acceptere et revisionsbevis såfremt intet modsiger dette. I fremtiden skal den skeptiske tankegang gerne være til stede, selvom der ikke findes modbeviser. Revisor kommer til at fremstå som en større vagthund end tilfældet er i dag. Herudover er der mindre fokus på anvendelsen af væsentlighedsniveau end tilfældet er i dag. Det betyder ikke, at revisor ikke skal være skepsis i dag, men det kommer til at fremstå tydeligere af standarden. Revisionsfirmaerne er generelt glade for opdateringerne vedrørende revisors arbejde, der kommer flere nedskrevne SKAL krav og retningslinjer, men modsat er risikoen at selvstændigheden fjernes fra revisor. Professionel skepsis er og vil altid være revisors egen holdning, hvilket også er defineret i ISA 200. Selvstændigheden i dag er med til, at revisor i højere grad kan designe den mest effektive revisionsplan, fordi ikke to revisioner er ens. Herudover bør revised fjernet kravet om anvendelsen af eksperter, da det kan ende med at blive alt for omkostningstungt. Eksperter vil muligvis identificere flere fejlinformationer, men ressourcerne skal også være til stede.

Den opdaterede standard medfører øget krav til rapportering fra revisors side. Besvigelser kan fremover ikke undgås at omtales i en KAM påtegning, dette gælder også såfremt de ikke er til stede. I forhold til forventningskløften vil det ikke være et godt signal, hvis en besvigelssag opstår kort tid efter, at revisor har oplyst, at der ikke er nogen risiko. Besvigelserisikoen er høj i langt de fleste revisioner, men der findes situationer for eksempel i forhold til indtægter fra husleje og koncern omsætning. Af hørings svarene til ISA 240 Revised er utilfredsheden også størst i forhold kravet om KAM påtegningen, som ifølge organisationer og firmaer kan have en stor negativ konsekvens i forhold til forventningskløften, såfremt udtalelsen lander forkert.

Det store spørgsmål er om opdateringen af standarden vil nedbringe forventningskløften. Revised bygger på en mere mistænkelig tankegang. Revisor skal fremstå som en større vagthund end tilfældet er i dag ifølge ISA'erne. Dette kræver flere overvejelser og sammenligning i forhold til gennemgangen af revisionsdokumentationen. Nogle revisionshuse har et udvidet krav end ISA standarderne i forhold til for eksempel gennemgang og udtagelse af stikprøver. Opdateringen vil derfor ikke medfører samme mængde af øvrige krav for alle. Det er klart, at når reglerne udvides så ligger det op til, at interne regelsæt som går ud over ISA'erne også udvides, for stadig at opretholde den faglige høje kvalitet. Dette kan være med til at opfange flere fejlinformationer, hvilket er positiv for forventningskløften.

IAASB skal passe på, at opgaverne ikke bliver for omfangsrige. Det kan for eksempel kræve for meget af en i forvejen presset branche, såfremt legitimiteten af alle revisionsdokumenter skal undersøges, hvilket nogle har stillet spørgsmål til i høringsvarene. Yderligere handlinger vil muligvis opfange flere besvigelser, men grundet den dynamiske verden udvikles metoderne hos besvigeren sig også hver dag. Udbyttet skal også stemme overens med indsatsen, for at det skal have den ønskede effekt, og ikke kun resulterer i stigninger i revisionshonorarer.

Forventningskløften vil altid være til stede i forhold til revisors ansvar vedrørende besvigelser, fordi folk forstår ikke rollefordelingen mellem revisor og ledelse, og nogle vil altid forsøge at køre erstatningssager. Folk anser en revision som en garanti for et regnskab uden fejl, hvilket ikke er tilfældet. IAASBs tankegang med Revised og revisors overvejelser under revisionen er positive bortset fra kravet med KAM påtegningen i forhold til forventningskløften. Standarden ligger op til at der skal anvendes flere ressourcer, men det er vigtig at understrege, hvor der primære ansvar i forhold til besvigelser fortsat ligger. Dette kan opdateringen af standarden ikke ændre på, hvorfor den største udfordring er folks opfattelse af revisors arbejde. Regnskaber fortæller i dag ikke meget om de interne kontroller i en virksomhed, og det kan derfor have en negativ konsekvens, såfremt revisors ansvar øges i forhold til ledelsens. Besvigelser vil altid opstå, og vil altid være svære at revidere, da metoderne ikke blive mindre avanceret. I disse år ses der for eksempel en stor udvikling i brugen af kunstig intelligens. Forventningskløften vil altid være til stede.

Perspektivering

Denne afhandling har sammenlignet den nuværende ISA 240 med Exposure Draft af ISA 240 Revised. Der ligger op til, at revisor skal udføre flere arbejdshandlinger relateret til besvigelser og får et større ansvar. Der er utilfredshed med især de nye rapporteringskrav. Redaktionen er afsluttet 30. november 2024 hvilket er inden IAASB har vedtaget den endelige ajourføring, hvorfor det vil være interessant at undersøge, hvordan den udfolder sig i den endelige form. Høringssvarene er generelt positive i forhold til opdateringen bortset fra kravene relateret til KAM påtegninger. Det kan være IAASB fjerne rapporteringskravet relateret til KAM, hvilket vil have en positiv påvirkning i forhold til den fremtidige forventningskløft. Standarden ligger op til flere krav, hvilket ikke vil have den samme påvirkning på alle revisions huse. Ved de sidste års opdateringer af ISA standarder har IAASB udsendt implementeringsvejledninger. Det kunne være særlig interessant at undersøge, hvordan en vejledning til ISA 240 Revised ville se ud, og hvad den betyder i praksis. Vejledning skal gerne være med til at skabe en konsistent tilgang til revisor ansvar og handlinger relateret til besvigelser, hvilket var en af de store ønsker i forbindelse med opdateringen. Generelt har høringssvarene også givet udtryk for manglende praktiske eksempler i standarden. I afhandlingen har konsekvensen af den fremtidige manglende selvstændighed hos revisor været omtalt, hvorfor dette kunne være interessant at se vejledningens mulighed herfor.

Ajourføringen ligger op til, at revisor skal fremstå mere mistænkelig, hvilket umiddelbart vil medføre flere revisionshandlinger, det kunne være interessant at lave en analyse af, hvad sådanne handlinger kunne gå ud på, og hvordan det ville påvirke forskellige revisionshuse. Der er stor forskel på arbejdsmetoder i forskellige revisionshuse, og selvom arbejdet ville være svært, så kunne det være interessant at iagttage, hvordan forventningskløften så ud, hvis den nuværende ISA 240 blev fulgt af alle ned til mindste detalje. Måske ville dette resultere i en smallere kløft, det er ikke nemt at antage.

Mange gange opstår forventningskløften fordi regnskabsbruger ikke har kendskab til standarderne, hvorfor det kunne være interessant at interviewe regnskabsbruger omkring ændringerne, for om det havde nogle indflydelser på deres syn på forventningskløften.

Afslutningsvis har IAASB i 2024 vedtaget en ny revisionsstandard for mindre komplette virksomheder (LCE). I forbindelse med de flere nedskrevne krav i ISA 240 Revised, er det interessant at sammenholde den ajourført ISA 240 med den nye standard for LCE. I praksis vil det for eksempel være relevant at se, hvorledes revisor skal forholde sig til den mindre funktionsadskillelse, der ofte ses i mindre virksomheder og som udgør en stor risiko i forhold til besvigelser.

Kapitel 9 Litteraturliste

Amsterdam University Press (9. marts 2020). *The audit expectation gap: A review of the academic literature*.
Maandblad Voor Accountancy en Bedrijfseconomie.

Bekendtgørelse af lov om godkendte revisorer og revisionsvirksomheder (8. januar 2021). Hentet 25.
september 2024 fra <https://www.retsinformation.dk/eli/lt/2021/25>

CEAOB (3. juni 2024). *Comment letter relating to the IAASB's Exposure Draft of Proposed ISA 240 (revised)*

Deloitte (februar 2024). *RESPONSE TEMPLATE FOR THE EXPOSURE DRAFT OF PROPOSED ISA 240 (REVISED)*

Deloitte. *Audit and Accounting guides & audit risk alerts*. Hentet 20. December fra
<https://dart.deloitte.com/USDART/home/auditing/aicpa/audit-accounting-guides-audit-risk-alerts>

Embroker.com *Fraud Triangle*. Hentet 20. December 2024 fra
<https://www.embroker.com/blog/fraud-triangle/>

Erhvervsstyrelsen (30. juni 2022). *Godkendte revisors erklæringer (erklæringsbekendtgørelsen)*.

FSR (2022). *ISA 315 (ajourført) – Hvordan kravene kan skaleres for revision af mindre komplekse virksomheder*.
Revision og regnskabsvæsen nr. 6 2022

FSR (30. maj 2023). *Mangel på arbejdskraft truer revisionsbranchen og samfundstilliden*. Ulrik Jørstad Gade

FSR (26. juli 2022). *Offentlighedens tillidsrepræsentant er altid under pres*. Lone Schrøder Jeppesen

FSR (November 2019). *Status på forventningskløften*. SIGNATUR

Guba, E. G. (1990). *The Paradigm Dialog*. London: SAGE

IAASB. (september 2020). *Fraud and going concern in an audit of financial statements*. New York: IFAC.
Hentet 20. December 2024 fra <https://www.iaasb.org/publications/fraud-and-going-concern-audit-financial-statements>

IAASB. (september 2022). *Fraud in an Audit of Financial Statements – Issues Paper*. Hentet 21. december 2024
Fra https://www.iaasb.org/flysystem/azure-private/meetings/files/20220912-IAASB-Agenda_Item_6-Fraud_Issues_Paper-final.pdf. New York: IFAC.

IAASB. (2016). *ISA 200 – Den uafhængige revisors overordnede mål og revisionens gennemførelse i overensstemmelse med internationale standarder om revision*. New York: IFAC.

IAASB. (2020). *ISA 220 – Kvalitetsstyring ved revision af et regnskab*. New York: IFAC.

IAASB. (2016). *ISA 240 – Revisors ansvar vedrørende besvigelser ved revision af regnskaber*. New York: IFAC.

IAASB. (2019). *ISA 315 – Identifikation og vurdering af risici for væsentlig fejlinformation*. New York: IFAC.

IAASB. (2016). *ISA 320 – Væsentlighed ved planlægning og udførelse af en revision*. New York: IFAC.

- IAASB. (2009). *ISA 620 – Anvendelsen af en revisorudpeget eksperts arbejde*. New York: IFAC.
- IAASB. (2016). *ISA 701 – Kommunikation af centrale forhold ved revisionen i den uafhængige revisors Erklæring*. New York: IFAC.
- IAASB. (2024). *Response template for the Exposure Draft of proposed ISA 240*. New York: IFAC.
- IAASB. (2024). *Proposed International Standard on Auditing 240 (Revised): The Auditor's Responsibilities Relating to Fraud in an Audit of Financial Statements*. New York: IFAC.
Hentet 26. December 2024 fra <https://www.iaasb.org/publications/proposed-international-standard-auditing-240-revised-auditor-s-responsibilities-relating-fraud-audit>
- IAASB. (2023). *The international standard on Auditing for audits of Financial Statements of Less Complex Entities*. New York: IFAC.
- ICAEW Representation 52/24 (5. juni 2024). *Proposed international standard on auditing 240 (revised)*.
- Kristian Kjær Jensen fra Beierholm. Interview afholdt d. 25. november 2024
- Lars Engelund fra PwC. Interview afholdt d. 5. november 2024
- Louise Dalsgaard (26. februar 2020): *Dommen er endelig: Britta Nielsens svindelsag bliver ikke anket*. DR.
Hentet 20. december 2024 fra <https://www.dr.dk/nyheder/indland/dommen-er-endelig-britta-nielsens-svindelsag-bliver-ikke-anket>
- Politikken (21. Oktober 2002). *Revisor frikendt i Nordisk Fjer sag*
- Porter, Brenda (1993). *An Empirical Study of the Audit Expectation-Performance Gap*. Accounting and Business Research, volume 24.
- PwC (2022). *PwC's Global Economic Crime and Fraud Survey 2022*
- PwC (februar 2024). *RESPONSE TEMPLATE FOR THE EXPOSURE DRAFT OF PROPOSED ISA 240 (REVISED)*
- Revisorgruppen. *Hvidvask og underretning*. Hentet 20. december 2024 fra <https://www.revisorgruppen.dk/hvidvask-og-underretning>
- Ritzau (21. oktober 2019). *Revisor skal forsvare sig i retten om IT Factory-regnskaber*. Jyllands-Posten. Hentet 10. oktober 2024 fra <https://jyllands-posten.dk/indland/ECE11698945/revisor-skal-forsvare-sig-i-retten-om-it-factoryregnskaber/>
- RSM (februar 2024). *RESPONSE TEMPLATE FOR THE EXPOSURE DRAFT OF PROPOSED ISA 240 (REVISED)*
- SOCPA (2024). *Comment on the Proposed International Standard on Auditing 240 (Revised)*
- U.S. Government Accountability Office (3. juni 2024). *Response to the International Auditing and Assurance Standards Board's Proposed International Standard on Auditing 240 (Revised)*
- Warning-Rasmussen, Bent (2001). *Revisor som offentlighedens tillidsrepræsentant*. Thomsen
- Warning-Rasmussen, Bent (1989). *Tillidsforholdet og forventningskløften mellem brugere af regnskabsydelsen og statsautoriserede revisor*. Ph.D.

Bilag

Bilag 1 Response Template

Responses to Questions for Respondents in the EM for the ED

For each question, please start with your overall response by selecting one of the items in the drop-down list under the question. Provide your detailed comments, if any, below as indicated.

Responsibilities of the Auditor

1. Does ED-240 clearly set out the auditor's responsibilities relating to fraud in an audit of financial statements, including those relating to non-material fraud and third-party fraud?

(See EM, Section 1-C, paragraphs 13–18 and Section 1-J, paragraphs 91–92)

(See ED, paragraphs 1–11 and 14)

Overall response:

[Click to select from dropdown menu](#)

Detailed comments (if any):

Professional Skepticism

2. Does ED-240 reinforce the exercise of professional skepticism about matters relating to fraud in an audit of financial statements?

(See EM, Section 1-D, paragraphs 19–28)

(See ED, paragraphs 12–13 and 19–21)

Overall response:

[Click to select from dropdown menu](#)

Detailed comments (if any):

Risk Identification and Assessment

3. Does ED-240 appropriately build on the foundational requirements in ISA 315 (Revised 2019) and other ISAs to support a more robust risk identification and assessment as it relates to fraud in an audit of financial statements?

(See EM, Section 1-F, paragraphs 36–46)

(See ED, paragraphs 26–42)

Overall response:

[Click to select from dropdown menu](#)

Detailed comments (if any):

Fraud or Suspected Fraud

4. Does ED-240 establish robust work effort requirements and application material to address circumstances when instances of fraud or suspected fraud are identified in the audit?

(See EM, Section 1-G, paragraphs 47–57 and Section 1-E, paragraph 35)

(See ED, paragraphs 55–59 and 66–69)

Overall response: [Click to select from dropdown menu](#)

Detailed comments (if any):

Transparency on Fraud-Related Responsibilities and Procedures in the Auditor's Report

5. Does ED-240 appropriately enhance transparency about matters related to fraud in the auditor's report?

(See EM, Section 1-H, paragraphs 58–78)

(See ED, paragraphs 61–64)

Overall response: [Click to select from dropdown menu](#)

Detailed comments (if any):

6. In your view, should transparency in the auditor's report about matters related to fraud introduced in ED-240 be applicable to audits of financial statements of entities other than listed entities, such as PIEs?

(See EM, Section 1-H, paragraphs 76–77)

(See ED, paragraphs 61–64)

Overall response: [Click to select from dropdown menu](#)

Detailed comments (if any):

Considering a Separate Stand-back Requirement in ED-240

7. Do you agree with the IAASB's decision not to include a separate stand-back requirement in ED-240 (i.e., to evaluate all relevant audit evidence obtained, whether corroborative or contradictory, and whether sufficient appropriate audit evidence has been obtained in responding to the assessed risks of material misstatement due to fraud)?

(See EM, Section 1-J, paragraphs 107–109)

Overall response: [Click to select from dropdown menu](#)

Detailed comments (if any):

Scalability

8. Do you believe that the IAASB has appropriately integrated scalability considerations in ED-240 (i.e., scalable to entities of different sizes and complexities, given that matters related to

fraud in an audit of financial statements are relevant to audits of all entities, regardless of size or complexity)?

(See EM, Section 1-J, paragraph 113)

Overall response: [Click to select from dropdown menu](#)

Detailed comments (if any):

Linkages to Other ISAs

9. Does ED-240 have appropriate linkages to other ISAs (e.g., ISA 200, ISA 220 (Revised), ISA 315 (Revised 2019), ISA 330, ISA 500, ISA 520, ISA 540 (Revised) and ISA 701) to promote the application of the ISAs in an integrated manner?

(See EM, Section 1-J, paragraphs 81–84)

Overall response: [Click to select from dropdown menu](#)

Detailed comments (if any):

Other Matters

10. Are there any other matters you would like to raise in relation to ED-240? If so, please clearly indicate the requirement(s) or application material, or the theme or topic, to which your comment(s) relate.

Overall response: [Click to select from dropdown menu](#)

Detailed comments (if any):

Translations

11. Recognizing that many respondents may intend to translate the final ISA for adoption in their own environments, the IAASB welcomes comment on potential translation issues respondents note in reviewing the ED-240.

Overall response: [Click to select from dropdown menu](#)

Detailed comments (if any):

Effective Date

12. Given the need for national due process and translation, as applicable, and the need to coordinate effective dates with the Going Concern project and the Listed Entity and PIE – Track 2 project, the IAASB believes that an appropriate effective date for the standard would be for financial reporting periods beginning approximately 18 months after approval of the final standard. Earlier application would be permitted and encouraged. Would this provide a sufficient period to support effective implementation of the ISA?

(See EM, Section 1-J, paragraphs 115–116)

(See ED, paragraph 16)

Overall response: [Click to select from dropdown menu](#)

Detailed comments (if any):

Bilag 2 Interview med Lars Engelund

Jimmi: Tak for du vil hjælpe med min afhandling, som jeg er ved at skrive omkring ISA 240 Revised, som der er i høring og kommet Exposure Draft og høringssvar på i år.

Lars: Ja jeg har skimmet den på et tidligt tidspunkt, men jeg har ikke fulgt med helt ned i detaljen

Jimmi: Det jeg skriver afhandling om, er forventningskløften i forhold til besvigelser. I forhold til vores ansvar og arbejde med besvigelser i revisionen. Jeg kun rigtig godt tænke mig at inddrage dig, og dine erfaringer fra revisioner. Jeg ved qua din baggrund, at du har set nogle sager i tidernes løb og deraf har nogle holdninger.

Lars: Ja helt fint

Jimmi: Hvordan ser du at forventningskløften i forhold til revisor arbejde og ansvar med besvigelser har udviklet sig over tiden?

Lars: Altså man kan sige, der har jo altid været besvigelser og der har også altid været skandaler, som er kommet ud af det. Der har nok også altid været sådan, at man har kigget på revisor og sagt, hvor var revisor henne.

Så på den måde er det ikke nødvendigvis nyt, men det er klart at i en verden, hvor ting går stærkere og der er mange flere penge involveret. Der er de virksomhedshandler, hvor kapitalfonde overtager virksomheder og er villig til at betale høje priser, hvis tallene ser gode ud og der er store muligheder. Det er noget af det, som i højere grad kan give anledning til regnskabsmanipulation, og også i nogle lande kan sådan noget som højere ledelsesaflønning give anledning til højere risici, og typisk i mindre virksomheder kan man se pres på nogle menneskers økonomi, hvis de privat skal bruge mange penge fx hvis de spiller. Der er nok en tendens til, at de 2 første ting er stigende, hvor det med at stjæle penge i højere grad kører op og ned i forhold til pres i folks privatliv.

Man kan sige forventningskløften er der altid, for alle kigger på revisor med det samme og siger, hvor var du henne og der er især en tendens til at revisors ansvar er, hvor man kan sige at der ikke er sådan en ansvarsbegrænsning eller cap inde for eksempel fem gange honoraret maks. Der står et forsikringsselskab bagved, som har mulighed for at betale pengene, at det så over de næste år medføre en forøget præmie til forsikringen er en anden side af sagen. Jeg tror forventningskløften hele tiden har været der.

Forventningskløften er også hos dem, som ikke har læst erklæringen, og også hos dem som ikke har læst regnskabet, så den er der hele vejen rundt. Det er måske sådan lidt, at hvis jeg har tabt pengene må der være nogle ansvarlige, og i bund og grund er det jo ledelsen og mange gange går ledelsen op og ned ad de mennesker som snyder, hvorfor de selv burde opdage noget var galt. Det gælder især bestyrelsen, jeg ved ikke om du kan huske fra den gang, hvor IT Factory med Finn Nørbygaard og andre i bestyrelsen sidder og siger, hvordan kunne det ske og det var helt mærkeligt. Jamen prøv at hør I var med på bølgen da det gik opad, men da det gik ned "vi er blevet snydt", de var naive.

Jimmi: Ja den historie kan jeg godt huske

Jimmi: Hvad mener du at der i dag er den største udfordring i forhold til forventningskløften vedrørende besvigelser?

Lars: Det gode spørgsmål er nok. Vi kan kommunikere så meget vi vil, men så længe nogle taber penge så vil der være en forventningskløft. Det er et spørgsmål om man kan kommunikere sig ud af det. Man kan også vælge at tage stilling til, hvad bør revisor lave som dækker af for det her. Og det er klart enhver ekstra procent i sikkerhed, som du gerne vil have des dyre blive det. Det er mega svært at opdage i mange tilfælde, og så er spørgsmålet hvor kan det forbedres. Jeg er med på en gang imellem må vi indrømme, at vi laver fejl og det går for stærkt. Vi får ikke stillet de rigtige spørgsmål, for eksempel når vi skal spørge ledelsen om der er besvigelser, så sidder vi og gør det sammen med både direktør og regnskabschef, hvor vi spørger om kendskab til besvigelser. Sad vi for eksempel med regnskabschefen alene og spurgte: Bliver du nogle gange presset til noget, som du måske syntes er på kanten, så kan det være at han svarer noget andet.

Jimmi: Hvad mener du at der eventuelt er af mangler i den gældende standard?

Lars: For at være ærlig er det sådan en standard, som man ikke kommer ned i hver dag. Der hvor vi ser den er under "Management override of controls" og hele det med journal entry testing, det er bias og transaktioner uden for normal drift. Det er sådan noget jeg syntes, at det har vi rimelig styr på, for vi bliver mere digitale i revisionsmetoder, og det er nemmere at få data ud af kundens bogføringssystemer.

Under "Fraud of revenue recognition" har vi indregning af omsætning, som der kan være noget med, men det er sådan noget, hvor i nogle virksomheder vil mere omsætning give mere skat, og det har de ingen ønsker om. Jeg vil dog sige at det er en af de steder, hvor det med at få en grundig diskussion af, hvad kan man lave snyd med, og hvad vil man typisk gøre. Det er selvfølgelig nogle gode drøfter man kan have der. Nu siger jeg noget som jeg kan fornemme lidt, og det er, at vi her har tale om en gammel standard. Vi har set flere opdateringer af andre standarder, hvor der er blevet skrevet mere ind, for eksempel 315 med virksomhedsforståelse og 220 med supervision, review og professionel skepsis. De ting kombinerede med 240 burde være tilstrækkelig, men det kan også være en god ting at få gennemskrevet tingene i 240 til et mere moderne sprog

Jimmi: Hvorfor tror du at den nuværende standard ønskes ajourført?

Lars: 240 og 570 opdateringerne er i forbindelse med nogle regnskabsskandaler som har været. Den Carrilion sag i UK, hvor en ellers succesrig entreprenørvirksomhed bukker under, det kan man ikke lide. Så kommer Wirecard i Tyskland. Jeg mener det var regnskabsmanipulation, og jeg tror det er sådan noget, som gør at regulatorer og myndigheder siger, at nu skal der ske noget. Typisk når England siger noget, så er FRC gode til at gå ind og opgradere revisorstandards med yderligere krav. For eksempel siger de going concern er 12 måneder fra underskrift dato. Går man til USA så er hele PCAOB-regel sættet kommet ud af regnskabsmanipulation sager fra 00'erne.

Jimmi: Der ligger i den nye standard meget vægt på at revisor skal have en mere mistænkelig tankegang i forhold til anvendelse af professionelle skepsis, hvordan vurderer du at det påvirker revisors daglige arbejde?

Lars: Jeg vil tro det er i stil med det som står i 220, hvor der nede i vejledning afsnittene er noget konkret om forskellige former for BIAS og sådan noget, og hvor man kan blive lidt blinde overfor om noget er underligt. Jeg elsker professionel skepsis, det sådan noget der nogle gange når man er ude i socialt selskab, der gør at folk syntes man er lidt underlig, for man tror ikke helt på hvad de siger. Mange gange viser det sig så også at tingene er løgn, det med at forstå virksomheden helt nede i dybden og spørge mere ind til ting der lyder mærkeligt, indtil man forstår det. Det er ikke nok bare at kigge i sidste års arbejdsrapport, men der skal stilles spørgsmål til mennesker selvom det kan virke lidt pinligt i en dansk kontekst: for eksempel om nogle har snydt med noget.

Jimmi: Der lægges op til, at vi skal kommunikere i KAM afsnittene omkring besvigelser, også når vi vurderer at der ikke er nogle besvigelser risiko, hvad er dit synspunkt i forhold til dette?

Lars: I 2014-15 stykker dengang ISA 701 om KAM kom og det kørte parallelt med at EU revisor forordning lavede krav om KAM. Der er faktisk et krav om, at revisor skal fortælle noget om besvigelser risiko, og hvordan vi reviderer det. Dengang fortolkede vi det på den måde og sagde, at det som EU forespørger i artikel 10 det er egentlig det vi skriver om, at det er svært at opdage besvigelser fordi der fx kan være dokumentfalsk mv.

De fine ord vi skriver under revisors ansvar i påtegningen. Det fik vi her i Danmark anerkendt som tilstrækkelig at skrive og derfor behøvede vi ikke at lave KAM, hvis der ikke var noget helt særligt. Da kan man sige vi har en significant risk på Management Override of Controls, og i langt de fleste som har KAM påtegninger, der har de også en significant risk på omsætning.

Jeg er faktisk lidt ked af, at vi skal til at omtale det her. Man kan selvfølgelig sige, at hvis du skal skrive noget specifikt om, hvad du har lavet, så tænker du også mere over hvad du har lavet. Det værste er at skrive om noget, som du ikke har lavet. Det kan være med til at skabe en fokus på det, som man faktisk laver.

På den anden side vil jeg også sige, at det er mega svært at skrive noget som ikke vil kunne misforstås. Derfor kan det medføre det modsatte. Det kan have en to sidet konsekvens, hvor den ene er vi gør mere, når vi skal skrive om det, så skal det gerne se godt ud. Det andet er at det vi skrive er uskarpt, og hvis det går galt, så sidder vi i saksen, fordi vi har ikke skrevet tingene godt nok. Jeg syntes generelt KAM har været en god ting, men jeg vil fraråde at lave det på det her.

Jimmi: Hvordan ser du at revisor ansvar i forhold til besvigelser ændres som følge af ajourføringen?

Lars: Det er ikke fordi tingene skal ændre noget med revisors ansvar, men det er klart at der kan være en snubletråd i, at man får skrevet noget forkert og derfor ifalder man nemmere ansvar. Fordi vi skal skrive om det, kan det også være vi bliver mere opmærksom på tingene. Tingene tænker jeg vil være med til at skærpe revisors opmærksomhed.

Jimmi: Der lægges op til at de iboende begrænsninger af en revision ikke er en begrundelse for at revisor er tilfreds med mindre end overbevisende revisionsbevis. Hvilken indflydelse vurderer du, at det får?

Lars: Ja du kan sige, at man ikke kan afvise når man snakker professionel skepsis, at revisor måske vil have en bias som går ud på at sige. "Jo men besvigelser er også svært at opdage, så derfor skulle der være nogle, så må jeg henholde mig til at de er svære at opdage." Jeg tror ikke at der er nogle revisorer med respekt for sig selv,

hvis noget lugter af et eller andet så siger, at vi er nødt til at forfølge det. Det er en stramning, som man bliver nødt til at tage alvorligt og arbejde mere med. Jeg vil sige hvis disse ting kommer igennem, så er det noget hvor vi kommer til at bruge meget tid på at sikre folk forstår kravene til fulde og efterlever dem til fulde.

Jimmi: Vurdere du at opdateringen af standarden kan være med til at mindske forventningskløften?

Lars: Det er svært at svare på, for hvad er forventningskløften. Du kan sige såfremt revisor efterlever kravene, så vil det være med til at give færre issue, fordi der vil være mere, hvor revisor fanger tingene, hvis det kan fanges. Der vil altid være situationer, hvor det ikke kan fanges. Forventningskløften opstår kun der hvor nogle bliver skuffet, hvis det er ting som revisor ikke kan finde, så vil der stadig være en forventningskløft. Hvis der er færre tilfælde nu fordi revisor finder en masse, og det er sådan lidt hvad forventer vi.

Der er et godt spørgsmål, hvad ville der ske hvis alle revisorer i alle tilfælde efterlevede den nuværende ISA 240. Hvor mange færre sager vil der være, og hvad vil der yderligere værre af færre sager såfremt at alle fulgte de nye krav. Det man kan diskutere, er om, det er fordi vi ikke er dygtige nok eller ikke har fokus nok på det, og har vi for store pres i forhold til vores honorar budget.

Hvis du tager Wirecard så blev E&Y dømt, hvor de for eksempel ikke måtte tage nye kunder ind i 2 år i Tyskland. Så det fik nogle konsekvenser, de havde ikke levet op til den nuværende standard. Er det fordi E&Y ikke havde forstået den gamle, så må vi skrive tingene mere klart eller hvad. E&Y kan ikke blive dømt såfremt de havde fulgt ISA 240 til fulde.

Jimmi: Hvordan ser du fremtiden i forhold til forventningskløften relateret til revisors arbejde med besvigelser?

Lars: Det er ikke fordi den danske ide om et tillidssamfund vinder indpas i den store verden, og i takt med flere virksomheder bliver globaliseret. Dem der sidder og laver kontroller og udføre tingene, hvis der er huller i den interne kontrol, så er der flere som sidder langt væk fra dem som snyder. Der er mange ting som gør, at dette godt kunne være i vækst. Så er der hele spørgsmålet om cyber truslen, hvordan den kommer ind og påvirker, og hvor du kan sige der er nogle tiltag som er i gang fra EU side og større krav. Så er der spørgsmålet omkring kunstig intelligens og hvor virksomhed og revisor kan blive snydt, fordi det de bliver præsenteret for ser rigtig ud men er fake. Selvfølgelig vil der også komme værktøjer. Revisioner vil bruge kunstig intelligens, hvilket vil betyde noget, fordi vi måske kan finde snyd forårsaget af kunstig intelligens ved hjælp af kunstig intelligens. Der sker rigtig meget i branchen og verdenen, som gør at der altid vil være en forventningskløft vedrørende dette.

Bilag 3 Interview med Kristian Kjær Jensen

Jimmi: Jeg er glad for, at jeg måtte tage lidt af din tid, og du vil hjælpe mig med min afhandling omkring opdatering af ISA 240

Kristian: Ja selvfølgelig

Jimmi: Jeg kan forstå du sidder som leder af den faglig afdeling med revision hos Beierholm

Kristian: Ja det er korrekt, sidder med det overordnede ansvar for den revisionsfaglige afdeling hos Beierholm, og dermed også ansvaret for, at vi får implementeret alle relevante krav i vores arbejde. Dermed er det også en standard, som vi skal kigge på i den kommende fremtid. I Beierholm er vi også en del af REVU, og dermed med til at påvirke slagets gang i Danmark. Jeg ser ikke denne standard som super revolutionerne, men der er nogle ting, som gør at vi skal ændre vores arbejdsgange. Vi skal derfor vente med at, hvor den endelige ender henne.

Jimmi: Hvordan ser du at forventningskløften i forhold til revisor arbejde og ansvar med besvigelser har udviklet sig over tiden?

Kristian: Jeg har svært ved at svare på om det har udviklet sig over tiden, men jeg er i enig i, at der er en forventningskløft. Man oplever at hvis der er sket besvigelser, så starter man med at kigge på revisor. Det handler nok også om, at revisor har en god forsikring, og så kan man håbe på at få noget den vej. Jeg syntes, at hvis folk læser noget omkring deres ledelsesmæssige ansvar, så burde de vide, at det er ledelsens ansvar både at opdage og sikre, at der ikke opstår besvigelser. Så er det også klart, at revisor har en rolle i at rapportere, hvis de ser risici, så skal de rapporteres og især ved betydelige risici.

Det er klart at for udefrakommende eller uforstående, så er der nok nogle som forventer, det kan ikke passe at der er foregået besvigelser, for det ville revisor have opdaget. Det kan også været rigtig nogle gange. Det er igen tilbage til at forstå, hvad der er omfanget af revisors arbejde, og det er nok de få som forstår det. Vi kan ikke sikre det er allermånds forståelse.

Nu har vi sammen med opdatering af 240 også going concern standardopdateringen, som kører lidt på det samme, at burde revisor i alle tilfælde opdage, når en virksomhed går konkurs. Her er svaret nej, men man kigger på revisor. Har revisor gjort sit arbejde godt nok, når en virksomhed går konkurs og revisor ikke har advaret om det. Det er det samme her. Har revisor gjort sit arbejde godt nok, hvis nogle har snydt virksomheden. Jeg har faktisk ikke svaret, hvordan forventningskløften har udviklet sig, men det jeg ser at, når noget går galt, så kigger man på revisor, for om man kan få nogle penge den vej igennem. Sådan tror jeg altid det vil være.

Der har været mængde sager igennem mange år. Jeg har ikke overblikket om der er blevet flere eller færre, men du kan gå tilbage til Nordisk Fjer, der var også besvigelser og det samme med Stein Bagger. Hver gang er det relevant at kigge på, om Revisor har foretaget sit arbejde godt nok. Jeg tror ikke revisor har været mindre eller mere grundig. Jeg tror revisor er blevet dygtigere og dygtigere over tid, men på den anden side. Omvendt er dem på den anden side og begår besvigelserne, de bliver også dygtigere og dygtigere. De får nogle bedre og bedre værktøjer til at snyde. Da den gamle standard her blev lavet i 2009, så var der ikke de samme muligheder som i dag. I dag er der langt bedre værktøjer og data til at begå besvigelser med. Omvendt har revisor også flere

værktøjer i skuffen til at opdage dem. Noget af det som standarden også forholder sig til, hvis man forvandler bilagsmateriale, det ville du have nemmere ved at opdage for 15 år siden end i dag.

Jimmi: Hvad mener du at der i dag er den største udfordring i forhold til forventningskløften vedrørende besvigelser?

Kristian: Den største udfordring er den er skrevet for mange år siden. Jeg syntes faktisk, at nu jeg læser den igen, så er den fint omkring de centrale elementer, det er heller ikke det som jeg ser, at der bliver pillet ved i den nye standard. Noget af det den gerne vil pille ved er, at vi kan ikke bare antage tingene er i orden. Vi er nødt til at forholde os mere kritisk til om tingene er i orden, og det læser jeg som en udvikling om, at det var nemmere at finde ud af, at tingene ikke var i orden ihvertfald på bilagsniveau tidligere.

Nogle af de ting, som bliver nævnt i den nye standard også, som vi skal kigge efter for eksempel om logo eller layout ser forkert ud. Det kan du få sådan noget som Chatgpt til at løse for dig, så du har 2 identiske dokumenter. Så kan du selvfølgelig kigge på andre ting som for eksempel vilkår og godkender. Der skal vi være skeptisk. Det syntes jeg ikke at den gamle standard ikke sagde vi skulle være. Det var måske nemmere at sige vi skal antage der ikke er besvigelser. Men såfremt et eller andet fundamental ændres fx vilkår i et dokument eller godkender, så har vi altid haft en forpligtelse til at være skeptiske.

Jeg vil mene når du spørger, hvad der trænger til at ændres, så er det med at standarden rammer en virkelig, som vi står i her i 2024.

Jimmi: Hvad mener du at der den største mangel i den gældende standard?

Kristian: Jeg syntes ikke sådan, at der er nogle mangler. Der er ikke noget, som jeg syntes standarden ikke får håndteret. Det kommer an på hvad man læser ned i. Vi skal udvise professionel skepsis og foretage en risikovurdering, for at identificere væsentlige fejl som følge af besvigelser. Det har ikke ændret sig. Det er rigtigt, at vi ikke længere kan bero os på, at hvis ting virker rigtige, så kan vi antage at de er rigtige. Vi skal fastholde den professionelle skepsis. Jeg syntes ikke det manglede, men nu fremgår det mere tydelig. Jeg tror som sådan ikke, at der bliver ændret på ledelsens og revisors ansvar.

Jimmi: Hvorfor tror du at den nuværende standard ønskes ajourført?

Kristian: Det tror jeg primært er, at tiden er en anden i dag her 15 år senere. Den skal ramme ned i, at der er større risiko for tingene, kopieres og forfalskes. Jeg tror ikke incitamentene til at begå besvigelser er større, og på nogle områder er mulighederne færre. Jeg tror for eksempel sådan noget som funktionsadskillelse ser vi i langt højere grad og fokus på det.

Men det med du kan lave fiktive faktura og bilag ret simpel. Det gælder også store komplekse kontrakter. Det er blevet meget nemmere og med kort tid, at lave noget som ser professionel ud. Det tror jeg denne standard skal imødekomme.

Der er altid en pres på, at hvis der er en besvigelse særligt i USA, som rammer medierne. Så kigger man på om revisor har gjort det godt nok, og hvis der er noget man kan påpege der. Så er det nok det man ønsker at imødekomme.

Jimmi: Der ligges i den nye standard meget vægt på at revisor skal have en mere mistænkelig tankegang i forhold til anvendelse af professionelle skepsis, hvordan vurdere du at det påvirker revisors daglige arbejde?

Kristian: Det burde det nok gøre. Man har haft det i USA i mange år, at der var det ikke nok at antage, at det man fik i hånden var rigtig, men der skal man i højere grad forholde sig til det. Dermed vil jeg også altid arbejde på i Danmark, at vi antager at det er rigtigt indtil det modsatte, er bevist. Det tror jeg igen ikke, at vi kommer til at ændre så meget ved. Den tankegang ligger hos danskerne.

Vi skal fortsat lave en risikovurdering angående fejl som følge af besvigelser. Vi skal også i dag forholde os skepsis særligt til skøn. Vi skal se faresignalerne, og om kunden har incitament og mulighed til at begå besvigelser. Det har vi altid skulle lede efter.

Der vil altid være nogle ting. Skal tallene se pæne ud i forhold til for eksempel et salg, eller har ledelsen ret til nogle aflønninger på baggrund af nøgletal. Det er ting vi altid har skulle forholde os kritisk til. Jeg tror derfor ikke, at det med vi skal være mere skepsis ændre sig meget i vores arbejde, hvis bare vi har lavet vores arbejde rigtig.

Jeg ser derfor også generelt, at de nye standard ikke fundamental ændre arbejdsgange, de kommer med flere SKAL krav. Det har måske også været tænkt hele tiden, men der er nogle revisorer, som har sluppet udenom ved ikke, at gøre det på den måde. Nu bliver det lettere at fange revisorer, som ikke har gjort det, for nu står der måden det skal gøres på. Man forsøger nok mere at fange op på de ting, som man har kunne undgå tidligere, men det ikke har været hensigten man skulle undgå.

Jeg ser ikke sådan, at hver gang vi får stukket et bilag i hånden eller forespørger, at vi skal tænke "det passer ikke". Jeg skal have flere beviser.

Jeg tænker stadig, at vi skal basere os på vores indledende risikovurdering i vores tilgang til revisionen, og de heraf risikofyldte områder.

Jimmi: Der lægges op til, at vi skal kommunikere i KAM afsnittene omkring besvigelser, også når vi vurderer at der ikke er nogle besvigelser risiko, hvad er dit synspunkt i forhold til dette?

Kristian: Det har jeg det lidt svært ved. Det hænger sammen med opdatering til Going Concern, hvor vi skal skrive selv, hvis vi ikke ser nogle Going Concern risiko, så skal vi bekræfte at vi har forholdt os hertil.

Det er det samme her godt nok kun på dem i 701. Det gør vi får en endnu større påtegning. Det er åbenbart, og igen tilbage til forventningskløften, det er nok et redskab nogle trækker op af posen i håbet om at mindske forventningskløften. Vi skal rapportere nogle ting vi har kigget på, men som ikke har givet anledning til bemærkninger. Vi kigger i dag på rigtig mange ting, og nu vil man have vi specifik skal udtale os om besvigelser.

Her er min holdning bare, og det tror jeg du kan finde empiri for, at jo længere vores påtegninger bliver, jo mindre bliver de læst. Vi kan godt putte ting ind i påtegning, men ofte læses de kun af professionelle investorer eller banker. Der er mange regnskabslæsere, som ikke kommer op i påtegningen. Det de kigger mest efter i påtegningen er om der er forbehold. Helt almindelige mennesker forstår meget lidt af påtegningen, selvom de står på lidt læseligt sprog. Min personlige holdning er, at det med at proppe mere i påtegningen ikke løser meget.

Jimmi: Der lægges op til at de iboende begrænsninger af en revision ikke er en begrundelse for at revisor er tilfreds med mindre end overbevisende revisionsbevis. Hvilken indflydelse vurderer du, at det får?

Kristian: Det håber jeg lidt, at det gør. Jeg har altid haft den sådan, at hvis vi ikke har fået tilstrækkeligt revisionsbevis, og om det så er på baggrund af besvigelser eller andet, så kan vi ikke stoppe og stadig give en blank påtegning.

Jeg er med på, at man godt kunne læse den gamle standard sådan, at hvis vi fandt identifikation på besvigelser, men fordi vi ikke kunne komme til bunds i det, så skulle vi bare stoppe. Det har jeg svært ved at tro, at nogle blot har gjort. Der kan godt være nogle, der har gjort at de har fundet nogle identifikationer, og så har de fået tilfredsstillende forklaringer, som de ikke har undersøgt nærmere. Det kan diskutere om er tilstrækkeligt revisionsbevis fremadrettet.

Det er også nu sådan, at når der er identifikation på besvigelser i den nuværende standard, så skal vi være mere skepsis og kritisk i forhold til materiale og forklaringer. Jeg ved derfor ikke om det får nogle betydninger. Personlig kan jeg ikke mindes, at forklaringen i den gamle standard har haft betydning.

Jimmi: Hvordan ser du at revisor ansvar i forhold til besvigelser ændres som følge af ajourføringen?

Kristian: I udgangspunktet er ansvaret det samme, men det er klart, at hvis du propper flere SKAL krav ind. Så er der flere steder, hvor man kan tage revisor for ikke tilstrækkeligt arbejde.

Når man formulerer en standard, så det er meget op til at revisor at designe sine handlinger, der får afdækket den risiko, som trods alt stadig er der. Revisor er langt hen af vejen den, som udføre risikovurderingen på besvigelser, så er der stadig ledelsens tilsidesættelse af kontroller og omsætning, men ellers så er det revisor som selv definere hvilke handlinger, der er tilstrækkelige.

Med flere SKAL handlinger, så kan der være flere steder, hvor du kan sige revisor ikke har udført tilstrækkeligt arbejde. Det er bare stadig ledelsens ansvar at sikre og opdage besvigelser. Det vigtigste er, at revision er tilrettelagt med henblik på at identificere de væsentlige fejl i regnskabet. Børsnoterede har meget høje væsentlighedsniveauer, og der kan derfor godt køre besvigelser igennem, som ingen påvirkning har på revisors påtegning.

Jimmi: Hvad vurderer du, at der er det mest positive i forhold til opdatering af standarden?

Kristian: Jeg tænker generelt, at det er positivt at ajourføre standarderne løbende, så de passer til tiden vi lever i. Vi lever i en dynamisk verden, hvor tingene ændrer sig. Jeg har det ikke noget problem med, at der kommer flere krav til, hvad revisor skal udføre.

Man skal passe på med at tage selvstændigheden ud af revisors hænder. Jo flere ting man kan hjælpe med revisor med, at man for eksempel er nødt til at forfølge tingene mere ved opdagelse af besvigelser og skepsis. Det er fint at tingene er fremstår mere klart, så man ikke er i tvivl om forventningerne til revisor. Det er nok det jeg finder mest positiv. Jeg syntes generelt at alle standarderne skal opdateres løbende.

Jeg syntes nødvendigvis ikke, at det er positivt at påtegningerne skal ændres og sådan noget.

Jimmi: Hvor ser du de største udfordringer i forhold til opdateringen af standarden?

Kristian: Det syntes jeg faktisk ikke. Det er altid en udfordring at implementere standarder i vores revisionsværktøjer, for at opfylde nye krav. Den vil altid være der.

Jeg ser faktisk ikke nogen udfordringer som sådan. Du har det med påtegningen, at vi skal have et ekstra centralt forhold hver gang. Du kan godt skrive det ikke er et centralt forhold, men så skal du argumentere for det, det er noget merarbejde til revisor. Ud fra min erfaring er det ikke meget merarbejde.

Jimmi: Vurdere du at opdateringen af standarden kan være med til at mindske forventningskløften?

Kristian: Det tror jeg ikke. Jeg tror stadigvæk selvom, at regnskabsbruger kan læse om det i påtegningen, så vil der komme sager mod revisor efter de opstår. Der vil stadigvæk helt sikkert sidde nogle små virksomhedsejere, som tror at det er revisors arbejde. Selvom vi har forklaret dem forskelle i aftalebreve og tiltrædelsesprotokoller, helt i tråd med selskabslovgivningen og revisionsstandarderne. Ledelsen vil altid spørge, hvorfor revisor ikke har sagt noget. Det er derfor vigtig vi udtaler os, når vi ser noget for eksempel alene fuldmagt i banken eller anden form for kontrol mangel. Typisk i små virksomheder er der få i bogholderiet, og ingen kigger over løn bogholderens skuldre.

Ved at gøre ledelsen opmærksom herpå kan de vurdere, om de vil gøre noget ved det. Det er selvfølgelig uheldig, hvis vi har set en risiko, som vi ikke har rapportere. Her har vi et medansvar.

Vi er ikke sat i verden for at identificere alle muligheder for besvigelser, men for at identificere muligheden, at der kan være væsentlige fejl i regnskabet. Det er vigtigt at blive ved med at italesætte.

Jimmi: Hvordan ser du fremtiden i forhold til forventningskløften relateret til revisors arbejde med besvigelser?

Kristian: Jeg tror at forventningskløften altid vil være der. Der er ikke andre end revisorer måske akedemiske interesseret, som bliver sat ind i opdateringen. Opdateringen definere måske mere vores rolle og arbejde vi har udført, men det ændre ikke på ansvar forholdet. Det er vigtig at sige, at ansvarsforholdet forbliver uændret, og hvis de ikke forstår det i dag, så gør de heller ikke i fremtiden. Rent økonomisk vil man altid kigge efter, om man kan gå efter nogle, når man har tabt penge.